ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಭಾಗ ೨

ಮುನ್ನುಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಕಾವ್ಯಾಲಯ
ಮೈಸೂರು

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ—೬೮

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಭಾಗ ೨

ಮುನ್ನುಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು

'ಶ್ರೀ'

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರ
ಪೀಠಿಕೆಯೊಡನೆ

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ಕಾವ್ಯಾಲಯ
ಮೈಸೂರು

ಮೊದಲನೆಯ ಮುದ್ರಣ: ೧೯೪೮

ಬೆಲೆ, ರೂ. ೧-೧೨-೦

ಪೀಠಿಕೆ—೨

‘ಮುನ್ನುಡಿ’ಗೆ ನಾನಾರ್ಥ. ಕೆಲವರ ಮತದಲ್ಲಿ ಅದು ಕೃತಿವಿಮರ್ಶೆ. ವಿಮರ್ಶೆಯೆಂದರೆ, ಮೋಹ ಮತ್ಸರಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾಗಿ ಬೆಲೆಕಟ್ಟುವ, ಹೊಣೆಯುಳ್ಳ ಕೆಲಸ; ಅದರಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷಗಳ ಅಕುಟಿಲ ಪ್ರದರ್ಶನ, ತೂಲನ, ತೀರ್ಪು, ಆಗಲೇಬೇಕು. ಇಂಥಾ ಮುನ್ನುಡಿ ಕೃತಿಸ್ವಾಮಿಗೆ ಮೆಚ್ಚೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ವಿರಚನೆಯನ್ನ ಮುನ್ನುಡಿಕಾರನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆಯೆ? ಮುನ್ನುಡಿಕಾರನೂ ಕೂಡ ಹಾಗೆಸಗಲು ಮನ ತರಬಲ್ಲನೆ? ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಮತದಂತೆ, ಮುನ್ನುಡಿಯೆಂಬುದು ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸುಲಭವಾದ ಉಪಾಯ. ಅದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವಾಗ ಹೊಗಳಿಕೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ, ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ, ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಿದರೂ ಮೀರಿ, ನಡೆದುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮುನ್ನುಡಿ ಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಕೆಲವು ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೇಕರು ಮುನ್ನುಡಿಗಳನ್ನು ಓದುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ಓದಿದರೂ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ಓದುವುದಿಲ್ಲ; ಹೇಳಿಕೆಗಳನ್ನು ನಂಬಲರ್ಹವಾದ ಸತ್ಯವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ “ಶ್ರೀ”ಯವರಂಥಾ ಧಾರಾಳ ಸ್ವಭಾವದವರು, ಪ್ರೀತಿ ಕನಿಕರ ಗಿಡಿದು ತುಂಬಿದವರು, ಕನ್ನಡವೆಂದರೆ ಮೈಮರೆಯುವ ಭಾವೋದ್ರಿಕ್ತ ಭಕ್ತರು, ಮುನ್ನುಡಿಕಾರರೆಂದರೆ ಕೇಳಬೇಕೆ? ಪಾಪ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈತ ಬರೆದಿದ್ದಾನಲ್ಲ, ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಲೇಖಕನ ಮೇಲೆ ಅಪಾರ ಮಮತೆ. ಅವರ ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೆಚ್ಚಿನವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಆದರೆ ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿಯೆಂದಿಗೂ ಸಾಧಾರಣವಾದ ಸರಕನ್ನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೆನ್ನುವ ಬೀದಿಕೂಗಿನ ತರವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, “ಶ್ರೀ”ಯವರ ಒಂದು ಮೃದುವಚನ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನಿಗಾದರೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವಾದ ಆಶೀರ್ವಾದ. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ನಾನು ಮುಂದೆ, ತಾನು ಮುಂದೆ, ಎಂದು ನುಗ್ಗಿ, ಅವರಿಂದ ಮುನ್ನುಡಿ ಪಡೆಯಲು ಆಟಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು. “ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ”ಯ ಮುನ್ನುಡಿಗೆ ಹತ್ತೆಂಟು ವರ್ಷ ಕಾದಿದ್ದಾಯ್ತು! ಇನ್ನೊಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಮುನ್ನುಡಿ, ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಒಂದೆರಡು ಮುಖವೇ ತೋರಿಬಂದಿದ್ದರೆ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ಲಲಿತವಾಗಿ ತೋರಿಸಿ, ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಗೂಢಾಂಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವ

ಅನುಬಂಧ. "ಶ್ರೀ"ಯವರು ಅದನ್ನೂ ಮುದ್ದಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮುನ್ನುಡಿಗೆ ಎರಡು ಭಾಗ: ಒಂದು, ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಶಂಸೆ; ಇನ್ನೊಂದು, ಗ್ರಂಥದ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಟೀಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. ಮೊದಲನೆಯದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪ್ರಯೋಜನ; ಎರಡನೆಯದು ವಿಸ್ತರ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಶಾಶ್ವತವಾದ್ದು. ಶ್ರೀಯುತ ಕೂಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂರವರು ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತು, ಬರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿ ನಿರ್ದೇಶವನ್ನು ಹಿಂಬದಿಗಿಟ್ಟು, ಅಥವಾ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು, "ಶ್ರೀ"ಯವರು ಕಂಡು, ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೈದ, ಗಾತ್ರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಭಾರವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದಮೇಲೆ ಈ ಮುನ್ನುಡಿಗಳೂ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವೇ. ಶಿಶುಗೀತವಾಗಲೀ ವಚನಧರ್ಮಸಾರವಾಗಲೀ, ನಾಡಪದವಾಗಲೀ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವಾಗಲೀ, "ಶ್ರೀ"ಯವರು ಹೇಗೆ ವಸ್ತುವಿನ ಒಳಹೊಕ್ಕು, ಅದರಲ್ಲಿನ ಸಾರಾಸಾರವನ್ನು ಹೊರತಂದು, ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈಗಿನ ಕನ್ನಡನಾಡು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು, ಸೂಚಿಸಬಲ್ಲರೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ತೆರೆದು ತೋರಿದೆ. ಯಾವ ಅಂಶದಲ್ಲಾದರೂ ಅವರು ಹೇಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಘನತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು, ಜನತೆಯ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ಅದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಎಂಬುದು ಅಚ್ಚರಿ ಆನಂದ ಈಯುವ ಸಂಗತಿ. ಈ ಸಂಕಲನದ ಮೂಲಕ ಚಿದಂಬರಂರವರು "ಶ್ರೀ"ಯವರ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಸಹಾಯವೆಸಗಿದ್ದಾರೆ; ಕನ್ನಡ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನು ಕೋರಿದ್ದಾರೆ.

ಮೈಸೂರು,
ತಾ. ೨೭-೭-೧೯೪೮.

ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ

ಕೃತಜ್ಞತೆ

'ಶ್ರೀ'ಯವರ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವಾದ ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಅವರು (i) ತಮ್ಮ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳಿ'ಗೆ ಬರೆದ 'ಅರಿಕೆ'ಯನ್ನೂ (ii) ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಕೃಪೆಗೈದ ಮುನ್ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕೈಗೆ ನಿಲುಕಿ, ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣ್ಯವೆಂದು ತೋರಿಬಂದವುಗಳನ್ನೂ (iii) ನೃಪತುಂಗ ಪಂಪರನ್ನು ಕುರಿತ ಮೂರು ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ (vi) ಹೊಯ್ಸಳರನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ವಿಚಾರಪರವಾದ ಬರಹವನ್ನೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, 'ಶ್ರೀ'ಯವರು ಕವಿಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

'ಶ್ರೀ'ಯವರ ಬರಹ ಭಾಷಣಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪಲ್ಲವಿ ಕನ್ನಡ ಜನಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲಭಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಆಗಿತ್ತೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಒಳ್ಳೆಯ ಬದುಕಿನ ಕುರುಹು, ಫಲ ಅಲ್ಲವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಕಲನವನ್ನೂ 'ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಕರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ—'ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ,' 'ಕವಿ ಕಂಡ ನಾಡು,' 'ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ' ಮತ್ತು "ತಮಿಳಿನ 'ಪುಱನಾನೂಱು'ನಲ್ಲಿ ಪೊಯ್ಸಳರು?" ಈ ನಾಲ್ಕನ್ನು 'ಕನ್ನಡ ನುಡಿ'ಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಉಳಿದವುಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಆಯಾ ಲೇಖನದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಅಡಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿದೆ. ಬರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಜೋಡಿಸಿದೆ.

ಈ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಿತ್ತ ಸಂಘ, ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಹನೀಯರುಗಳಿಗೆ ನಾನು ಋಣಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ. "ತಮಿಳಿನ 'ಪುಱನಾನೂಱು'ನಲ್ಲಿ ಪೊಯ್ಸಳರು?" ಎಂಬ ಲೇಖನದ ಕಡೆ ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನೆಳೆದು, ಅದರ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರು ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ರಂಗಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ವಾಸದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿದ್ದಾರೆ. 'ಶ್ರೀ'ಯವರ ಮುನ್ನುಡಿಗಳಲ್ಲಿನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಶಂಸೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು,

ಚಿರಪ್ರಯೋಜನವುಳ್ಳ, ವಿಶಾಲ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಹೊಣೆ ನನ್ನದು. ಲೇಖಕರು ಸಂಪಾದಕರುಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನರಿಯುವರೆಂದೂ, ಇದರಿಂದ ತಮಗಾಗಿರಬಹುದಾದ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವರೆಂದೂ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

'ಶ್ರೀ'ಯವರ ಆಶಯವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ ಮುನ್ನುಡಿಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಸರುಕೊಡುವ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ.

ಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಕಟನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ನನಗೆ ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿ ನೆರವಾಗಿ, ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನೂ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿರುವ ನನ್ನ ಗುರುಗಳೂ ಮಿತ್ರರೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದಲೂ ತುಂಬು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ನೆನೆಯುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತ 'ಶ್ರೀ'ಯವರ ಪುತ್ರ ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಮ್ಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ವೆಸ್ಲಿ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನನ್ನ ವಂದನೆಗಳು.

ಈ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸೇರಬೇಕಾದ ಮುನ್ನುಡಿ ಲೇಖನ ಭಾಷಣಗಳು ಯಾವುವಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ವಾಚಕರು ದಯಮಾಡಿ ತಿಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕೂಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂ

ಒಳಪಿಡಿ—೨

ಮುಖಚಿತ್ರ : ಹೈದರಾಬಾದು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ' ಯವರು—ಮೇ, ೧೯೩೭

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

II

ಮುನ್ನುಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು

ಹೈದರಾಬಾದು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ' ಯವರು—ಮೇ. ೧೯೩೭

ಅರಿಕೆ*

ಯಾರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಮೊದಲು ನಾನು ಈ ಗೀತಗಳನ್ನು ಬರೆದೆನೋ ಆ ಕಣ್ಣುಗಳು ಬೇಗ ಮುಚ್ಚಿಹೋಗಿ, ಕೆಲವು ವರ್ಷ ಗ್ರಂಥ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿತು. ಇದನ್ನು ಬಲ್ಲ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ಮ || ರಾ || ಬಾಪೂ ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಮೂರು ಕವನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ 'ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ'ಯಲ್ಲಿ ೧೯೧೯ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಪಡಿಸಿದರು; ೧೯೨೧ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ 'ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನು ಹನ್ನೆರಡು ಗೀತಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿದರು. ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ಮ || ರಾ || ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರು ತಾವೇ ಕವಿಗಳಾದದ್ದರಿಂದ ಸ್ವಜಾತಿ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೋ ಏನೋ ಮತ್ತೆ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಕವನಗಳನ್ನು ೧೯೨೪ ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಜನಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಹೊಂದಿದ 'ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ'ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಗ್ರಂಥವನ್ನೆಲ್ಲ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ತಂದು ನನಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಕಾವ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರು ಈ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. 'ಭಾಷಾಂತರಕಾರರು ಕೊಲೆಗಾರರು' ಎಂದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಾದೆಯುಂಟು. ಆ ಅಪವಾದವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವೆನೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಬಲವಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಮೂಲವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೇ ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಕೆಲವು ಕಡೆ ಹೆಸರು, ಭಾವ ಮುಂತಾದುವು ಕನ್ನಡಜನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದಪ್ರಯೋಗ, ಶೈಲಿ, ಛಂದಸ್ಸು, ಭಾವ, ರಸ—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮೂಲಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಜಾಯಮಾನವನ್ನು ಮೀರದೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಛಂದಸ್ಸು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಹೋಲಬಹುದೋ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೂ ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲವರು ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು; ಅಚ್ಚಗನ್ನಡಿ

* 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತಗಳಿ'ಗೆ ಬರೆದ ಅರಿಕೆ (೧೯೨೬).

ಗರು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನ ಪಡಬಾರದೆಂದು ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ. ಮುಖ್ಯ,

> ಹೇಳಿದ್ದ ಹೇಳುವನು, ಕೇಳಿದ್ದ ಕೇಳುವರು,
> ಕೇಳಿದ್ದ ಕೇಳಿ ಸುಖಿಸುವರು—ಗುರುಗಳ
> ಹೇಳಿಕೆಯೆ ಬೇರೆ ಸರ್ವಜ್ಞ.

ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಛಲಹಿಡಿಯದೆ, ವಿಶ್ವ ಕವಿತಾ ವಿಷಯಗಳಾದ ಯುದ್ಧ, ಪ್ರೇಮ, ಮರಣ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ದೈವಭಕ್ತಿ, ಪ್ರಕೃತಿಸೌಂದರ್ಯ, ಮಾನವಜನ್ಮದ ಸುಖದುಃಖಗಳು, ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು, ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು, ಜನ್ಮಾಂತರದ ದರ್ಶನಗಳು ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇತರ ದೇಶದ ಕವಿಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಿ ಸಹಜಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವರೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ, ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ಶಿಕ್ಷಣಬದ್ಧವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ ವಹಿಸಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ತಾಳಲಿ ಎನ್ನುವುದೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಹಾರೈಕೆಯಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಹೊಸಮಾರ್ಗದ ಕವಿಗಳು ಆಗಲೇ ಹಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕವನಗಳೆಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆಯ ನಾಯಕ ರತ್ನಗಳೆಂದು ಆದುಕೊಂಡುವಲ್ಲ. ಉತ್ತಮರಾದ ಕವಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲ. ಆಗಾಗ್ಗೆ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೊಪ್ಪಿ, ನನ್ನ ಕೈಮೀರದುವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ಗೀತಗಳಿವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿಗಳು ಶೃಂಗಾರರಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿಯೂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೂ ತೋರಿಸುವರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಬಗೆಯ ಗೀತಗಳು ಕೊಂಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮುದ್ರದ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ತೆರೆಯೆಸೆದ ಈ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಚಿಪ್ಪುಗಳಿಂದ, ಆ ದಿವ್ಯರತ್ನಾಕರದ ಲಾವಣ್ಯವೂ, ವಾಸನೆಯೂ, ಘೋಷವೂ, ರುಚಿಯೂ ಸಹೃದಯರ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಇರಲಾರವೆಂದು ನಾನು ನಂಬಿರುತ್ತೇನೆ.

ರನ್ನ*

ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯರಾಶಿಯನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದು ಹರಮ್ಮೆಪಟ್ಟದ್ದಾಯಿತು ; ಈಗ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಅದರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡುವ ವಿಮರ್ಶೆ. ಜಳ್ಳನ್ನು ತೂರಿ, ಕಾಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ ಈಗ—ಸಾಹಿತ್ಯಕಲಾ ಪುತ್ರರ ಆತ್ಮಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿ.

ಇದು ಒಬ್ಬರಿಬ್ಬರ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕರೆ ಒಂದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಲ್ಲ ; ಏಮ್ಮುಖವಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವುಳ್ಳವರಿಂದಾಗಲಿ, ಜಾತಿ ಮತಗಳ ವಿರಾವೇಶವುಳ್ಳವರಿಂದಾಗಲಿ ಇದು ನಿರ್ವಹಿಸಬಹುದಾದ ವಿಷಯವಲ್ಲ. ಇದು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸೇರಿದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯ ; ಸಾಹಿತ್ಯಕಲಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಈ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಎರಡು ಮೂರು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನಾದರೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ, ವಿಶಾಲ ರುಚಿಗಳಾದ, ಪೂರ್ವದ ಮತ್ತು ನೂತನ ಕಾಲದ ಅಂತಸ್ಸಾರವನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡಿರುವ ಅಖಂಡ ಕರ್ಣಾಟಕದ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ—ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಹೊರಗಿನವರೂ ಕೂಡ—ಈ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಲ್ಲವರು, ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು, ಕನ್ನಡದ, ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳ, ಅಥವಾ ಆರ್ಯಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರುಚಿಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರು, ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯ ಉತ್ತಮದಶೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವವರು, ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ, ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಶುದ್ಧ ಕಲಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರಥವನ್ನು ನಡಸಲು ಸಾರಥಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹವುಳ್ಳವರು—ಸರ್ವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ರಸಜ್ಞತೆಗನುಗುಣವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಪೂರ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲನೆಮಾಡಿ ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಕವಿಗಳು ಯಾರು ? ಬರಿಯ ಗುಹಾಧ್ವನಿಗಳು ಯಾರು ? ಅಂತಹ ನಿಜವಾದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನರು ಯಾರು ? ಅವರ ಕವಿತ್ವದ ಸತ್ತ್ವವೇನು ? ಅವರವರಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯಗಳೇನು ? ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಾಗಲಿ, ಈ ಕಾಲದ ನಮಗೆ ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಆನಂದ

---

* ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಸಂಘದಿಂದ ೧೯೨೮ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ರನ್ನಕವಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ.

ವನ್ನು, ಸುಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು, ಕಾವ್ಯಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲುವು ? ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗುಣಗಳು ಯಾವುವು ? ನ್ಯೂನತೆಗಳು ಯಾವುವು ? ಜನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ಇರತಕ್ಕ ಸಂಬಂಧವೇನು ?—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಒಂದು ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಈಗ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು, ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ತಿರುಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಸವಿಯುವಂತೆ ಸುಲಭಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವಕರ ಮೇಲೆಯೂ ಬಿದ್ದ ಭಾರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಂಗ್ರಹವೊಂದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದವರು 'ಪ್ರಬುದ್ಧಕರ್ಣಾಟಕ'ದ ಸಂಚಿಕೆಯಾಗಿ ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವರು. ರನ್ನಕವಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೈಸೂರಿನ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಸಂಘದವರು ಉದ್ದಾಮ ಪಂಡಿತರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದನ್ನು ಸಹೃದಯರು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ. ಮತ್ತು ಹೀಗೆಯೇ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸಂಘಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೇಲಾಟವಾಡಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನಕವಿಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸುವರೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇವೆ. ಆಗ್ಗೆ, ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಜಸ್ವರೂಪವೂ, ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳ ನಿಜವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ, ಬಹುಜನಮಾನ್ಯವಾದ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ, ಬೋಧಕರಿಗೂ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ, ವಾಚಕರಿಗೂ ದೊರೆತು, ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುಖಾನುಭವಕ್ಕೂ, ಮುಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸುಗಮವಾದ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ, ರನ್ನಕವಿಯ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ರನ್ನಕವಿಯ ದರ್ಪವೇನೋ ದೊಡ್ಡದು—

ನೆಗೞ್ದ ಕವಿರತ್ನನಂತೊಳ
ಪುಗುವುದು ಮೊಗ್ಗಾಯ್ತು ಜಿನಮತಾಂಬೋಧಿಯುಮಂ
ಪುಗದಾಗಮುಮಱಿವರ ಬಗೆ
ವುಗದೆ ಕೆಲರ್ ಕವಿಗಳಾಡಿವರ್ ತಡಿದಡಿಯೊಳ್ !

ಎಂದೂ,

ಆರಾತೀಯ ಕವೀಶ್ವರ
ರಾರುಂ ಮುನ್ನಾರ್ತರಿಲ್ಲ ವಾಗ್ದೇವಿಯ ಭಂ

ಧಾರದ ಮುದ್ರೆಯನೊಡೆದಂ
ಸಾರಸ್ವತಮೆನಿಪ ಕವಿತೆಯೊಳ್ ಕವಿ ರತ್ನಂ.

ಎಂದೂ,

ರತ್ನಪರೀಕ್ಷಕನಾಂ ಕೃತಿ
ರತ್ನ ಪರೀಕ್ಷಕನೆನೆಂದು ಫಣಿಪತಿಯ ಫಣಾ
ರತ್ನಮುಮಂ ರನ್ನನ ಕೃತಿ
ರತ್ನಮುಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿಪಂಗೆಂಟೆರ್ದೆಯೇ ?

ಎಂದೂ, ಆತನು ಮಾಡಿರುವ ಸಿಂಹಘರ್ಜನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿರುವ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ

"ಆಪರಿತೋಷಾದ್ವಿದುಷಾಂ"

ಎಂಬ ಭಾರತ ಕವಿ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ವಿನಯವಾಕ್ಯೇ ಬೆಂಬಲವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರನ್ನನು ಮಹಾಕವಿಯೆಂಬುದೂ, ಕವಿತಾಹೃದಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದವನೆಂಬುದೂ ಆತನ ಧೈರ್ಯದಿಂದಲೂ, ಕವಿಸ್ವರೂಪ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಉತ್ತಮವಾದ ಕಥೆ, ಕಲ್ಪನಾಚಾತುರ್ಯ, ಸಹಜವಾದ ರೀತಿ, ಘನವಾದ ಶೈಲಿ, ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವ, ಉದಾತ್ತ ರಸಾನುಭವ—ಇವುಗಳ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ವಿವರಣೆಯಿಂದಲೂ, ಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೂ ಆತನೇ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರೇಮಪುತ್ರರಿಗೂ, ಸರಸ್ವತೀ ದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಆತನು ಹೇಳಿರುವಷ್ಟು ಆವೇಶದಿಂದ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ—

ಕವಿಮಾರ್ಗದೊಳೊಳಪೊಕ್ಕುಂ
ನವರಸಮಂ ತೆಱೆಯೆ ನುಡಿದನೆನಿಸಿದ ಕವಿ ಸ
ತ್ಕವಿಯೆನಿಕುಂ ಗೊಡಾರದ
ಕವಿಯಂತಿರೆ ಮುಚ್ಚಿ ಪೋದ ಕವಿಯುಂ ಕವಿಯೇ !

ಕಾರಕ ಪೂರಕ ವಸ್ತು ವಿ
ಚಾರಕ ನಿಸ್ತಾರಕರ್ಕಳೋಳಿಯೆ ಸಭೆಗೊ
ಟ್ಟೋರಂತೆ ನಾಲ್ವರಿರ್ದು ವಿ
ಚಾರಂ ಬೇಟ್ಪಂತೆ ಪೇಟ್ದ ಕೃತಿಯುಂ ಕೃತಿಯೇ ?

ದರವುರಮುಮುಂಟಸುಂಟಿಯುಂ
ಮರೆವೊರಕನುಮೆನಿಸಿ ತಟಿಶಟಿಂ ನುಡಿದು ಸಭಾಂ
ತರದೊಳ್ ರಂಜಿಪುದೆ ರಸಾಂ
ತರಂಗಳಂ ಮುಟ್ಟಿ ನುಡಿದು ರಂಜಿಸವೇಡಾ ?

ಸರಸತಿಯನಬಲೆಯಂ ಗೋ
ಣ್ಮುರಿಗೊಂಡರ್ಥಕ್ಕೆ ಕುದಿದು ನೋಯಿಸುವವನ
ಕ್ಕುರಿಗನೆ ಪಾತಕನಾತನೆ
ಸರಸ್ವತೀ ದ್ರೋಹನವನನಾರ್ ಮುಟ್ಟುವರೋ !

ಪೊಸದೇಸೆಯಂ ಬೆಡಂಗಂ
ರಸಪುಷ್ಟಿಯನರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಂ ಬಗೆವರೊ ಭಾ
ವಿಸುವರೊ ಸಾರಣೆಯಂತಿರೆ
ಕಸಮಂ ಪಿಡಿವರ್ ಕೆಲರ್ ಮಹಾಪುರುಷರ್ಕಳ್ !

ರನ್ನನು ಸರಸ್ವತಿಯ ರನ್ನನು. ಆತನ ನಿಸರ್ಗ ಕವಿತಾ ಪ್ರಭಾವದೊಡನೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವೂ ಆತನಿಗೆ ಲಭಿಸಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಆ ಕಾಲದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜರಲ್ಲಿಯೂ ಗಣ್ಯನಾಗಿ, ಆಶ್ರಯವನ್ನೂ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದನು. 'ಅಜಿತ ಪುರಾಣ'ವೆಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ, 'ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ'* ವೆಂಬ ಲೌಕಿಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಮಹತ್ತನ್ನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. 'ಪರಶುರಾಮ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ "ರತ್ನತ್ರಯ" ಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಜಿತಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮತವಾದ ಜೈನಮತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಅವಕಾಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ವಿಷಯವೂ ಮತಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲದವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ರುಚಿಸಲಾರದು. ಸಾಹಸಭೀಮವಿಜಯದಲ್ಲಾದರೋ ಸರ್ವರಿಗೂ ಆದರಣೀಯವಾದ ಮಹತ್ತಾದ ಕಥೆಯೂ, ಮಹಾ ವೀರನಾಯಕರೂ, ರಸೋತ್ಪಾದನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೂ, ಪಂಪನ, ಭಟ್ಟನಾರಾಯಣನ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಭಾಸನ ಪ್ರೇರಣೆಯೂ ಒದಗಿ, ರನ್ನನ ಪ್ರತಿಭೆ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದು, ಬಹುಶಃ

---

* 'ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ'ದ ಆಶ್ವಾಸಗಳ ಕಡೆಯ ಗದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ "ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ"ವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದೇ 'ಚಕ್ರೇಶ್ವರ ಚರಿತೆ' ಎಂದು ರನ್ನನು ಹೇಳಿರುವ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಕಾವ್ಯರತ್ನವಾಗಿ ಫಲಿಸಿರುವುದು. ಇದರ ನಾಟಕ ಸಂವಿಧಾನವೂ, ದುರ್ಯೋಧನ ಪಾತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯೂ, ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ಭಾವಗಳೂ, ರಸಪ್ರವಾಹವೂ, ಶೈಲಿಯೂ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿರುವುವು. ಮೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸುಲಭಸಲ್ಲದ ಎಂತಹವನಾದರೂ ಈ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆರಗಾಗಿ, ಇಂತಹ ಕವಿಯನ್ನೂ, ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವ ಕನ್ನಡವು ಧನ್ಯವೆಂದು ಹೇಳದಿರಲಾರನು. ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವವನಿಗೆ ಎದೆ ಎಷ್ಟು? ಎಂದು ಕವಿ ಮೂದಲಿಸಿರುವುದು ಕೇವಲ ಗರ್ವದ ಮಾತಲ್ಲವೆಂದು ಈ ಕಾವ್ಯವೆನ್ನಿಸುವುದು.

ಆದರೂ ಈ ಕಾಲದ ವಾಚಕರು ಇಂತಹ ಉತ್ತಮ ಕವಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವಾಗ ಕೂಡ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಕರ್ತವ್ಯ. ನಾವು ಬಹುಮಾನಿಸತಕ್ಕ ಪುರುಷನು ರನ್ನ ಪಂಡಿತನಲ್ಲ, ರನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಲ್ಲ, ರನ್ನ ಕವಿ. ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಮತಸಿದ್ಧಾಂತ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ರುಚಿಯೂ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಸ್ವಭಾವ. ಒಂದು ರುಚಿಗೆ, ಒಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಹಿತವಾದ ವಿಷಯ ಮತ್ತೊಂದು ರುಚಿಗೆ, ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಹಿತವಾಗದಿರಬಹುದು. ರನ್ನನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಂದರವಾದ, ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಸುಂದರವಲ್ಲದ, ಅಂಶಗಳಿರಬಹುದು. ಪ್ರಪಂಚದ ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರನಾದ ಯಾವ ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಲ್ಲಾಗಲಿ ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ, ಕಲಾ ಸೌಂದರ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳಿಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ, ಸರಿಯಾಗಿರುವ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿರುವುದೆಂದಾಗಲಿ ಸಾಧಿಸುವುದು ಮೂಢಭಕ್ತಿ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ನಿಲ್ಲುವುದು ಅಭಿಮಾನವಲ್ಲ, ಸತ್ಯ.

ಆದುದರಿಂದ, ರನ್ನನನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ ; ರನ್ನನನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿ. ಆತನ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿ ಎಷ್ಟು ? ಆತನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಲೋಕ ಯಾವುದು ? ಅದರ ಸೌಂದರ್ಯ, ಅದರ ಘನತೆ ಏನು ? ಆತನು ಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಕಡೆದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾರು ? ಅವರು ಜೀವರಹಸ್ಯವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಅವರ ಮಾನುಷಾಮಾನುಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ? ಆತನ ಭಾವಗಳು, ಬೋಧನೆಗಳು, ಧರ್ಮತತ್ತ್ವಗಳು ಯಾವುವು ? ಅವು ಎಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದುವು ? ಉತ್ಸಾಹಜನಕವಾದುವು ? ನಮಗೂ

ಆತನಿಗೂ ಎಷ್ಟುದೂರ ಸಮಾಸದೃಷ್ಟಿ? ಎಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಆತನೂ ಒಡೆಯು ಬೇಕಾದೀತು ? ಆತನ ಕಾವ್ಯ ನಿರೂಪಣೆಯ ಕ್ರಮವೇನು ? ಆಕಾರವೇನು, ಆತ್ಮವೇನು ? ರೀತಿಯೇನು, ಶೈಲಿಯೇನು ? ಕನ್ನಡದ ಜಿಗಿಯೇನು, ಸೊಬಗೇನು, ಇಂಪೇನು, ಸೊಂಪೇನು? ರನ್ನನನ್ನೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ, ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿ, ಜಳ್ಳು ತೂರಿ, ಕಾಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿ—ಸಾಹಿತ್ಯಕಲಾಪುತ್ರರ ಆತ್ಮಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿ.

ರನ್ನನನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಂಡಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಆತನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಕಣ್ಣನ್ನು ಹನಿಗೂಡಿಸುವುವು. 'ಗದಾಯುದ್ಧ'ದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಮೂರ್ತಿಯಾದ ದುರ್ಯೋಧನನ ಪ್ರಲಾಪ ಒಂದು, 'ಅಜಿತ ಪುರಾಣ'ದಲ್ಲಿ ತೀರ್ಥಕರನು ಪೂರ್ವಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದ ವೈರಾಗ್ಯ ಬೋಧನೆ ಒಂದು. ರನ್ನಕವಿಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ರನ್ನನೇ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ನುಡಿದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಲಿ !—

ಆನುಂ ದುಶ್ಶಾಸನನುಂ
ನೀನುಂ ಮೂವರೆ ದಲಾತನುಂ ಕಟಿದ ಬಟಿ
ಕ್ಕಾನುಂ ನೀನೆ ದಲೀಗಳ್
ನೀನುಂ ಮಗುಳ್ದೆತ್ತವೋದೆ ಅಂಗಾಧಿಪತೀ !

ಅಱಿಯೆನಿದಂ ನಿನ್ನಿಂದಿನ
ತೆಱನಂ ನೀನೆನಗದೇಕೆ ಮುಳಿದಿರ್ಪೆಯೊ ಮೇಣ್
ಮಱುವಾತುಗುಡದೆ ರವಿಸುತ
ಮಱವಿಂದಿರ್ದಪೆಯೊ ಮೇಣ್ ಬಟಲ್ದಿರ್ದಪೆಯೋ !

ನಿನ್ನ ಕೆಳೆಯಂ ಸುಯೋಧನ
ನನ್ನೋಡದೆ ನುಡಿಯದಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದೆ ಬೆಸನೇ
ನೆನ್ನದೆ ಜೀಯೆನ್ನದೆ ದೇ
ವೆನ್ನದೆ ಏಕುಸಿರದಿರ್ಪೆ ಅಂಗಾಧಿಪತೀ ?

ಅನೃತಂ ಲೋಭಂ ಭಯಮೆಂ
ಬಿನಿತುಂ ನೀನಿರ್ದ ನಾಡೊಳಿರ್ಕುಮೆ ರವಿನಂ
ದನ ನನ್ನಿ ಚಾಗಮಣ್ಮೆಂ
ಬಿನಿತರ್ಕಂ ನೀನೆ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿಗನಾದಯ್ !

ನೀನುಳ್ಳೊಡುಂಟು ರಾಜ್ಯಂ
ನೀನುಳ್ಳೊಡೆ ಪಟ್ಟಮುಂಟು ಬೆಳ್ಗೊಡೆಯುಂಟಯ್

ನೀನುಳ್ಳೊಡುಂಟು ಪೀಟಿಗೆ
ನೀನಿಲ್ಲದಿವೆಲ್ಲಮೊಳವೆ ಅಂಗಾಧಿಪತೀ ?

ನಯನದೊಳಮೆರ್ದೆಯೊಳಂ ನಿ
ನ್ನಯ ರೂಪಿರ್ದಪುದು ನಿನ್ನ ಮಾತಿರ್ದಪುದೆ
ನ್ನಯ ಕಿವಿಯೊಳಗಿನನಂದನ
ವಿಯೋಗಮೆಂತಾದುದಯ್ಯ ಎನಗಂ ನಿನಗಂ !

ನಿನ್ನಂ ಕೊಂದ ಕಿರೀಟಿಯು
ಮೆನ್ನನುಜನನಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದ ಭೀಮನುಮೊಳನಾ
ನಿನ್ನುಮೊಳೆಂ ಗಡ ಸಾಲದೆ
ನಿನ್ನಯ ಕೂರ್ಮೆಗಮುದೆನ್ನ ಸೌಧರ್ಮ್ಮಿಕೆಗಂ !

ಸೂನುಗಳಟಿವಂ ಪ್ರಿಯಮಿ
ತ್ರಾನುಜರಟಿವಂ ವಿಧಾತ್ರ ! ನೀಂ ಕಾಣಿಸಿ ಇ
ನ್ನೇನಂ ಕಾಣಿಸಲಿರ್ದಪೆ
ನೀನೆನ್ನಂ ಪಾಪಕರ್ಮನಂ ನಿರ್ಗುಣನಂ !

ಈ ದುಃಖ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕರಗಿಸುವುದು. ವೈರಾಗ್ಯ ಬೋಧನೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಎಂತಹ ಲೋಕಾಭಿಮಾನಿಯನ್ನಾದರೂ ಅಯ್ಯೋ ಎನ್ನಿಸುವುದು. ಅದನ್ನೂ ಕೇಳಿ—

ತನಗಲ್ಲದೊಡಲ್ಗೊಡಮೆಗೆ
ಮನವಿಟ್ಟಪವರ್ಗ ಮಾರ್ಗಮಂ ಪೊರ್ದದೆ ತ
ನ್ನನೆ ತಾನೆ ನಂಬಿಸುವೊಡಾ
ತ್ಮನಂತು ಪೇಟಾತ್ಮವಂಚಕರ್ ಪೆಱರೊಳರೇ ?

ಸಾರದೆ ಸಾರಮಪ್ಪ ಜಿನಧರ್ಮಮನಾತ್ಮನಸಾರವಪ್ಪುದಂ
ಸಾರಮಿದೆಂದು ನಂಬಿ ತನಗಲ್ಲದುದಂ ತನಗಪ್ಪುದೆಂದು ಕೇ
ದಾರ ವಿಹಾರ ಸೋದರ ಕೃಶೋದರ ಸುಂದರ ದಾರ ದಾರಕೋ
ದಾರ ವಿಮೋಹದೊಳ್ ತೊಡರ್ದು ದಾರುಣ ದುಃಖಮನೆಯ್ದಿರ್ಕುಮೇ ?

ಮುನಿದುಯ್ವ ಜವಂಗಂ ಮಾ
ಯೆನಲಣ್ಮುವರಿಲ್ಲ ಬಗೆಯೆ ನಿನಗಿನ್ನಾರ್ಮ್ಮಂ
ಜಿನಧರ್ಮಮೊಂದೆ ಜೀವನೆ
ನೆನೆ ಗಡ ಲೋಕತ್ರಯಕ್ಕೆ ದಿನನಂ ಜಿನನಂ !

ಮಱಗೆಟ್ಟು ಜೀವ ಧರ್ಮಾ
ಮೃತಮಂ ಸೇವಿಸದಧರ್ಮಮಂ ಸೇವಿಸಿ ದು

ರ್ಗತಿಗಿಟಿದೀ ಜವನೆಂಬಱಿ
ಸಿ ತಿಂಬ ದೈವಕ್ಕೆ ಪೋಗಿ ಪಾಟಿಂ ಬಿಡುವಯ್ !

ಎನಿತೆನಿತು ಕಟಿದ ಭವಮಂ
ನೆನೆದಪೆ! ಎನಿತೆನಿತು ಭವದ ಬಂಧುಗಳಂ ನೀಂ
ನೆನೆದಪೆ! ಎನಿತನಿತೊಡಲಂ
ನೆನೆದಪೆ! ಎಲೆ ಜೀವ ಸೀನೆ ಪೇೞ್ ಪವಣೊಳವೇ ?

ಎನಿತಂ ಕುಕ್ಕುಟಗುದಿದಪೆ?
ಎನಿತಂ ಕಕ್ಕಟಿಗಬಲ್ದಪಯ್? ಜೀವನೆ ನೀ
ನೆನಿತಂ ಮಲ್ಮಲಮಱುಗುವೆ?
ಎನಿತಂ ಸಂಸಾರದೊಳಗೆ ತಿಱ್ರನೆ ತಿರಿವಯ್?

ಕಡೆಯಿಲ್ಲದ ಸಂಸಾರದ
ಕಡೆಗಾಣಲ್ ಬಗೆವೆಯಪ್ಪೊಡೆನ್ನುಕ್ತಿಗೊಡಂ
ಬಡು ಜೀವ ನಿನ್ನ ಕಾಲಂ
ಪಿಡಿವೆಂ ಧರ್ಮಮನೆ ಮಗುೞ್ದೆ ಬಲ್ವಿಡಿವಿಡಿಯಾ

ಜನನ ಮೃತಿ ದೇವ ನಾರಕ
ಮನುಷ್ಯ ತಿರ್ಯಗ್ವಿಕಲ್ಪ ಗತಿಗಳೊಳಿನಸುಂ
ನಿನಗೆ ಸುಖಮಿಲ್ಲ ನೆಟ್ಟನೆ
ಮನದೊಳ್ ಭಾವಿಪೊಡಸಾರಮೀ ಸಂಸಾರಂ

ಈ ನಾರಕ ತಿರ್ಯಗ್ಗತಿ
ಗೀ ನರಸುರಗತಿಗೆ ಪೇಸಿದೆಂ ದರ್ಶನದಿಂ
ಜ್ಞಾನದಿನೊಪ್ಪುವ ಪರಮ
ಸ್ಥಾನಮನಾಂ ಪಡೆವೆನಕ್ಕೆ ಪಂಚಮಗತಿಯಂ.

ಶಿಷ್ಟ ಜನಾಶಿಷ್ಟಂ ಬಹು
ಕಷ್ಟಂ ಬಹುದುಷ್ಟಮಷ್ಟಕರ್ಮಾಗ್ನಿ ಪರಿ
ಪುಷ್ಟಂ ಹಾ ಹಾ ಧಿಕ್ ಛೀ
ಕಷ್ಟಮವಶ್ಯಂ ನಿಕೃಷ್ಟಮಿಾ ಸಂಸಾರಂ.

ದಿವಸದಿವಸಂಗಳಿಂ ಕುಂ
ದುವುವಲ್ಲದೆ ಬಳೆಯುವಾಯುವುಂ ವಪುವುಂ ಪೆ
ರ್ಚುವುವಲ್ಲವು ವಿಷಯಸುಖ
ಕ್ಕವಚತ್ತಂ ಪಡದುಕೊಳ್ವೆನಕ್ಷಯಸುಖಮಂ.

ಅಂಗಜನ ಸುಖದ ಸಾಮ್ರಾ
ಜ್ಯಂಗಳ್ ಶಾರೀರ ಮಾನಸಾಗಂತುಕ ದುಃ
ಖಂಗಳನೆ ಮಾಳ್ಪುವದಱಿಂ
ಪಿಂಗುವೆನಿನ್ನೆನಗೆ ಜಿನನ ಚರಣಂ ಶರಣಂ.

ಈ ವೈರಾಗ್ಯ ಘೋಷಣೆಗೆ ಜೈನರದೇ ಅಲ್ಲ, ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯರ ಹೃದಯಗಳೂ ಕಂಪಿಸುವುವು, ಅನುಕಂಪಿಸುವುವು—ನಿಕೃಷ್ಟಮಿಾ ಸಂಸಾರಂ! ಅಸಾರಮಿಾ ಸಂಸಾರಂ! ನಿಕೃಷ್ಟವಾದುವೂ, ಅಸಾರವಾದುವೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ; ಆದರೆ ಸಂಸಾರವೇ ನಿಕೃಷ್ಟವೆ? ಸಂಸಾರವೇ ಅಸಾರವೆ? ದುರ್ಯೋಧನನಂತಹ ಮೈತ್ರಿಯೂ, ವೀರ್ಯವೂ, ದುಃಖವೂ ನಿಕೃಷ್ಟವೆ? ಅಸಾರವೆ? ವೈರಾಗ್ಯವೊಂದೇ ಸಾರವೆ? ಇದರಲ್ಲಿ ರನ್ನನ ಮಾತೇ ಕಡೆಯ ಮಾತೆ? ರನ್ನನ ದರ್ಶನವೇ ಕಡೆಯ ದರ್ಶನವೆ? ಯಾರು ಬಲ್ಲರು? ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಇದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ; ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ತರೋಣ ನಾವು ಇಂತಹ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನ!

ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯ*

"ಪಂಡಿತರುಂ ವಿವಿಧಕಳಾ
ಮಂಡಿತರುಂ ಕೇಳತಕ್ಕ ಕೃತಿಯಂ ಕ್ಷಿತಿಯೊಳ್
ಕಂಡರ್ ಕೇಳ್ವೊಡೆ ಗೊರವರ
ದುಂಡುಚಿಯೇ ಬೀದಿವರೆಯೆ ಬೀರನ ಕತೆಯೇ?"

ಎಂದು ಮಧುರಕವಿ ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹಾಸ್ಯಮಾಡಿರುವನು. ಶಾಸ್ತ್ರಬಲದಿಂದಲೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಲೂ ರಚಿತವಾದ ಪ್ರೌಢಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೂ, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರು ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಾಡುಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲವೆಂದೂ ಇಂತಹ ಪಂಡಿತರ ಭಾವನೆ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದುದೇ ಕವಿತಾವಾಣಿ; ಅದು ಋಷಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾಕವಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣುವುದು. ಆ ಬಳಿಕ ಸರಸ್ವತೀ ಪ್ರಸಾದವಿಲ್ಲದ ಬರಿಯ ದುರಾಶೆಯ ದುಷ್ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರುವುದು ಅದರ ಆಭಾಸ. ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಜನಗಳು ಹಾಡಿ ನಲಿಯುತ್ತಿರುವ ಬಡಹಾಡಂತೂ ಕವಿತ್ವವೇ ಅಲ್ಲ.

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ ಕವಿತ್ವದ ಮೂಲವನ್ನೂ, ಆದಿಚರಿತ್ರೆಯನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧಿಸಿರತಕ್ಕವರು ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದುದು ಜನವಾಣಿ: ಅದು ಬೆಳೆದು, ಪರಿಷ್ಕೃತವಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಾದುದು ಕವಿವಾಣಿ. ಜನವಾಣಿ ಬೇರು: ಕವಿವಾಣಿ ಹೂವು. ಕಾಡುಜನರೂ, ಒಕ್ಕಲಿಗರೂ, ಹೆಂಗಸರೂ, ಮಕ್ಕಳೂ—ಶಾಸ್ತ್ರಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವೇ ಇಲ್ಲದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹಾಡಿನ ಮಟ್ಟನ್ನು ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಬಲ್ಲರು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಹಾಡನ್ನು ತಲೆಮೊರೆಯಾಗಿ ಕಲಿತು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಹೊಸ ಹಾಡನ್ನೂ ಕಟ್ಟಬಲ್ಲರು. ಆದಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕವಿತ್ವವೂ ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಶೈಶವದಶೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ಹೊಲದ ಕಣದಲ್ಲಿ, ಹಬ್ಬ-ಹುಣ್ಣಿಮೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖದುಃಖದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ರಸಭಾವಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಣಿತದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳೇ ತಾಳ; ಹಾಡಿನ ಅಭಿನಯವೇ ಕುಣಿತ. ಇದೇ ಜನರ "ಆಟಪಾಟ." ಕುಣಿಲು, ಕುಡಿತ,

* ಧಾರವಾಡದ 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯ ಚತುರ್ಥಪುಷ್ಪವಾದ 'ಗರತಿಯ ಹಾಡು' ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ. ಇದು ೧೯೩೧ರಲ್ಲಿಯೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೂ 'ಗರತಿಯ ಹಾಡಿ'ನ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ (ಜುಲೈ ೧೯೩೬) ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂತು.

ಕೋಲಾಟ, ಜೇಟಿ, ಮದುವೆ, ಸಾವು, ಕಾಳಗದ ಸೋಲುಗೆಲವುಗಳು, ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳು, ವೀರರ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳು, ದೈವಾನುಭವ, ದೈವ ಭಕ್ತಿ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ಹಾಡು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೆಂಗಸರೂ, ಕೆಲಸಗಾರರೂ ಕೆಲಸದ ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಹಾಡಿನ ರಾಗದಲ್ಲಿ, ಈ ಗೀತದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮರಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಟ್ಟುವಾಗ, ಬೀಸುವಾಗ, ಮಗುವನ್ನು ತೂಗುವಾಗ, ಮದುವೆಗಾಗಿ ನಲಿಯುವಾಗ, ಸಾವಿಗಾಗಿ ಅಳುವಾಗ, ಭಾರವನ್ನೆತ್ತುವಾಗ, ಬಂಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುವಾಗ, ದೋಣಿಯನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ, ಕಾಳಗದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವಾಗ, ಹೆಂಗಸರೂ ಗಂಡಸರೂ ಈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ; ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ನೃತ್ಯದ ಉಲ್ಲಾಸವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತಾ, ಉದ್ಯೋಗದ ಆಯಾಸವನ್ನು ಪರಿಹಾರಮಾಡುತ್ತಾ, ಆಗ್ಗೆ ಏಳುವ ಉಸಿರಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ ರಾಗವನ್ನು (ಛಂದಸ್ಸನ್ನು) ಹೊಂದಿಸುತ್ತಾ, ಜನರ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವಾದ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ವಿಶದಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಹುಟ್ಟಿದುವು ಈ ಹಾಡುಗಳು ; ಮತ್ತು ಈ ಹಾಡಿನ "ಮರಿ"ಗಳು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇಂತಹ ಹಾಡುಗಳು ಉಂಟು. ಇವುಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಯಾರೋ ಒಬ್ಬನು ತಾನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಎಂಬ ಪೃಥಗ್ಭಾವವಿಲ್ಲದೆ ಜನಕ್ಕಾಗಿ ಜನರ ನಡುವೆ ಜನರ ಭಾವವನ್ನು ಹಾಡಿ, ಹಾಗೇ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡು, ತಲೆಯಿಂದ ತಲೆಗೆ ನಡೆದುಬರುತ್ತಾ, ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಏರದೆ (ಆಗಿನ್ನೂ ಬರೆವಣಿಗೆಯಿಲ್ಲ), ಬಾಯಿಪಾಠದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾತುಗಳೂ ಭಾಷೆಯೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತಾ, ಛಂದಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಕೆಡದೆ ಈ ಹಾಡುಗಳು, ಈ "ಪಳಮೆ"ಗಳು, ಈ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬದುಕಿ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳ ಛಂದಸ್ಸು ಬಹು ಸಹಜ, ಸರಳ; ಭಾಷೆಯೂ ಸಹಜ, ಸರಳ; ಆಡುವ ಮಾತು, ಹಾಡುವ ಮಟ್ಟು. ಆದರೂ ಜನಗಳ ಹೃದಯದಿಂದ ಸಂತೋಷದ ಅಥವಾ ದುಃಖದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಉಕ್ಕಿಬಂದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೊಗಸೂ, ಒಂದು ಕಾಂತಿಯೂ, ಒಂದು ರಮಣೀಯತೆಯೂ ಮೆರೆಯುವುವು. ಮಕ್ಕಳ ತೊದಲು, ಇನಿಯಳ ಲಲ್ಲೆ, ತೆಂಗಾಳಿಯ ತೀಟ, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಕಂಪು, ಬೆಳದಿಂಗಳ ತಂಪು—ಮುಂತಾದ ಉಪಮಾನಗಳು ಕೃತಕ ಕವಿತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತವೆ.

ಈ ಹಾಡುಗಳು ಒಂದೊಂದು ಬಿಡಿಪದ್ಯಗಳಾಗಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು

ಭಾವವನ್ನೋ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೋ ತಿಳಿಸುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಹಲವು ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಥೆ, ಭಾವವಿವರಣೆ, ಆಟಪಾಟ, ಬೇಟೆಕಾಳಗಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಒಗಟುಗಳ ಮೇಲಾಟ, ಕುಡಿತದ ಆರಾಟ ಮುಂತಾದುವನ್ನೂ ಹೇಳುವು ದುಂಟು. ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಜನರ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಳಿಸುವುದೂ, ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮರೆಯಲಾಗದ ಸಂಗತಿ ಗಳನ್ನು ಜನರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದೂ, ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಮನೆ ಮನೆಗೂ ಬೀರುವುದೂ ಈ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲಸ. ಜನರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಪಳಗಿ, ಜನರ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡು, ಜನರ ಜೀವನದ ಸಾರವನ್ನೂ ಹೆಂಗಸರ ಮಧುರಕಂಠದ ಗಾನವನ್ನೂ ಸುರಿಸುವ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನು ಒಣಕವಿಗಳೂ ಅಹಂಕಾರಮುಗ್ಧರಾದ ಪಂಡಿತರೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯ ಬಹುದೇ ಹೊರತು ನಿಸರ್ಗಕವಿಗಳೂ ರಸಜ್ಞರೂ ಜನತಾವತ್ಸಲರೂ ಎಂದಿಗೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸಲಾರರು. ಒಂದು ವೇಳೆ ಋಷಿಮೂಲ ನದಿಮೂಲಗಳನ್ನು ಯಾವ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸುವರೋ ಅದೇ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರವಾಹ ಮೂಲವನ್ನು ಪೂಜ್ಯಭಾವದಿಂದ ಕಾಣುವರು.

ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳ್ಳ ಒಂದು ಜನಕ್ಕೆ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮೀರಿ ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನುಳ್ಳ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಾಗೆಲ್ಲಾ, ಆ ಅನ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ, ಗಾಂಭೀರ್ಯಕ್ಕೂ ಮರುಳಾಗಿ, ರಾಜಿಕ, ಸಾಮಯಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೂ ಶರಣುಹೋಗಿ, ಅದರ ಕಾಂತಿಯನ್ನೂ, ಬಲವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡ—ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆಯಿತು. ಈಗ ಕನ್ನಡ—ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಾಹಚರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಇದೆ. ಇದು ತಪ್ಪೆಂದಾಗಲಿ, ಕೆಳಗಿನ ಮಟ್ಟದ ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ವೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಲ್ಲ. ಆದರೆ ತನ್ನದನ್ನು 'ದೇಶ್ಯ'ವೆಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಅನ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಮದಿಸಿ ತಿರುಗುತ್ತಾ ಇದ್ದು, ಕಡೆಗೆ ನವೀನತೆಯ ಕುತೂಹಲವೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಳಸಿ, ಯಾವ ನಿಜವಾದ ಸತ್ತ್ವವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಜನರಿಂದ ದೂರವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನಿಸ್ಸಾರ ವಾಗುವುದು, ತೇಜೋಹೀನವಾಗುವುದು, ಸಣ್ಣ ಪಂಡಿತಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪೋಷಿತವಾಗುವುದು. ಆಗ ಮತ್ತೆ ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುನರುತ್ಥಾನವಾಗು ವುದು. ಮತ್ತೆ ಸಹೃದಯರು ತವರುನಾಡಿನ, ತಾಯಿಹಾಡಿನ ಹಾಲನ್ನು

ಕುಡಿದು ಸಜೀವರಾಗಬೇಕೆಂದು ಹಿಂತಿರುಗುವರು. ಜನರೊಡನೆ ಜನವಾಗುವರು. ಆ ಭಾಷೆ, ಆ ಛಂದಸ್ಸು, ಆ ಜೀವ ಮತ್ತೆ ಹೊಳಪುಗೂಡಿ ಹೆಮ್ಮೆಗೇರುವುದು. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಏಳಿಗೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಗಿದೆ; ಆಗುತ್ತಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕಾಲ ಒದಗಿರುವಾಗ, ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆ ತನ್ನ ಅಳತೆಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಆಳವನ್ನೂ ಕೂಡಾ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ, ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ, ಸರಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರೌಢ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಜೊತೆಗೆ, ಕನ್ನಡದ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ ವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ. ನವನಾಗರಿಕತೆಯ ಹೊಡೆತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರೌಢಸಾಹಿತ್ಯದ ತಿರಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಉಳಿಯುವುದೇ ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ನಾಶ ವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಇದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕರ್ತವ್ಯ. ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ, ದೇಶವತ್ಸಲರೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆ ಗಳಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದರೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹಾಡುಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದುಗೂಡಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಕೋಶವಾಗುವುದು. ಆಗ ಆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಣ ಯಿಸಿ, ಇವುಗಳ "ಸತ್ಯ-ಸೌಂದರ್ಯ-ಸುಖ"ಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಇವುಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸು ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಇವುಗಳ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ತಮಿಳು, ತೆಲಗು, ಕೊಡಗು, ತುಳು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲಛಂದಸ್ಸಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಆ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಸ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತಿರುವವರೂ ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತೇ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ಈಗಾಗಲೇ ಎಷ್ಟೋ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಒಂದು ಭಾಗ ವನ್ನು "ಗರತಿಯ ಹಾಡು" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸುವ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪಿನವರ ಉದ್ಯಮವು ಶ್ಲಾಘಿಸತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉಪನ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಅದರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ವನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೂ ವಿಶದಪಡಿಸಿ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅತ್ಯುಜ್ವಲವಾದ ಮುನ್ನುಡಿ ಯಿಂದ ಅದರ ಮರ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕಂತೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರೂ ತೀರದು.

‘ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ’*

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಘನೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು “ಕನ್ನಡ ಪ್ರಕಟನ ಸಮಿತಿ”ಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯವು :—

(೧) ಈ ನವೀನಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಡಬಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವ, ಚರಿತ್ರೆ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲಲಿತವಾದ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಲ್ಲದ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕುವು. ಇವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿರಬಹುದು ; ಅಥವಾ ಭಾಷಾಂತರಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

(೨) ಕನ್ನಡದ ಪೂರ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಉತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಇವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಬೇಕು ; ಮೂಲಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿದ ಶುದ್ಧ ಪಾಠವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡು, ಪೀಠಿಕೆ, ಶಬ್ದಕೋಶ, ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರಬೇಕು.

* * * *

ನಮ್ಮ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಭಾಗವಾಗಿ ಇಡುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಂತೂ ಈ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವುದೇ ಅಪೂರ್ವ. ಇದು ವ್ಯಸನಕರವಾದ ಸಂಗತಿ. ಒಂದು ಕಾವ್ಯದ ಸೊಗಸನ್ನು, ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯ

* ‘ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ’ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ (೧೯೩೧).

ಬೇಕಾದರೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಬೇಕು; ಇಲ್ಲ, ಉತ್ತಮ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬೇಕು. ಈ ಸಮಷ್ಟಿದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅತಿಮೀರದಂತೆ, ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅದರದರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನಕ್ಕೂ ಹಿತಕರವೂ ಪ್ರಯೋಜನಕರವೂ ಆಗಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಗಮನ—ಕಥಾ ಸರಣಿ ಕೆಡಬಾರದು; ಒಟ್ಟು ಕಥೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾತ್ರನಿರೂಪಣಕ್ಕೆ ಭಂಗ ಬರಬಾರದು; ಅವಶ್ಯವಾದ ವರ್ಣನೆಯ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಯ ಸಾರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬಾರದು; ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾದದ್ದು, ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ, ಆತನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಲೋಪ ಬರಕೂಡದು. ಇಷ್ಟನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಂಗ್ರಹಕಾರನ ಕರ್ತವ್ಯ; ಆದರೆ ಕಷ್ಟ:—ನಿಸ್ಸಾರವಾದ, ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮನಃಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟರೂ, ಆತನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರಲಾರನು. ಯಾವ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ, ಈ ಭಾವವನ್ನೂ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಬಿಡಲಿ, ಎಂದು ಆತನು ತನ್ನೊಡನೆಯೇ ಹೋರಾಡದೆ ಇರನು. ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ, ತನ್ನ ಸಂಗ್ರಹ ಬಹುಜನ ಸಮ್ಮತವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯನು. ಕೊನೆಗೆ ಸಹೃದಯರ ಕರುಣೆಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನು ಶರಣನು.

* * * *

ನಾಗಚಂದ್ರ*

೧

ನಾಗಚಂದ್ರಕವಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೊದಲನೆಯ ಒಲುಮೆ; ಧಾರವಾಡ ನಗರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕನ್ನಡದ ತೊಳಲಿನ ಮೊದಲನೆಯ ಮಾತು. ಈ ಎರಡು ನೆನಪುಗಳು ಉಕ್ಕಿ, ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಸಾಸನೂರವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ ಹೊರಡುವ "ಅಭಿನವಪಂಪ"ನನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಪರಮಾನಂದದಿಂದ ನಾನು ಒಪ್ಪಿದೆನು. ನಾಗಚಂದ್ರನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ, ಧಾರವಾಡದ ಮಿತ್ರರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಾಂಧವ್ಯ, ವಿಮರ್ಶಕ ಮಹಾಶಯರ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಯ ಜೊತೆಗೆ ನಾನೂ ಒಂದೆರಡು ಬಿಡಿ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವ ಅವಕಾಶ, ಇವುಗಳ ಉತ್ಸಾಹದಲ್ಲಿ ಈ ಮುನ್ನುಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಂಬಿಸಿದರೆ ವಾಚಕರು ಮನ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಇಡಿಯ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಐವರು ಮಹನೀಯರ ಪ್ರಾಜ್ಞವಿಮರ್ಶೆಗಳಿರುವುವು. ಇವರು ಕುಶಲಿಗಳಾದ ಇತಿಹಾಸಪರಿಶೋಧಕರು, ವರಕವಿಗಳು, ವಾಗ್ಮಿಗಳು, ಮಾನ್ಯಪಂಡಿತರು; ಅಭಿನವ ಪಂಪನಕಾಲ, ಆತನ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿತವಾದ ವರ್ಷಗಳು, ಆತನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಕಾಲಸನ್ನಿವೇಶಗಳು—ಜೈನಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯಸಾರಾಂಶ—ಕೃತಿರತ್ನಗಳಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣಗಳ ರಸೋತ್ಪಾದಕ ವಿಮರ್ಶೆ—ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗುಣಪ್ರದರ್ಶಕವಾದ ವರ್ಣನೆ, ಶೈಲಿ—ಇಂತಹ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಗ್ರಂಥವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಕನ್ನಡಕವಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಈ ರೀತಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯ ಪಂಡಿತರು ಒಂದುಗೂಡಿ, ಸಹಕರಿಸಿ, ಕಾವ್ಯವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಸುಲಭಪಡಿಸಿ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದವರು ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಒಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಇದುವರೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿರು

---

* ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾಲೇಜ ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘದಿಂದ, ೧೯೩೪ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ "ಅಭಿನವಪಂಪ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ.

ವುವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಂದೆ ಇನ್ನೂ ಬೇಗ ಬೇಗ ಮುಂದುಬರಲೆಂದು ಹಾರೈಸುವರು. ಆಗಲೇ ಬಂದಿರುವುವು—"ಮುದ್ದಣ", ರನ್ನ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ; ಈಗ ನಾಗಚಂದ್ರ; ನನಗೆ ತಿಳಿದಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುವು ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸ, ಷಡಕ್ಷರಿ, ಸರ್ವಜ್ಞಮೂರ್ತಿ, ಆದಿಪಂಪ. ಸಾಹಿತ್ಯಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು ಇರಲಿ—ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿವಿಮರ್ಶೆ, ರಸಾನುಭವ, ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಜ್ಞಾನ. ಇಂತಹ ಅಗತ್ಯಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಲಾಶಾಲೆಯ ಕರ್ಣಾಟಕಸಂಘವನ್ನೂ, ಸಹಕರಿಸಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ ವಿದ್ವನ್ಮಣಿಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲಾ ಅಭಿನಂದಿಸತಕ್ಕ ದ್ದಾಗಿದೆ.

೨

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಈ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೂ ಓದಿದವನ ಮುಂದೆ ಕವಿಯ ಯಾವ ಮೂರ್ತಿ ಎದ್ದುನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ? ನಾಗಚಂದ್ರನ ಪುರುಷ ಸ್ವರೂಪವೇನು? ಆಳ್ಮೆಯೇನು? ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ಅಧಿಕಾರ, ರಾಜಾಸ್ಥಾನ, ಕಾಲ, ಗ್ರಂಥವರ್ಷ—ಇವು ಒಂದೂ ಆತನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟಿಲ್ಲ; ಉದಾಸೀನಭಾವವಿರಬಹುದು. ಹೆಸರು ನಾಗಚಂದ್ರ—ಮುದ್ದಾದ ಹೆಸರು; ಪ್ರಿಯವಾದ ಬಿರುದು, ಅಭಿನವಪಂಪ: "ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ" ಆದ ಆದಿಪಂಪನಲ್ಲಿ ಅಮಿತವಾದ ಭಕ್ತಿ; ಒಳಗೆ ಆತನ ಸಮಕ್ಕೆ ಬರಲಾರೆನೇ ಎಂಬ ಒಂದು ನಂಬಿಕೆಯ ಚಿಮ್ಮುಗೆ. ಜಿನೋಪಾಸನೆ, ಕಲೋಪಾಸನೆ—ಇವು ನಿತ್ಯಾನುಷ್ಠಾನ. ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದು—"ಶುಭಧ್ಯಾನಾರ್ಥಿ ಯೆನ್" (ರಾ. ೧. ೩೮). ಎರಡೂ ಪುರಾಣಗಳೇ—

> ಕಥೆ ಜಿನಚರಿತಮೆ. ಕವಿ ಜಿನ
> ಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ದವನೆ,* ರಾಜವಿಟಚೋರಕಥಾ|
> ಕಥೆ ಕಥೆಯೆ, ಕವಿ ಕವಿಯೆ, ತ
> ತ್ಕಥೆಯಂ ಪೇಳ್ದಪ್ರಶಸ್ತಮಂ ಪುಟ್ಟಿಸುಗುಂ|| (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೫೦)

ಜಿನಚರಿತವೇ ಕಥೆ—ಜಿನಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದವನೇ ಕವಿ—ಮಿಕ್ಕುವೆಲ್ಲಾ ಅಪ್ರಶಸ್ತ.

---

* ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಒಂದು ಜಿನಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿರ ಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಗೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ಉಂಟೆ?

ಪಂಪರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತ—ಒತ್ತಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುವುದು—

“ ರಾಗದ್ವೇಷನಿಬಂಧಮಪ್ಪ ಕೃತಿಯಂ . . . ಪೇೞ್ದಖಿಲಮಂ
ರಾಗಾವಿಲಂ ಮಾೞ್ಪ ವಿದ್ಯಾಗರ್ವಗ್ರಹಪೀಡಿತರ್
. . . ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆವಂತಕ್ಕುಂ ವಿಷೋದ್ಯಾನಮಂ ” (ರಾ. ೧. ೩೪.)

ಪೊಗೞ್ದು ಮಹಾತ್ಮರುಜ್ಜ್ವಲಮೆನಿಪ್ಪ ಗುಣಂಗಳನುಜ್ಜ್ವಲಪ್ರಸಿ
ದ್ಧಿಗೆ ಪೊಲನಾಗದುಜ್ಜ್ವಲಿಸಿದಪ್ರತಿಮಪ್ರತಿಭಾಪ್ರಭಾವದಿಂ,
ಪೊಗೞ್ದು ದುರಾತ್ಮರಂ ಮೊಗದೊಳಿರ್ದುಗುೞಲ್ ಪೊಱಗಿಕ್ಕಲಾದ ನಾ
ಲಗೆಯವನೆತ್ತು ನಾಲಗೆಯೊಳೋದಿದವಂ ಕೃತಿಯೇ, ಕೃತಾರ್ಥನೇ ?
(ರಾ. ೧. ೩೫.)

ನಾಯಕನನ್ಯನಾಗೆ ಕೃತಿ ವಿಶ್ರುತಮಾಗದುದಾತ್ತ ರಾಘವಂ
ನಾಯಕನಾಗೆ ವಿಶ್ರುತಮೆನಿಪ್ಪುದು ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಲ್ತು, ಕಾ
ಲಾಯಸದಿಂ ವಿನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕಂಠಿಕೆ ಕಾಂಚನಮಾಲೆಯಂತುಪಾ
ದೇಯಮೆನಿಕ್ಕುಮೇ ? ವಿಷಯಮೊಪ್ಪದೊಡಾವುದುಮೊಪ್ಪಲಾರ್ಕುಮೇ ?
(ರಾ. ೧. ೩೭.)

ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷೋದ್ಯಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಯಬಾರದು. ಉಜ್ಜ್ವಲಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಮಹಾತ್ಮರ ಗುಣಗಾನವೇ ಸಿದ್ಧಿ. ವಿಷಯ ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೆ ಯಾವುದೂ ಒಪ್ಪಲಾರದು. “ ರೀತಿ ”ಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿ ಅರಿಯನೆಂದಲ್ಲ : “ ವಿಷಯ ”ದ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತಿದ್ದನು.

ಈ “ ಉದಾತ್ತ ” ಭಾವದಲ್ಲಿ—“ ಉದಾತ್ತ ” ಎಂಬುದು ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಿಯವಾದ ಶಬ್ದ—ಈ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ವೈಭವದ ಒಂದು ಮಾತು ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಂದಿದೆ : ಬಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಜೈನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನೆನ್ನುವುದು—

ನಿಜವಿಭವೋದಯಂ ಸಫಳಮಾಯ್ತೆನೆ ಮಲ್ಲಿಜಿನೇಂದ್ರಗೇಹಮಂ
ವಿಜಯಪುರಕ್ಕಳಂಕರಣಮಾಗಿರೆ ಮಾಡಿಸಿ . . . (ರಾ. ೧೪. ೨೯೭.) *

* ಈ ಲೇಖಕನು ಹೋದವರ್ಷ ಬಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಈ ಬಸದಿ ಇರುವುದೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದನು. ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಕಲೋಪಾಸನೆ ಜಿನೋಪಾಸನೆಯ ಬೆನ್ನೆಳಲು—ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಭವಕ್ಕೆ—ಕಲೆಗೆ—"ಪ್ರಶಸ್ತ" ಯಾವುದು? "ವಿಶ್ರುತ" ಯಾವುದು "ಸಫಲ" ಯಾವುದು ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯೇ :—

ಮನ್ನಿಸುಗೆ ಕೃತಿಗೆ ಸೌಭಾ
ಗ್ಯೋನ್ನತಿಯಂ ಸುಕವಿ ಪಂಪನಾದಿಪುರಾಣಂ
ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣಂ,
ರನ್ನನ ಕೃತಿರತ್ನಮೆನಿಸಿದಜಿತಪುರಾಣಂ. (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೨೫.)

—ಈ ವಿನಯ.

ರಸಮಂ ನಾಲಗೆ, ಕವಿತಾ
ರಸಮಂ ಕವಿ, ಕುಸುಮರಸಮನಳಿಮಾಳೆ, ಸುಧಾ
ರಸಮಂ ಸುರರಕ್ಷಯಸುಖ
ರಸಮಂ ಪರಮಾತ್ಮನಱಿವನುಡಿದವರಱಿಯರ್! (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೨೮.)

—ಈ ಕವಿತೆಯ, ಆತ್ಮದ, ರಸಜ್ಞಾನ.

ಧರೆ ಪೊಗಡೆ ವೀತರಾಗನ
ಚರಿತದೊಳಳವಡಿಸಿ ಸಕಲರಸಮಂ, ಕವಿತಾ
ಪರಿಣತಿಯಂ ಮೆಱೆದೀ ಕಾ
ವ್ಯರಸಾರ್ಣವಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಭಿನವಪಂಪಂ.

ಜಿನಪತಿಗಂ, ಜಿನಮುನಿಗಂ,
ಜಿನಾಗಮಕ್ಕಂ, ಜಿನಾಧಿಪತಿಭವನಕ್ಕಂ
ಜಿನಗುಣಸಂಪತ್ತಿಗಮ್—ಎಱ
ಪನೆಱಗನುಡಿದವರ್ಗೆ ನಾಗಚಂದ್ರಕವೀಂದ್ರಂ. (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೩೯-೪೦.)

—ಈ ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯ ಪರಮಾತ್ಮಾರ್ಪಣ.

ತನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇನ್ನೇನನ್ನೂ ತಾನೇ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ ಬಿಜಾಪುರದ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಒಂದು ಶಾಸನದಿಂದಲೂ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಗೊಳದಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ, ದೋರಸಮುದ್ರದ ಆಸ್ಥಾನದ ಕಂತಿಹಂಪರ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಜನಪ್ರತೀತಿಯಿಂದಲೂ, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಹೆಸರಿನ ಸರುಗಂಪು ಉತ್ತರ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲ, ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರಿನ ತಂಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೀಸಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಆತನ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು

ಕಂಡೆವೋ, ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೋ, ಮೂರ್ತಿ ಹೊಳೆದು ಮಾಯವಾಗುತ್ತದೆ— ಜಿನಗುರುಗಳ ಆಶ್ರಯವಂತೂ, ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೂರುತ್ತದೆ.

> ಶ್ರೀಗಂ ಪರಮಾತ್ಮಪದ
> ಶ್ರೀಗಂ, ಸೆಲೆ ಧರ್ಮಮೆಂದು, ಧರ್ಮಧ್ಯಾನೋ
> ದ್ಯೋಗಂ ಕೈಮಿಗೆ, ವಿಷಯ ವಿ
> ರಾಗಮನಂ, ಸುಖದಿನಿರ್ದನಭಿನವಪಂಪಂ ! (ಮಲ್ಲಿ. ೧.)

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಮುಂದು: ಅವಳಿ ಜವಳಿಯಾಗಿ ಕವಿತೆ ಅದರ ಹಿಂದು.

೩

ನಾಗಚಂದ್ರನ ಕವಿತಾದೀಕ್ಷೆಯ ಪ್ರಥಮಫಲ—ಬೇಗ ಮಿಡಿಯಾಗಿ ಹಣ್ಣಾದ ಮೊದಲನೆಯ ಹಣ್ಣು—ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ. "ವಿದ್ವಜ್ಜನ ಸಭೆಯೊಳ್ ಮಾನ್ಯಂ" (ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೪೧), "ಚತುರ ಕವಿ ಜನಾಸ್ಥಾನ ರತ್ನ ಪ್ರದೀಪಂ" (೪೩) "ಸಾಹಿತ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞಂ" (೬೯) "ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿದ್ಯಾಧರಂ" (೨. ೮೦). "ನಾಗಚಂದ್ರ ವಿಬುಧಂ" (ರಾ. ೧೬. ೯೮). "ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲಿ ಮೆಚ್ಚೆ ಸೇರ್ಪುವೆತ್ತಿರಲವಿರೋಧವಾಗೆ" (೯೭) ಕೃತಿಯುನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. "ಆದ್ಯರ್ ಪೇಳ್ದಂದದಿಂ ಅದ್ಯತನನುಂ" (೯೮) ಹೇಳಬೇಕು—"ಪ್ರಸಿದ್ಧಕವಿ ಪದ್ಧತಿಯಿಂ" (ಮಲ್ಲಿ. ೧೪. ೨೯೪). ನಮ್ಮ ನೂತನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯವಿದ್ಯೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಉತ್ತಮ ಪಟ್ಟಾಂಕಿತನಾಗಿ, ಮಹಾಮಹೋಪಾಧ್ಯಾಯನೆಂಬ ಬಿರುದಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನದೊಂದು "ಕೈ" ತೋರಿಸಲೇ ಬೇಕು. "ಹೇಯ" ಯಾವುದು, "ಉಪಾದೇಯ" ಯಾವುದು ಪೂರ್ವಿಕರ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ, ಆತ್ಮಗುಣ, ಧರ್ಮಗುಣ, ಕಾವ್ಯಗುಣಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, ತನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ, "ಸ್ವ" ಧರ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆವ ಮಾರ್ಗ ಯಾವುದು, ಎಂಬ ನೆನಹುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ—"ಕಾಲಿಡಲು ತೆರಹಿಲ್ಲ". ಹಿಂದಿನ ಕವಿ-ರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಾನೂ ನಿಂತು, ಕವಿತೆಯ "ಮಗ್ಗ" ವನ್ನು ನೆಯ್ಯುವ "ಚತುರ ಕವಿ" ಯಾಗಬೇಕು.

ಇದ್ದ ನೂಲು ಸ್ವಲ್ಪ. ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಹೇಳಿರುವಂತೆ—"ವೈಶ್ರವಣ ನೆಂಬರಸಂ ಜಲದ ಕಾಲದೊಳೆ ರಮಣೀಯ ಪ್ರದೇಶಂಗಳಂ ನೋಡಲೆಂದು ಪೋಗಿ ಬರುತುಂ ಪೆರ್ಗಾಳಿಯ ಕೋಳೊಳೆ ಕೆಡೆದಿರ್ದ ವಟವೃಕ್ಷಮಂ ಕಂಡು ನಿರ್ವೇಗದಿಂ ಮಗಂಗೆ ರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಶ್ರೀ ನಾಗಯತಿಗಳ ಪಕ್ಕದೆ ಧರ್ಮಮಂ ಕೇಳ್ದು" ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ, ಅಹಮಿಂದ್ರನಾಗಿ, ಕುಂಭರಾಜನಿಗೂ ಪ್ರಭಾವತೀ ದೇವಿಗೂ ಮಗನಾಗಿ ತೀರ್ಥಕರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತೊರೆದು, ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಹಿಸಿ—"ಮಲ್ಲಿನಾಥಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರ್" ಇದು ಕಥೆ: ಜಿನಭಕ್ತನಿಗೂ ಸರಿ, ಕವಿತಾಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವವನಿಗೂ ಸರಿ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಾಯಃ ಕವಿತ್ವೆ ದುಡುಕುತ್ತಿದೆ—ಜಿನಧರ್ಮ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ: ಒಟ್ಟು ಕಟ್ಟು, ಉತ್ತರಾರ್ಧ, ತತ್ತ್ವ; ಪೂರ್ವಾರ್ಧ, ರಕ್ತ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವುದು, "ವಿಷಯ ಸುಖ"ಗಳ ಚಿತ್ರ: ಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರ, ಬಣ್ಣದ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣ: ರಾಗದ ಮೇಲೆ ರಾಗ, ಭೋಗದ ಮೇಲೆ ಭೋಗ:—ಚರ್ವಿತ ಚರ್ವಣ!

ಫುಲ್ಲಶರಂ, ಬಸಂತದ ಪುಗಿಲ್, ನೆಱೆದಿಂಗಳ ತಣ್ಪಿಸಿಲ್, ಮುಗುಳ್
ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಬಂದಮಾವಲೆವ ತೆಂಕಣಗಾಳಿ, ವಿಪಂಚಿಯಿಂಚರಂ,
ನಲ್ಲಳ ಲಲ್ಲೆ, ಕೋಗಿಲೆಯ ಬಗ್ಗಣೆ, ತುಂಬಿಯ ಗೇಯಪೆಂಬಿನಂ,
ಬಲ್ಲವರಂ ಮನಂಗೊಳಿಸುಗುಂ ಕೃತಿ ಸತ್ಕೃತಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಾ ||
(ಮಲ್ಲಿ. ೧. ೪೪.)

ಈ ಗ್ರಂಥ "ಸತ್ಕೃತಿ"ಯೇ ಸರಿ—ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಯೂ ಅಹುದೇ? ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕವಿಗಳ ಮೊದಲನೆಯ ಪಂಕ್ತಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದೆ? "ರಾಮಾಯಣ"ವಿರದಿದ್ದರೆ ನಾಗಚಂದ್ರನು ಈ ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣದಿಂದಲೇ ಉತ್ತಮ ಕವಿಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಭಿನ್ನರುಚಿಯಾದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆ?

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ನಾನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬಾರದು. ನನ್ನ ಮಾನ್ಯ ಮಿತ್ರರೂ ಸರಸಕವಿಗಳೂ ಆದ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಒಂದು ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.— "ಮಲ್ಲಿನಾಥವು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ; ಚರಿತಪುರಾಣವು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ": ಅವರ ಟೀಕೆಯನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತೇನೆ—"ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣವು ಹತ್ತೆಂಟು ಎಸಳಿನ ಹೂವು ಅರಳಿದಂತೆ; ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣವು ಸಾವಿರ ಕಂಬದ ಬಸ್ತಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ."

ಕಾವ್ಯದ ಮಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧನೆಯ್ಗೆ ಸಂಸಾರ ಸುಖ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ೧-೮ ಆಶ್ವಾಸಗಳು ; ೯ ರ ಮಧ್ಯ, ತಿರುವು, ಸುಖದ ಬಳ್ಳಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯ ಪೆಟ್ಟು :—

ಸಿಡಿಲೆಂಬ ಜವನ ಕೊಡಲಿಯ
ಕಡುವೊಯ್ಲಿಂ ನೆಗೆದ ಬೇರ್ಗಳೊಡನೆ ನೆಲಂ ಬಾ
ಯ್ವಿಡೆ ಬಿಟ್ಟುಕೆಡೆವ ತೆಱದಿಂ
ಕೆಡೆದಾಲಮನಿದಿರೊಳವನಿಪಾಳಂ ಕಂಡಂ. (ಮಲ್ಲಿ. ೯. ೫೫.)

ಅಲ್ಲಿಂದಾಚೆಗೆ (೯-೧೪) ಧರ್ಮಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸುಖ. ಚತುರಕವಿಯ ಚಾತುರ್ಯ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ, "ಆಟಕಾಱರ ಜೋಹ"ವನ್ನು ಕಳೆದಿಟ್ಟು, ನಾಗಚಂದ್ರನ ಹೃದಯದಿಂದ ಆಳವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರ ಏಳುತ್ತದೆ. ಕೇವಲ ಕವಿತ್ವದ ಬಣ್ಣದೆಳೆ ಹೋಗಿ, ಪರಮಸುಖದ, ನಿಶ್ಚಲದರ್ಶನದ, ವಿಮಲರತ್ನತ್ರಯದ ಚಿನ್ನದೆಳೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು ಆಳ, ಎಷ್ಟು ಗಂಭೀರವೆಂದರೆ—ಈ ವೈರಾಗ್ಯದ, ಜಿನಸ್ತುತಿಯ ಪದ್ಯಗಳೇ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕವಿತೆಯಾದ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತಪುರಾಣಕ್ಕೂ ಸಾಕಾಗುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆಯಾದ, ಹೊಸತಾದ, ಚೆಲುವಾದ ವಾಣಿ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬೇಡ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವನು ತಣಿದನು.

ಸುತ ನಮ್ಮನ್ವಯದೊಳ್ ಪುರಾತನ ಜಗದ್ವಿಖ್ಯಾತಭೂನಾಥರೀ
ಸ್ಥಿತಿಯಿಂ ರಾಜ್ಯಸುಖಂಗಳೊಳ್ ತಣಿದು, ತತ್ತ್ವಾಭ್ಯಾಸವಿಶ್ರಾಂತ ಜೀ
ವಿತರಾದರ್, ಮಱೆದೀ ಕುಳಕ್ರಮಮನಾನಿಂತಿರ್ದು, ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ
ದ್ಧತಿಯಂ ಹಾಸ್ಯರಸಪ್ರವಾಹಭರದಿಂ ಪ್ರಕ್ಷಾಳಿತಂ ಮಾಡ್ಪನೇ ?

(ಮಲ್ಲಿ. ೯. ೮೯ ; ರಾ. ೬. ೮೧.)

ಮದನಫಣಿನಿರ್ವಿಷೀಕರ
ಣ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರಸ್ವನಂ, ಜರಾಮರಣಶಿಳಾ
ವಿದಳನ ಟಂಕಧ್ವನಿ ಪೊ
ಣ್ಮಿದತ್ತು ಮುನಿ ಪರಸೆ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿ ನಿನಾದಂ.

(ಮಲ್ಲಿ. ೯. ೧೨೯ ; ರಾ. ೬. ೨೮.)

ಅರವಿಂದ ಸ್ಮೇರವಾಸ್ಯಂ ತಿಳಿಪೆ ಹೃದಯಸಂಶುದ್ಧಿಯಂ, ಮಾನಸಂ ಶಾಂ
ತರಸಾಧೀನಂ ಸಮಾಧಾನಮನಱಿಪೆ, ತಪಸ್ತಪ್ತಮುತ್ತಪ್ತಕಾರ್ತ
ಸ್ವರಶಾಖಾಲೀಲೆಯಂ ಪಾಳಿಸೆ ತನು, ನಯನಂ ಕಾಟುರಂ ಮಾಡೆ ಕಾರು
ಣ್ಯರಸಸ್ರೋತಂಗಳಿಂ, ಲೋಕಮನೆಱಗಿಸಿದಂ ಬಾಳಚಂದ್ರ ವ್ರತೀಂದ್ರಂ.

(ಮಲ್ಲಿ. ೧೦. ೧೩೩ ; ರಾ. ೧.೧೭.)

ಮದನಪತತ್ರಿ ನಿನ್ನ ದೆಸೆಗಾಣದು, ಮೋಹಮಹಾಹಿ ನಿನ್ನನ
ಣ್ಮದು, ಕಲುಷಾನಳಂ ನಿಜದಯಾರಸದಿಂ ಮಸಿಯಾಯ್ತು, ಪಾಪವಿ
ಲ್ಲದ ಪಯಣಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ನುಡಿ ಸಂಬಳವಾಯ್ತೆನೆ, ಪೆಣ್ಣ ಮಣ್ಣ ಮೋ
ಹದ ಪರಮಾತ್ಮರತ್ತಿರಲಿ, ನೀನೆ ಜಗತ್ಸ್ತುತನಯ್ ಜಿನೇಶ್ವರಾ.
(ಮಲ್ಲಿ. ೧೩. ೧೭೭ ; ರಾ. ೫. ೯.)

ಜಿನಾಷ್ಟಕವೂ (ಮಲ್ಲಿ. ೧೦. ೧೨೦-೭ ; ರಾ. ೭. ೪೦-೭), ಪರಿನಿರ್ವಾಣ ಕಲ್ಯಾಣದ ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯವೂ (ಮಲ್ಲಿ. ೧೪. ೨೫೪-೨೬೩; ರಾ. ೧೬. ೭೮-೮೨) ಎರಡರಲ್ಲೂ ಒಂದೇ. ಪ್ರಾಯದ ಕವಿತೆಯ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯೂ ವಯಸ್ಸಿನ ಕವಿತೆಯ ಅಂತರ್ವಾಣಿಯೂ ಹೀಗೆ ಒಮ್ಮಡಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತವೆ!—

ಮೆಚ್ಚಿಗಡ, ಮುಳಿಯೆಗಡ, ಬಗೆ
ಬೆಚ್ಚರೆ, ಬೇಱಿಂಗೆ ನಿನ್ನ ಪದದೊಳ್, ಮನುಜಂ
ಗುಚ್ಚಗತಿ ನೀಚಗತಿವಡೆ
ವಚ್ಚರಿ ಕಣ್ದೆಱೆವ ತೆಱನನಱಿಪೆನಗರ್ಹಾ !

ನಿತ್ಯ ಸುಖಮಾತ್ಮರೂಪಮ
ನಿತ್ಯ ಸುಖಂ ಮೋಹರೂಪಮೆಂಬ ವಿವೇಕಂ
ಸತ್ಯ ಸ್ವರೂಪಮುದಱಿೊಳ
ಗತ್ಯಂತಾನುಭವ ವಿಭವಮಕ್ಕೆನಗರ್ಹಾ !

ಒಂದು ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ—ದೊಡ್ಡ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೇ. ಪೂರ್ವಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ತನಗೆ ; ಉತ್ತರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೂ ಸರ್ವಜೀವಗಳಿಗೂ ! "ಅಱಿಪೆ ಮಗರ್ಹಾ" "ವಿಭವಮಕ್ಕೆಮಗರ್ಹಾ !"

ಶ್ರೀಜಿನಪತಿ ಪದಕಮಳ ವಿ
ರಾಜಿತಮಂ ಸಿದ್ಧಸೇಸೆಯಂ ತಳೆದನಿಳಾ
ಪೂಜಿತಚರಿತಂ ಸಕಳಕ
ಳಾ ಜನ್ಮಾವಾಸನೆನಿಸಿದಭಿನವಪಂಪಂ ! (ಮಲ್ಲಿ. ೧೧. ೧)

೪

ಈಗ "ಪಂಪರಾಮಾಯಣ"ದ "ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ"—"ಸಾವಿರ ಕಂಬದ ಬಸದಿ." ಶ್ರೀ ಪೂಜಾರರವರು ಜೈನಧರ್ಮದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನೂ, ರಾಮ ಚರಿತ ಪುರಾಣದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ರಾಮಾಯಣಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮಾತೃಕೆಗಳಿಂದ

ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಮೂಲವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನೂ, ಸ್ವಂತ ಕೈವಾಡವನ್ನೂ ಅರಿಯುವುದು ಸುಲಭ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತನ ಸಂಸ್ಕರಣಕಾರ್ಯ ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಚಾಮುಂಡರಾಯಪುರಾಣದ ಕಥೆಯ ಪ್ರಸಕ್ತಭಾಗವನ್ನು ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.* "ಶ್ರೀಮುನಿ ಸುವ್ರತ ಭಟ್ಟಾರಕರ ತೀರ್ಥಸಂತಾನದೊಳ್ ಎಂಟನೆಯ ಬಲದೇವ ವಾಸುದೇವರಪ್ಪ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಚರಿತಂ . . . ಜಂಬೂದ್ವೀಪದ ಭರತಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಾಶಿ ವಿಷಯದ ವಾರಣಾಸಿಪುರಮನಾಳ್ವ ದಶರಥಮಹಾರಾಜಂಗಂ ಅಪರಾಜಿತಾ ದೇವಿಗಂ . . . ಸುಮಿತ್ರೆಗಂ . . ." ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಹುಟ್ಟುವರು. ದಶರಥನು ಸಗರನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಸಾಕೇತವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು, ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. "ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ್ಗೆ ದಶಕಂಧರ ವಂಶದಿಂ ವಿಜಯಕಾರಣಂ ಪ್ರಕೃತಮಾಗಿರ್ಪಿನಂ, ಇತ್ತ ಮಿಥಿಳಾಪುರದೊಳ್ ಜನಕನೆಂಬರಸಂಗಂ ವಸುಧಾದೇವಿಗಂ ಸೀತೆಯೆಂಬಳ್ ಮಗಳಾಗೆ" . . . ಯಜ್ಞವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಜನಕನಿರಲು, ಸೇನಾಪತಿ "ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪ್ರಭಾವಮನಲ್ಲಿ ತೋರ್ಪುದೊಳ್ಳಿತ್ತೆನೆ, ದಶರಥಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೆಗಟ್ಟುವೆಂದು" ಪುರೋಹಿತನನ್ನು ಕೇಳುವನು. ಆತನು "ಎಂಟನೆಯ ರಾಮಕೇಶವರ್, ಪ್ರತಿವಾಸುದೇವಂ ರಾವಣನೆಂಬೊಂ, . . . ಮಣಿಮತಿಯೆಂಬೊಳ್ ವಿದ್ಯೆಯಂ ಸಾಧಿಸಲೆಂದಿರ್ದಳಂ ಕಂಡು ಮೋಹವಶಗತನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಗೆ ವಿಘ್ನಂ ಮಾಡುವುದುಂ . . . ನಿನ್ನ ಮಗಳಾಗಿ ನಿನಗೆ ವಧಾರ್ಥಮಪ್ಪೆನಕ್ಕೆಂದು ನಿಧಾನಂ ಗೆಯ್ದು ಮಂಡೋದರಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದವತರಿಸು"ವಳು. ಮಂಡೋದರಿ ಮಂದಸಿನಲ್ಲಿಕ್ಕಿ ಮಿಥುಳಾನಗರದ ಪರೇತವನದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಸಲು, ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ನೆಲವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವಾಗ ಸಿಕ್ಕಿ, ಸೀತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯುವಳು. "ಜನಕನ ಯಜ್ಞಪ್ರಪಂಚಮಂ ದಶಗ್ರೀವಂ ಕೇಳ್ದು ಬಾರದನ್ನೆಗಂ ರಾಮಂಗೆ ಸೀತೆಯಂ ಕುಡುಗುಂ" ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ಅದರಂತೆ ವಿವಾಹವಾಗುವುದು. ದಶರಥನು "ರಾಮಂಗಧಿರಾಜಮಣಿಮಕುಟಮಂ ಕವಿದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣಂಗೆ ಯುವರಾಜಪಟ್ಟಮಂ ಕಟ್ಟಿ" ವಾರಣಾಸಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುವಂತೆ ಇರಿಸುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು "ಅರಸುಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರ್ಪಿನಂ" ರಾವಣಂ ಲಂಕಾಧಿಪ್ಮಾನಮಪ್ಪ ದಕ್ಷಿಣ ಭರತತ್ರಿಖಂಡಕ್ಕೆಲ್ಲಮಧಿಪನೆಂಬಭಿಮಾನದಿಂ ಇರಲು, ನಾರದನು

* ಮೈಸೂರು ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಓರಿಯಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ, ಕೈಬರೆಹದ ಪುಸ್ತಕ (K.A. 66, ಪುಟಗಳು, ೨೯೩-೩೩೪).

"ನಿನ್ನ ನುಡಿದೆ" ರಾಮನಿಗೆ ಜನಕನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು; "ಆಕೆ ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತಳ್" ಎಂದು ಹೇಳುವನು. ರಾವಣನು "ಮನೋಜತಾಪಮೊದವಿ" "ಭೂಮಿಗೋಚರಂಗೆ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನಮೇವುದೆಚಿದು ತರ್ಪೆನೆಂದು ನುಡಿಯೆ . . . ನಾರದಂ ಅವರ್ಗಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾಲಂ, ಅವರೊಳ್ ವಿಗ್ರಹಂಗೆಯ್ವುದು ನಿಮಗೊಳ್ಳಿತಲ್ತು" ಎಂದು ನುಡಿಯುವನು. ರಾವಣನು ಮುಳಿದು ಶೂರ್ಪನಖಿಯನ್ನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಡಂಬಡಿಸಿ ತಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸುವನು. ಅವಳು ವಾರಣಾಸಿಯ ಚಿತ್ರಕೂಟೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಮುದುಕಿಯ ವೇಷವನ್ನು ತಾಳಿ ಸೀತೆಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ನೋಡಿ, ಅವಳ ಶೀಲಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವಳು. ರಾವಣನು ಕೇಳದೆ, ಮಾರೀಚನೊಡನೆ ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನವನ್ನೇರಿ ವಾರಣಾಸಿಗೆ ಬಂದು ಮಾಯಾಮೃಗವ್ಯಾಜದಿಂದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವನು. ಲಂಕಾವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆ ಅನಶನವ್ರತವನ್ನು ತಾಳುವಳು. ರಾಮನು ದುಃಖಿಸುತಿರಲು, ದಶರಥನಟ್ಟಿದ ದೂತನು ಬಂದು ಪುರೋಹಿತನಿಂದ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋದನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದೆವೆಂದು ಹೇಳುವನು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರೂ, ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತರೂ ಬಂದು ಸೇರುವರು. ಸುಗ್ರೀವನೂ ನಾರದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದು ರಾಮನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಂದೆನೆಂದು, ವಾಲಿಯ ಕಥೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವನು. ಹನುಮಂತನು ಮುದ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಗಗನಗಾಮಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿ ಬರುವನು. ಮಂಡೋದರಿಯೂ ಮಗಳೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಂತೈಸುವಳು. ಮತ್ತೆ ಅಯೋಧ್ಯಾನಗರಿಯಿಂದ ರಾಮನು "ವಿಭೀಷಣನಂ ನಮಗೆ ಮಾಳ್ಪುದು; ಆತಂ ನಮಗಾಗೆ ರಾವಣನ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೆ ನಮಗಾದಳ್" ಎಂದು ಹನುಮಂತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವನು. ವಿಭೀಷಣನ ಬುದ್ಧಿವಾದ; ರಾವಣನ ಕೋಪ; ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ ವಾಲಿಯ ವಧೆ; ಕಿಷ್ಕಿಂಧದಲ್ಲಿ ಬೀಡು: ಲಂಕೆಯ ಮುತ್ತಿಗೆ. ಹನುಮಂತನು ಲಂಕೆಗೆ ನುಗ್ಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಂಕೆಯನ್ನು ಸುಡುವನು. ಅದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ರಾವಣನು ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಬಂದು ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಚಕ್ರದಿಂದ ಮಡಿಯುವನು. ರಾಮನು ವಿಭೀಷಣನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ದಿಗ್ವಿಜಯಮಾಡಿ, ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ, "ಶಿವಗುಪ್ತ ಕೇವಲಿಗಳಂ ಬಂದಿಸಿ ಧರ್ಮಮಂ ಕೇಳ್ದು" "ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾನುರಾಗ ಮಾತ್ರಂ ಕೆಲವು ಕಾಲಮಿರ್ದು ಭರತ ಶತ್ರುಘ್ನರಂ ಸಾಕೇತದೊಳಿರಿಸಿ, ತಾಮಿರ್ವರುಂ ವಾರಣಾಸಿಗೆ ಪೋಗಿ

ಸುಖವಿರ್ದು," ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸಾಯಲು ಅಜಿತಂಜಯನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ತಾನೂ ಸೀತೆಯೂ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. ಸುಗ್ರೀವಾದಿಗಳೂ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವರು. "ರಾಮಮುನಿಯುಂ, ಅಣುವಸುಂ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಂದರ್". ಸೀತೆ ಅಚ್ಯುತಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಳು. "ಲಕ್ಷ್ಮಣನುಂ ನರಕದಿಂ ಬಂದು ಕ್ರಮದಿಂ ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿಯಪ್ಪಂ."

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಯಣಗಳು ಯಾವ ಯಾವು ವನ್ನು ನೋಡಿ, "ಗೌತಮಂ ಗಣಾಗ್ರಣಿ ಮಗಧಾಧಿಪಂಗೆ ಪೇಟ್ದುದನ್ **ಅಪೂರ್ವ**ಮೆನೆ" ಅಭಿವರ್ಣಿಸಿದನೋ (ರಾ. ೧. ೪೦). ಮತ್ತು "ಪಿರಿದೆ ನಿಸಿರ್ದ ರಾಮಕಥೆಯಂ ಕಿಱಿದಾಗಿರೆ . . ಸೇರ್ಪುವೆತ್ತಿರಲ್ **ಅವಿರೋಧ**ಮಾಗೆ" ಹೇಳಿದನೋ—ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದೇನೋ ಬಿಟ್ಟದ್ದೇನೋ, ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದೇನೋ—ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕು. ಆಗ್ಗೆ ಆತನ ಕಥಾರಚನೆಯ ಶಕ್ತಿ ಹೊರಪಡುವುದು.

ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಜೈನಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಗಳ ವಾತಾವರಣವನ್ನಾಗಲಿ, ಅತಿಯಾದ ಶೃಂಗಾರರಸಲೋಲುಪ್ತಿಯ ಅಭಾವವನ್ನಾಗಲಿ, ಮಿತವಾದ ಹಿತವಾದ ವರ್ಣನಾಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ತಿಳಿಯಾದ, ಬಿಗಿಯಾದ, ಇಂಪಾದ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಳ ಸರಳಸಹಜ ಶೈಲಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ವಿಚಾರಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಬೇಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಗಚಂದ್ರನ ಚರಿತ್ರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿ, ಆತನ ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಯ ಉದಾತ್ತಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾವಣನ ಪಾತ್ರದ ವಿವರಣೆಯೊಂದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ರಾವಣನು ದುಷ್ಟ, ಲೋಕಕಂಟಕ, ಪರಾಂಗನಾಸಕ್ತ: ಇದು ಆ ಹೆಸರಿಗೆ ಅಂಟಿಬಂದ ಮಾತು; ಆತನಿಗೆ "ಸುಣ್ಣ ಬಳಿ" ಯುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೂ "ಮಸಿ" ಬಳಿಯುವ ಕಾರ್ಯವೇ "ಕಲಾಕರ್ಮ" ವೆಂಬ ಭಾವ ನಾಗಚಂದ್ರನಿಗೆ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನದು "ಉದಾತ್ತ" ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲವೆ? ದಯಾರ್ದ್ರ ಹೃದಯವಲ್ಲವೆ?

ನಾಗಚಂದ್ರನು ಕಲೋಪಾಸಕ, ಜಿನೋಪಾಸಕ. ಆದರೂ ಲೌಕಿಕ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ವೈಭವವನ್ನೂ ನೋಡಿದವನು. ತನ್ನ ಕಾಲದ ದೇಶಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ, ರಾಜನೀತಿಗಳನ್ನೂ, ರಾಜಕಪುರುಷರ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದವನು. ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯಗಳ ಏಳುಬೀಳುಗಳನ್ನೂ, ಕಾಲವಶದಿಂದ, ಕರ್ಮವಶದಿಂದ, ಎಂತೆಂತಹ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಉರುಳಿಹೋಗಿ

ರುವುದನ್ನೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡವನು. ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು, ಧರ್ಮ ಪುರುಷನನ್ನು, ರಾಮಜಿನನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುವ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿ ವಾಸುದೇವನಾದ, ಶಲಾಕಾ ಪುರುಷನಾದ, ಮುಂದೊಮ್ಮೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲುವವನಾದ ರಾವಣನ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದಿಂದಲೂ, ಸಮಾಧಾನ ಚಿತ್ತದಿಂದಲೂ, ಕಾರುಣ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾವಣನೆಂದರೆ ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರು ಈ ಸಹಾನುಭೂತಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಪಂಪನ ದುರ್ಯೋಧನ, ರನ್ನನ ದುರ್ಯೋಧನ, ಅಭಿನವಪಂಪನ ರಾವಣ ಇವರು ಮೂವರೂ ಉಗ್ರಪ್ರಕೃತಿಗಳು, ರುದ್ರನಾಟಕದ ನಾಯಕರು, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪಾತ್ರಗಳು; ಉದಾತ್ತರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವವಾದವರು. ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ, ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಬಿಗಿಕಟ್ಟಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಸೃಷ್ಟಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರ—ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಮಹಾಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದೇ ಹುಟ್ಟೆಂದು ತೋರಿಸುವ ಶುಭಚಿಹ್ನೆ.

ಕವಿಯ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಯೋಧ್ಯೆ ಅಥವಾ ಕೋಸಲ. ಅಲ್ಲಿ ಆಳುವವರು ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನರಣ್ಯನೆಂಬವನು ರಾವಣನು ಮಾಹಿಷ್ಮತಿಯ ರಾಜನನ್ನು ಗೆದ್ದನೆಂದು ಕೇಳಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಮಗುವಾದ ದಶರಥನಿಗೆ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ದೀಕ್ಷೆಗೊಳ್ಳುವನು. (ರಾ. ೨. ೭೩-೭೬). ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಪ್ರತಿನಾಯಕನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಮಾತು. ವಿದೇಹ ಅಥವಾ ಮಿಥಿಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ ಜನಕ; ದಶರಥನ ಮಗ, ಜನಕನ ಮಗಳು ಇವರಿಂದ ರಾವಣನು ಸಾಯುವನೆಂಬ ಒಂದು ಭವಿಷ್ಯದ್ವಾಣಿ. ಅದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ವಿಭೀಷಣನು ಕೊಲೆಗಾರರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ನಾರದರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ತಂದೆಗಳಿಬ್ಬರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದು ನೈಮಿತ್ತಿಕಾದೇಶ—

> ಏನುಂ ತೊದಳಿಲ್ಲದುವೆ ಶಿ
> ಲಾ ನಿಕ್ಷಿಪ್ತಾಕ್ಷರಂ, ವಿಭೀಷಣ, ರಣದೊಳ್
> ಜಾನಕಿಯ ದೂಸಱಿಂ ಲಂ
> ಕಾನಾಥಂ ದಾಶರಥಿಯ ಕಯ್ಯೊಳ್ ಮಡಿಗುಂ. (೩. ೨೩.)

ಅದಕ್ಕೆ ವಿಭೀಷಣನು ಮನುಷ್ಯಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ—

> ಕಾರಣ ವಿಘಟನಮೆ ಕಾರ್ಯವಿಘಟನಮಲ್ತೇ ? (೩. ೨೪).

ಎಂದು ದಶರಥ ಜನಕರ ಮರಣವನ್ನು ಹೂಡುವನು. ಆದರೆ—

ಕೊಲಲಾರ್ಪರೆ ಸಾಯದರಂ
ಲಲಾಟದೊಳ್ ವಿಧಿಯ ಬರೆದ ಲಿಪಿ ಜಲಲಿಪಿಯೇ? (೩. ೩೧.)

ರುದ್ರನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಬೀಜ, ವಿಧಿ. ರಾವಣನ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಮಾತೂ ಆಯಿತು; ವಿಧಿಯ ವಿಲಾಸವನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದಾಯಿತು.

ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಥನೂಪುರ ಚಕ್ರವಾಳಪುರ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಅಥವಾ ಖೇಚರ ರಾಜರ ರಾಜಧಾನಿ. ಇದರ ರಾಜನಾದ ಇಂದ್ರನು ದಕ್ಷಿಣ ಭರತ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಇನ್ನೂ ಕೆಳಗೆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧ. ಇದರ ರಾಜರಿಗೂ ರಾವಣನ ವಂಶಕ್ಕೂ ಮೈತ್ರಿ, ಬಾಂಧವ್ಯ. ದಕ್ಷಿಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಲಂಕಾದ್ವೀಪ. ಲಂಕೆಯ ಭೀಮ ರಾಕ್ಷಸನು (ಇವನು ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲ, ಆ ವಂಶದ ಹೆಸರು ಅದು) ರಥನೂಪುರದ ತೋಯದ ವಾಹನನನ್ನು ದತ್ತು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಕಿಷ್ಕಿಂಧದ ರಾಜರು ವಾನರಧ್ವಜರು, (೧೦. ೧೧೨ ವಚನ) ವಾನರ ವಂಶದವರು, ವಾನರರಲ್ಲ. ಈ ರಾಜರ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬಾಂಧವ್ಯವೂ, ಒಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧವೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ರಾವಣನು ಇಂದ್ರನನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಸುಗ್ರೀವನ ತಂದೆಯನ್ನು ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನಾಗಿರಿಸುವನು. ಅವನ ಮಗ ವಾಲಿ ರಾವಣನಿಗೆ ತನ್ನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗುವನು. ರಾವಣನು "ಮದಾಂಧಂ, ಧರ್ಮಾನುಗನಲ್ಲಂ, ಉದ್ಧತಂ" (೧೦. ೧೨೦-೧).

ಅದಱಿಂದಾತಂಗಾನೀ
ಯದೆ ಕೂಸಂ, ಕಾಳೆಗಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ದುರೆ, ಪಲಕಾ
ಲದ ರಾಕ್ಷಸವಾನರ ವಂ
ಶದ ನಣ್ಪಿನ್ನಿಂದಮಱಿದುದೆಂಬುದು ಲೋಕಂ. (೧೦. ೧೨೩.)

ಪಾತಾಳಲಂಕೆಯ ರಾಜನಾದ ಖರನು ರಾವಣನ ಮೈದುನ, ಚಂದ್ರನಖಿಯ (ಶೂರ್ಪನಖಿಯಲ್ಲ) ಗಂಡ; ಗಡಿಪ್ರಾಂತದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿ. ಈ ಗಡಿಗಾಳಗದಿಂದಲ್ಲವೆ ರಾಮರಾವಣರ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಆರಂಭ? ಹನುವರದ್ವೀಪದ ಅರಸು ಹನುಮಂತನು ಸುಗ್ರೀವನ, ಮತ್ತು ರಾವಣನ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬೇಕಾದವನು. ಈ ರೀತಿ ಲೋಕಚರಿತ್ರೆಯ ನಡವಳಿಕೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾವಣನ ಮತ್ತು ಅವನ ಆಶ್ರಿತರಾಜರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು.

೧೧ ನೆಯ ಆಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಜಾಂಬೂನದನು ರಾವಣನ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಮಿತ್ರಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನೂ, ವಿದ್ಯಾವೈಭವವನ್ನೂ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ

ಗುಣಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ವಿಶದವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವನು. ರಾವಣನು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾದ ರಾಜ್ಯ ತಪ್ಪಿಹೋಗಿ ಇಂದ್ರನ ಕೈಕೆಳಗೆ ವೈಶ್ರವಣನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಭೀಮರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಬಂದ "ನವಮುಖ ರತ್ನ ಭೂಷಣದ ಮಾಣಿಕಂಗಳೊಳಾತನ ಮುಖಂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸೆ ದಶಮುಖ ನೆಂದು" ಆತನಿಗೆ ಹೆಸರಿಡುವರು. ಆತನು ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಭಾನುಕರ್ಣ ವಿಭೀಷಣರೊಡನೆ ತಪಸ್ಸುಮಾಡಿ "ವಿದ್ಯೆ"ಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವನು. ವೈಶ್ರ ವಣನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಮಂಡೋದರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ, ಇಂದ್ರ, ಯಮ, ವರುಣ, ನಳಕೂಬರ ಸಹಸ್ರಬಾಹು ಮುಂತಾದ ಖೇಚರರಾಜರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು. ವಾಲಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪರ್ವತದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಿಮಾನ ನಿಂತುಹೋಗಲು ರೋಷದಿಂದ ಪರ್ವತವನ್ನು ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಸಿಕ್ಕಿ, ಹುಯಲಿಟ್ಟು ರಾವಣನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು. ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭರತಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿರುವನು.

> ಕದನಕ್ಷೋಣಿಯೊಳೋಡಿದರ್ ಮಡಿದರೆಂಬೀವಾರ್ತೆಯಂ ಕಂಡರೆಂ
> ದುದನೇಗೊಂಡರಿಳೇಶರೆಂಬ ನುಡಿಯಂ ಭೂಭಾಗದೊಳ್ ಕೇಳಲಾ
> ದುದು, ಗೆಲ್ದರ್ ಸರಿಗಾದಿದರ್ ಪಗೆವರೆಂಬೀ ವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳಲಾ
> ಗದವಂ ವರ್ತಿಸಿದಿನ್ ಬಟಿಕ್ಕೆನೆ ಜಗದ್ವಿದ್ರಾವಣಂ ರಾವಣಂ.
>
> (೧೦. ೨೨೬.)

ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆದೇಶ ತಲೆಹಾಕುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧಶೈಲವನ್ನು ಎತ್ತ ಬಲ್ಲವನು ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವನೆಂದು ಜಾಂಬೂನದನು ಕೇಳಿರುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು—ಸೀತೆಯನ್ನು ಕದ್ದಾಗಲೆ ಅವನ ಶೌರ್ಯ ತಿಳಿಯಿತು;

> ರಾಮರಾವಣರ ಬಲ್ಪಂ ಮೆಲ್ಪುಮಂ ಕಾಣಲಪ್ಪುದು ಘಟ್ಟೊತ್ತಿ
> ಱಿವಲ್ಲಿ, ದಿಟ್ಟದೊಲೆಯಿಂ ಪೂಗಿಂ ರಣಕ್ಷೋಣಿಯೊಳ್ (೧೦. ೨೩೨).

ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿ, ಸಿದ್ಧಶೈಲವನ್ನೆತ್ತುವನು! (೧೧. ೭-೮).

ಹೀಗೆ ಮಹಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯ, ಜಗದ್ವಿದ್ರಾವಣನ ಬೆನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಕಾದಿದೆ ವಿಧಿ!

ರಾವಣನ ರಾಜನೀತಿ ತನ್ನ ಗೆದ್ದ ಆಶ್ರಿತರಾಜರನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಕಂಡು ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಸಿ ಅವರನ್ನು ಭೀತಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವುದು. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ, ಇಂದ್ರ, ಸಹಸ್ರಬಾಹುಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ: ವರುಣನಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ನೋಡಿ:

ಕಲಿಸಾವಂ, ಪಿಡಿವಡೆವಂ,
ಕಲಹದೊಳಿದು ಭಂಗಮಲ್ತು ; ನೀನ್ ಮುನ್ನಿನವೋಲ್
ನೆಲಸಿರ್ಪುದು ನಿಜರಾಜ್ಯದೊ
ಳೊಲವಿಂದೆಂದೊಸೆದು ವರುಣನಂ ಮನ್ನಿಸಿದಂ. (೧೦. ೨೨೦)

ಮನ್ನಿಸಿ, ಅವನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನು.

"ರಾಜಾನೋ ಬಹುವಲ್ಲಭಾಃ". ರಾವಣನು ಎಷ್ಟೋ ಮಂದಿ ರಾಜ ಕುಮಾರಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನು. (ರಾಮನೂ, ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ). ಮಂಡೋದರಿ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿ. ರಾವಣನು ಅನಂತವೀರ್ಯಕೇವಲಿಗಳಿಂದ ಪರವಧೂವಿರತಿವ್ರತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರುವನು; (೯. ೧೪೯, ೧೧೪.) ಪರಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವನು: ಇದನ್ನು ಕವಿ ನಳಕೂಬರನ ಪತ್ನಿ ಉಪರಂಭೆಯ ವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿರುವನು. (೧೦. ೧೮೭—೧೯೬). ರಾವಣನು ನಳಕೂಬರನ ಊರನ್ನು ಮುತ್ತುವನು. ರಾವಣನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೋಹಗೊಂಡಿದ್ದ ಉಪರಂಭೆ ಕೋಟೆಯ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ತನ್ನನ್ನು ಒಲಿದರೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಲು, ರಾವಣನು "ಪಱಿಯುಂ ಪಾಪಮುಮಪ್ಪ ದುಶ್ಚರಿತ್ರಮನೇವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ವಿಭೀಷಣಂಗಱಿಪುವುದುಂ, ಆತಂ ವಿದ್ಯಾ ಪ್ರಾಕಾರಮಂ ಕಿಡಿಸುವಂತುಟಂ ಪ್ರತಿವಿದ್ಯೆಯನಾಕೆಯಂ ಬರಿಸಿ ಪುಸಿದು ನಂಬಿಸಿ ಕಲ್ತುಕೊಳ್ವುದೆನೆ, ರಾವಣಂ ಆಕೆಯಂ ತಾಯೆಂದು ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯಿಂ ನುಡಿವುದುಂ" ಆಕೆ ಬಂದು, ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದಮೇಲೆ,

"ರಾವಣಂ ರಹಸ್ಯದಿಂದಾಕೆಯಂ ಕರೆದು, ನೀನ್ ವಿಶುದ್ಧಕುಲದ ಕುಶ ಧ್ವಜಂಗಂ ಮಧುಕಾಂತೆಗಂ ಪುಟ್ಟಿದುದಱಿಂ ನಿಜಕುಲಾಚಾರಮಂ ಬಗೆದು ಶೀಲಪರಿಪಾಲನಂ ಮಾಳ್ಪುದು; ಅಂತಲ್ಲದೆಯುಂ ನೀನೆನಗೆ ವಿದ್ಯೋಪ ದೇಶಂಗೆಯ್ದುದಱಿಂ ಗುರುವಾದೆ; ಪೆಱತೇನುಮಂ ಬಗೆಯದೆ ನಳಕೂಬರ ನೊಳ್ ಕೂಡಿ ಸುಖಮಿರೆಂದಾಕೆಯ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಮಂ ಪತ್ತುವಿಡಿಸಿ—

ನಳಕೂಬರನುಮನಾ ಕ್ಷಣ
ದೊಳೆ ಬರಿಸಿ ನಿಜಾಗ್ರತನಯನಿಂದಗಿಯಿಂದ
ಗ್ಗಳಮೆನೆ ಮನ್ನಿಸಿ ಭಯಮಂ
ಕಳೆದಿತ್ತಂ ಭೃತ್ಯಪದವಿಯಂ ದಶವದನಂ." (೧೦. ೧೯೬)

ಈ ರಾವಣ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜತಂತ್ರಜ್ಞನೂ ಅಹುದು, ಶೌಚವ್ರತನಿಷ್ಠನೂ ಅಹುದು!

ಆದರೂ ಯಾವ ಗಳಿಗೆಗೆ ಹೇಗೋ ಮಾನವ ಪ್ರಕೃತಿ! ಯಾವ ಸೂಕ್ಷ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಕ್ರಿಮಿಯೋ. ಕಾಲವೂ, ಕರ್ಮವೂ, ವಿಧಿಯೂ ಕಾದಿರುವಾಗ! ಜಾನಕಿಯ ದೂಸಱಿಂ ಸಿದ್ಧಶೈಲಮನೆತ್ತಿದ ದಾಶರಥಿಯಿಂದ (ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಂದ) ಮಡಿದೇ ತೀರಬೇಕಲ್ಲವೆ ರಾವಣ? ವಿಧಿ ರಾಮನನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನೂ, ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ರಾವಣನನ್ನೂ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಕೈಕೆಯ ವರಕ್ಕಾಗಿ ರಾಮನು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ಒಂದು ದಿನ ವರ್ತಮಾನ ಬರುತ್ತದೆ ರಾವಣನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ—ಖರನಿಂದ; ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತನ್ನ ಮಗ, ರಾವಣನ ಸೋದರಳಿಯ, ಶಂಭುಕನನ್ನು ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು ಕೊಂದರೆಂದು; ಚಂದ್ರನಖಿಗೆ ಅಪಮಾನ ಮಾಡಿದರೆಂದು; ಕಾಳಗವಾಗಿ ಖರನ ಸೇನೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿರುವುದೆಂದು—ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಸಹಾಯ ಕೂಡಲೇ ಬೇಕೆಂದು. ಹೊತ್ತಿತು ಬೆಂಕಿ! ರಾವಣನನ್ನು ರಾಗಾಂಧ ಪಶುವನ್ನಾಗಿಮಾಡಿ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುವ ಬೆಂಕಿ!

"ರಾವಣಂ ಖರದೂಷಣರಟ್ಟಿದ ಸುದ್ದಿಯಂ ಕೇಳ್ದು, ಶಂಭುಕನ ಸಾವಿಂಗಟಲ್ದು, ಕಡುಮುಳಿದು, ಸಂವರ್ತಸಮಯದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕದಡಿ, . . . ದುರ್ಜಯಂ . . . ಕದನ ಮದೋದ್ಧತಂ . . . ಎಟ್ದನ್ ಅಸ್ತಮಿತ ಪುಣ್ಯದಶಾನಸನ್ ಆ ದಶಾನನನ್". ಅಸ್ತಮಿತ ಪುಣ್ಯದಶಾನನ—ಈ ಕವಿಯ ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾದ, ಸಮಯೋಚಿತವಾದ, ಅನುಕಂಪಾಪೂರಿತವಾದ, ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಯಂತಹ ಮಾತನ್ನು ನೋಡಿ. ಹತ್ತು ಕಟ್ಟುವಕಡೆ ಒಂದು ಮುತ್ತುಕಟ್ಟು ಎನ್ನುವುದು ಇಂತಹ ಪ್ರತಿಭೆಗೇ ಅಲ್ಲವೆ?

ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಕದಡಿದ ರಾವಣ! (ತನಗೇ ಪ್ರಳಯ!) ಹಾರಿದ: ಪುಷ್ಪಕ ವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ದಂಡಕಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ! ಕಂಡ! "ತಣ್ಬುಟಿಲತಾಣದೊಳ್ ಬಱಸಿಡಿಲ ಬಟಿವಿಡಿದು ಪೊಳೆವ ಕುಡುಮಿಂಚಿನಂತೆ ಬಲಭದ್ರನ ಕೆಲದೊಳಿರ್ಪ ಸೀತೆಯಂ." ವಿಧಿಯ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯಿತು: ಯಾವ ವಿಷಕ್ರಿಮಿಯನ್ನು ಗುರುಗಳು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕಂಡು ವ್ರತಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದರೋ ಆ ವಿಷಬೀಜ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡಿತು!—

ಬಲೆ ದೃಷ್ಟಿಗೆ, ವಜ್ರದ ಸಂ
ಕಲೆ ಹೃದಯಕ್ಕೆನಿಪ. ರೂಪವತಿ ಜಾನಕಿ ಕ
ಣ್ಬೊಲದೊಳಿರೆ, ಪದ್ಮ ಪತ್ರದ
ಜಲಬಿಂದುವಿನಂತೆ ಚಲಿತಮಾದುದು ಚಿತ್ತಂ. (೯. ೭೬)

ಇಷ್ಟು ದಿವಸದ ವ್ರತವೂ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬೂದಿಯ ಹೋಮವಾಯಿತು. ಇದುವರೆಗೂ ದಕ್ಕದಿದ್ದವನನ್ನು ಕಾಮನು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಶೃಂಗಾರಸಮುದ್ರಮಂ ಕಡೆಯೆ ಹೃದ್ಭವನ್ ಉದ್ಭವೆಯಾದಳೆಂದು ಕ
ಣ್ಣಾರೆ ದಶಾಸ್ಯನೀಕ್ಷಿಸಿದನ್, ಈಕ್ಷಿಸಿ ಕಣ್ಣೞಿದಾರೆ ಮನ್ಮಥನ್ :
ಪಲರುಂ ವಿದ್ಯಾಧರಸ್ತ್ರೀಯರುಮುಮರಿಯರುಂ ಮಾನವಸ್ತ್ರೀಯರುಂ ತ
ಮ್ಮೊಲವಿಂ ಮೇಲ್ವಾಯ್ದೊಡಂ ಮುಂಬಗೆಯದ ಬಗೆಯೇನಾದುದೆಂದುದ್ಧತಂ ಮೂ
ದಲಿಸುತ್ತುಂ ರೂಪಿನೊಳ್ ಮಚ್ಚರಿಸುವನೆನಗೆಂದೆ ಬನಂಬುಟ್ಟುವನ್ನಂ
ಪಲಕಾಲಕ್ಕೇಸುವೆತ್ತಂ ದಶಮುಖನೆನುತುಂ ಮನ್ಮಥಂ ಮಾಣದೆಚ್ಚಂ
ಎಂತಾನುಂ ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಿನೆನಗೊಳಗಾದಂ ದಶಗ್ರೀವನೆಂದಾ
ಕಾಂತಾರತ್ನಕ್ಕೆ ವೈದೇಹಿಗೆ ಮಕುಟಟಹಟದ್ರತ್ನದಿಂದಘ್ರ್ಯವಿತ್ತಂ. (೯. ೮೨-೪)

ಈ ವಿಷಮಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕವಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯಹೊಂದಿ ಸಂತಾಪಪಡುವನು—

> ವಿಹಿತಾಚಾರಮನನ್ವಯಾಗತ ಗುಣಪ್ರಖ್ಯಾತಿಯಂ ದುಷ್ಟನಿ
> ಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಪ್ರತಿಪಾಲನಕ್ಷಮತೆಯಂ ಕೈಗಾಯದನ್ಯಾಂಗನಾ
> ಸ್ಪೃಹೆಯಂ ತಾಳ್ದಿದನಲ್ತೆ ಕಾಲವಶದಿಂ ಲಂಕೇಶ್ವರಂ ! ವಿಸ್ಮಯಾ
> ವಹವಲ್ತಬ್ಧಿಯುಮೊರ್ಮೆ ಕಾಲವಶದಿಂ ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ದಾಂಟದೇ ! (೮೬)

ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ರಾವಣನ ಗುಣಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಬಳಿಕ ರಾವಣನು ತನ್ನ ಅವಲೋಕಿನೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬರಮಾಡುವನು—ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸಕ್ಕೆ.

> ಆತ್ಮಸತ್ವಗುಣಹಾನಿಯೆ ಸೂಚಿಸದೇ ವಿನಾಶಮಂ ? (೮೬)

ಆ ವಿದ್ಯೆ—

> ಅನ್ನೆಯದಿಂ ನಡೆವವರಂ
> ನೀನ್ ನಿಯಮಿಸುವೈ, ದಶಾಸ್ಯ, ಪೆಱನಾವಂ ನಿ
> ನ್ನನ್ ನಿಯಮಿಸುವಂ, ಮುನ್ನೀರ್
> ಬೆನ್ನೀರೆನೆ ಬೆರಸಲಣ್ಣ ತಣ್ಣೀರೊಳವೇ ! (೯೨)

ಎಂದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳ !

> ಬಿದಿಯಂ ಮೀಱುಗುಮೆ ಪೆಱರ ಪೇಟ್ದುಪದೇಶಂ ! (೯೪)
> ಈ| ತನಕಯ್ಯಳವಲ್ತು ಪುರಾ | ತನ ಕರ್ಮಾಯತ್ತವಲ್ತೆ ದೇಹಿಗಳೆಸಕಂ. (೯೬)

ಎಂದು ವಿದ್ಯಾದೇವತೆ ತಿಳಿದು, ಒಂದು ಕೂಗಿನಿಂದ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯುವನು.

ದೋಷಿ ಪಿಡವಂತೆ ದಿವ್ಯದ
ಕಾಸಿದ ಕುಱುವಂ, ಕಡಂಗಿ ಕಾಳೋರಗನಂ
ಕೂಸು ಪಿಡಿವಂತೆ, ಪಿಡಿದಂ
ಸಾಸಿಗನವಿವೇಕಿ, ಸೀತೆಯಂ, ದಶಕಂಠಂ. (೧೦೧)

ರತ್ನಜಟಿ ಎಂಬ ಅರಸು ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ವಿಮಾನವನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಲು, ಅವನ ತಂದೆಯಾದ

ಅರ್ಕಜಟಿಯ ನಣ್ಪಿಂಗವನೊಳ್
ಕಾದದೆ ಕರುಣಿಸಿ ವಿದ್ಯಾ
ಚ್ಛೇದಂಗೆಯ್ದಂ ನಿರಂಕುಶಂ ದಶಕಂಠಂ. (೧೪೬)

ಲಂಕೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾ, ತಡೆಯಲಾರದೆ,

ಕಣ್ಗಳ್ ಕೀಱಿ ಸರ್ವಾಂಗಮುಂ !
ತೆಗೆದಾಲಂಗಿಸೆ, . . . ಧೈರ್ಯಂಗೆಟ್ಟು ಮೇಲ್ವಾಯ್ವ ಚೇ !
ಷ್ಟೆಗೆ ಪೌಲಸ್ತ್ಯಸುಮೊತ್ತುಗೊಟ್ಟನೆನಲಾರಂ ದರ್ಪಕಂ ದಂಡಿಸಂ ? (೧೪೮)

"ಆಗಳವಸಟಿಪಿಸಟಿಗೆಯ್ತ್ತಕ್ಕೆ ಸೀತೆ ಸ್ವೈರಿಸಿದೆ ನೀನೆನ್ನಂ ಸೋಂಕಿದೊಡೆ ನಾಲಗೆಗಿಟ್ಟು ಸಾವೆನೆಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದಿಸಿ ನುಡಿಯೆ ದಶಾಸ್ಯನೋಸರಿಸಿ ಮಹಾಸತಿಯ ಶೀಲದಳವನಱಿಯನಪ್ಪುದಱಿಂ, ಅನಂತವೀರ್ಯ ಕೇವಲಿಗಳಿತ್ತ ಪರವಧೂ ವಿರತಿ ವ್ರತ ಪರಿಪಾಲನವೆನಗರಿದಾದುದೆನೆ, ನಿಸರ್ಗರಾಗಿಗಳಪ್ಪ ಪೆಂಡಿರ ಪರಿಣಾಮಮುಂ ಎಲ್ಲಿವರಂ ನಡೆದಪ್ಪುದು ? ಈಕೆಯನಾವ ತೆಱದೊಳಮೊಡಂಬಡಿಸುವುದಾವ ಗಹನಂ ! ಎಂದು ತನ್ನಂ ತಾನೆ ಸಂತಯಿಸುತ್ತುಂ"—

ಬಂದು ಲಂಕೆಯ ಉದ್ಯಾನಭವನದಲ್ಲಿ ಸೀತೆಯನ್ನಿಟ್ಟು, ಕಾಮತಾಪದಿಂದಲೂ, ಸೇಡು ತೀರಿಸದೆ ಓಡಿಬಂದ ಪರಾಕ್ರಮಹಾನಿಯ ಅವಮಾನದಿಂದಲೂ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಾನೆ (೧೫೪). ಮಂಡೋದರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಾಚುತ್ತಾನೆ. ಅವಳು ಊಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ—

ಅಱಿಪುವ ವಾರ್ತೆಯಲ್ತು ನಿನಗೆನ್ನ ನೆಗಟ್ಟೆಯ ವಾರ್ತೆ, ನೀನೆಮಂ
ನ್ನಱಿದ ಬಟಿಕ್ಕದಂ ನಿನಗೆ ವಂಚಿಸಲಾಗದು, ತಂದೆನಿಂದು ಮುಂ
ದಱಿಯದೆ ಸೀತೆಯಂ . . . (೧೬೦)

ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದಿದ್ದರೆ, "ಸಾವು ಸಮನಿಸುಗುಂ ಎನೆ ದಶಾನನನ ದಶಾವಸ್ಥೆಯಂ ಕಂಡು ಮಂಡೋದರಿ ಭಯಂಗೊಂಡು

ಅಚಿರ ಪ್ರಭೆಯುಂ ಪೆಂಡಿರ
ಶುಚಿತ್ವಮುಂ ಕ್ಷಣದಿನಗ್ಗಳಂ ನಿಲ್ಕುಮೆ . . .
ಆಕೆಯಸೊಡಂಬಡಿಸಲಾನೆ ಸಾಲ್ವೆಂ!" (೧೬೧-೨)

ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವಳು. ಇಂತಹ ಹೆಂಡತಿಯಿಂದ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವುದೆ? ಹುಚ್ಚು ಬಿಡುವುದೆ?

ಮಂಡೋದರಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಸೀತೆ 'ಮನದೊಳೆ ಕಸಲ್ದು' ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ—

ಇದು ಮತ್ತೋನ್ಮತ್ತಜಲ್ಪಂ, ಕುಲವಧುವರ ಮಾತಲ್ತು, ನಿಮ್ಮಂದಿಗರ್ ವಂ
ಶದ ಕೇಡಂ ನೋಡದೊಳ್ಪಂ ಬಗೆಯದೆ, ಪತಿಗಂ ಪಾತಕಕ್ಕಂ ಭಯಂಗೊ
ಳ್ಳದೆ ಪೇಟಿರ್, ಪೊಲ್ಲಮಾತಂ ನುಡಿವಿರಿದು ಮನಂನೋಟ್ಟಿ ಸಂಕಲ್ಪಜಲ್ಪಂ,
ಮದಧೀಶಂ ರಾಮಚಂದ್ರಂ ಪೊಱಗೆನೆ ಪೆಱರೇ ಮಾತೊ ಜಾತಾನುಜಾತರ್.

(೯. ೧೭೦)

ರಾವಣನು ಬಂದು ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ರಾಮನನ್ನು ಜರೆದರೆ—

ಗುಣಹಾನಿಯಿಂದಧೋಗತಿ,
ಗುಣದಿಂ ಸ್ವರ್ಗಾಪವರ್ಗ ಸುಖಮಕ್ಕುಮೆನಲ್
ಗುಣಹೀನನ ಸಿರಿಯಿಂದಂ
ಗುಣಿಗಳ ಬಡತನಮೆ ನಾಡೆಯುಂ ಲೇಸಲ್ತೇ! (೧೯೩)

ಎಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸುವಳು. ರಾವಣನಿಗೋ ಪ್ರೀತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದು—

ಬಿಡೆನುಡಿಯೆ ಸೀತೆ, ಮುಳಿಸಿನ
ಪಡೆಮಾತಂತಿರ್ಕೆ, ರಾವಣಂಗೊಲವು ಪದಿ
ರ್ಮಡಿಸಿತ್ತಪ್ರಾಪ್ತಿ ರಸಂ
ಬಡೆಗುಂ ವೈಷಯಿಕ ಸುಖದೊಳಿದು ವಿಸ್ಮಯಮೇ! (೧೯೬)

ವಿಭೀಷಣನು ರಾತ್ರಿ ಸೀತೆ ಶೋಕಿಸುವ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ "ನೈಮಿತ್ತಿಕಾದೇಶಮಂ ನೆನೆದು" ರಾವಣನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳುವನು. ಸುಗ್ರೀವ ಹನುಮಂತರು ರಾಮನನ್ನು ಸೇರಿ, ಹನುಮಂತನನ್ನು ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಕಳುಹಿಸುವರು. ಜಾಂಬೂನದನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ:

ನಯಮಂ ತಮಗಱಿಪಿದೊಡ
ನ್ನೆಯಮಂ ಬಿಡದನ್ನರಿಲ್ಲ, ರಾಗಾದಿಗಳೇಂ
ನಿಯತಂಗಳೆ? ಕನ್ನಡಿಯಂ
ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ಬೆಳಗೆ ಪತ್ತುವಿಡದೆ ಕಲುಂಬಂ? (೧೧. ೨೦.)

ವಿಭೀಷಣನು "ಶುದ್ಧಾಚಾರಂ, ವಿಚಾರಪರಂ," ನಾವು ರಾವಣನ ನಂಟರು, ಮೊದಲು ಸಂಧಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಡಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಹೋಗಿ ಹನುಮಂತನು ವಿಭೀಷಣನನ್ನು ಕುರಿತು—

"ಶೌಚದಗ್ಗಳಿಕೆಯಂ . . . . ಕೊಂಡಾಡುವೀ ರಾವಣಂ"—
ಎಣಿಸದೆ ತನ್ನ ಶೌಚಗುಣಮಂ ವ್ರತರಕ್ಷಣಮಂ ಪರಾಂಗನಾ
ಪ್ರಣಯಮನಪ್ಪುಕೈಯೆ ಶರಣಾಗತರಕ್ಷಣದಕ್ಷನಪ್ಪ ದ
ಕ್ಷಿಣ ಭರತತ್ರಿಖಂಡ ಧರಣೀಪತಿ, ದಾನವ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ರಾ
ವಣನಿದನಾಗಡೆನ್ನದೊಡೆ ನಿನ್ನ ನೆಗಪ್ತೆಗೆ ಬನ್ನಮಾಗದೇ (೧೧. ೭೭-೮.)

ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಲು, ವಿಭೀಷಣನು—

ಆಗದಿದೆಂದಾನಿದನಱಿಪದುದಾಸೀನದಿಂ ಮುನ್ನಮೇ ನಿರ್ದನೆ?
ಎನ್ನಯ . . . ಪೇೞ್ದುದಂ ಕೇಳನೆ! . . . ಅನ್ನತ್ಯಾಗದೊಳೆ ದೇವಿ
ಕುಲಮಂ ವ್ರತಮಂ| ತನ್ನುನ್ನತಿಯಂ ಕಾದೊಡ| ಮಿನ್ನುಂ
ವೈರಾಗ್ಯಮಾದುದಿಲ್ಲೆನ್ನಗ್ರಜನೊಳ್ || . . . ಮತ್ತಮಟ್ಟಟ್ಟಿಯಟ್ಟುತಿರ್ದಪಂ . . ."
(೮೦-೮೩.)

ಎಂದು ವ್ಯಥೆಪಡುವನು.

ಹನುಮನಿಗೂ ರಾವಣನಿಗೂ ಮಾತು ನಡೆಯುವುದು. ರಾವಣನು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾಗಿ—

ಮುಸುಳೆ ನಿಜಾನ್ವವಾಯ ಮಹಿಮೋನ್ನತಿ, ನಾಟ್ಕಡೆವೋಗೆ ಪಾಟಿಯುಂ
ಪಸುಗೆಯುಮೆನ್ನ ಮನ್ನಣೆಯುನಿಂದಗಿಯೊಳ್ ಸಮಕಕ್ಷ್ಯನಾಗೆ ರ
ಕ್ಷಿಸಿದುದನೇನುಮಂ ಬಗೆಗೆ ತಾರದೆ, ಲಜ್ಜೆಯನೊಕ್ಕು, ಬಿಟ್ಟು ಮಾ
ನಸಿಕೆಯನಿಂತು ಭೂಚರರ್ಗೆ ಖೇಚರ ನೀಂ ಚರನಾಗಿ ಬರ್ಪುದೇ!

ಉಪಕೃತಿಯಂ ನೆನೆಯದೆ ನೀ
ನಪಕೃತಿಯನೊಡರ್ಚಿದೈ ದುರಾತ್ಮನೆ, ರಿಪುಭೂ
ಮಿಪರೊಳೊಡಗೂಡಿದೈ, ದ್ರೋ
ಹ, ಪೆಂಪುಗಿಡೆ ದಂಡಿಸಲ್ಕೆವೇೞ್ಪುದೆ ನಿನ್ನಂ. (೧೩೭-೮.)

ಹೆಚ್ಚು ಮಾತೇಕೆ?—ವಿಭೀಷಣನೂ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಸೇರಿದನು: ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಾದವೆಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ, ರಾವಣನಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾಗಿ, ತನ್ನ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ, (೧೨. ೫೨-೭೬)

ಬಗೆ ದೆಸೆಬಿದ್ದಂ ಪರಿವುದು,
ಬಗೆಯಂ ಬಗೆದಂತೆ ಪರಿಯಲೀಯದೆ, ಸಿರಿಯುಂ

ತೆಗೆವುದು ಪಟುಪೊರ್ದದ ಬ
ಟ್ಟೆಗೆ, ನಿಜದಿಂದಾರ ಬಗೆಗಳುಂ ನೇರಿದುವೇ ? (೫೪)

ಎಂದು ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ.

ಇನ್ನು ಕೊನೆಯ ದೃಶ್ಯ: ಈ ರುದ್ರನಾಟಕದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಅತಿ ಹೃದಯ ದ್ರಾವಕವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ :—(೧೪. ೮೨-೧೦೬). ಹನುಮನೊಬ್ಬ ದ್ರೋಹಿ, ವಿಭೀಷಣನೊಬ್ಬ ಅಂಜುಕುಳಿದ್ರೋಹಿ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗಲಿ. ಯುದ್ಧ! ಸೋಲದ ಮೇಲೆ ಸೋಲು, ಮಕ್ಕಳು, ತಮ್ಮ, ನೆಂಟರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಶಾಂತಿಜಿನೇಶ್ವರನ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚನೆಮಾಡಿಸಿ, ಜಪಮಾಡಿ, ಉಪಸರ್ಗ ಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿ, ಬಹು ರೂಪಿಣೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಆ ವಿದ್ಯೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ, ರಾಮ ಇಬ್ಬರುಳಿದು ಉಳಿದವರನ್ನು ಉಳಿಯಲೀಯೆ! ಎನ್ನುವಳು. ಆಹ! ವಿಧಿಯೇ !

ಕಡೆಯಸಲ ರಾವಣನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವನು: ತಾನೇ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗುವನು. ಈ ವೈರಾಗ್ಯ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ನಾಗಚಂದ್ರನ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯಲ್ಲೇ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದು. (೧೪. ೧೦೭-೧೧೯).

ಸಮಧಿಕರಾರ್ ಜಗತ್ತ್ರಯದೊಳಿನ್ನೆನಗೆನ್ನೊಳಿದಿರ್ಚುವನ್ನರಾರ್
ಸಮರದೊಳೆಂದು, ತನ್ನ ಭುಜದಂಡಮನೀಕ್ಷಿಸಿ, ಜಾನಕೀ ಮುಖಾ
ಬ್ಜಮನವಲೋಕಿಸಲ್ ಕರಮೆ ಕಾತರನಾಗಿ, ವಿಯಚ್ಚರಾಧಿಪಂ
ಪ್ರಮದವನಕ್ಕೆ ಬಂದನರಲಂಬುಗಳಿಲ್ಲದ ಕಾಮನೆಂಬಿನಂ.

ಅಂತು ಭೋಂಕನೆ ಬರ್ಪ ರಾವಣನ ಗಂಡಗಾಡಿಯಂ ಕೆಲದೊಳಿರ್ದ ಖಚರ ಕಾಂತೆಯರ್ ಸೀತಾದೇವಿಗೆ ತೋರ್ಪುದುಂ—

ರಾವಣನ ರೂಪು ಸೀತಾ
ದೇವಿಗೆ ತೃಣಕಲ್ಪಮಾಯ್ತು, ಪತಿಭಕ್ತಿಯೊಳಾ
ರೀ ವನಿತೆಯತೆಱದಿಂ ಸ
ದ್ಭಾವಮನೊಳಕೊಂಡ ಪುಣ್ಯವತಿಯರ್ ಸತಿಯರ್ !

ಏನಂ ಕೇಳ್ದಪೆನೋ ರಘು
ಸೂನುವ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪೊಲ್ಲವಾರ್ತೆಯನಿನ್ನೆಂ
ದಾ ನಳಿನಾನನೆ ಬರ್ಪ ದ
ಶಾನನನಂ ಕಂಡು ತಾಳ್ದಿದಳ್ ತಲ್ಲಳಮಂ.

ಅಂತು ತಲ್ಲಳಿಸುತಿರ್ದ ಮಾನಿಸಿಯನೆಯ್ದೆವಂದು, ದಶಾನನನಿಂತೆಂದಂ— ಬಹುರೂಪಿಣೀವಿದ್ಯೆ ಸಾಧಿತಮಾದುದು. ಇನ್ನೆನಗಸಾಧ್ಯಮಪ್ಪ ಮಱುವಕ್ಕ ಮಿಲ್ಲ. ನಿನ್ನ ಸಚ್ಚಿನ ರಾಮನ ದೆಸೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು, ಎನಗೊಡಂಬಟ್ಟು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸುಖಮನನುಭವಿಸೆನೆ, ಸೀತೆ ವಿಹ್ವಲೀಭೂತಚಿತ್ತೆಯಾಗಿ—

ಕರುಣಿಸುವೊಡೆನಗೆ, ದಶಕಂ
ಧರ, ಧುರದೊಳ್ ರಘುತನೂಜನಾಯುಃಪ್ರಾಣಂ
ಬರೆಗಂ ಬಾರದಿರೆನುತುಂ,
ಧರಿತ್ರಿಯೊಳ್ ಮೆಯ್ಯನೊಕ್ಕು ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಸಂದಳ್.

ಜಾನಕಿ ಮೂರ್ಛಿತೆಯಾಗೆ ದ
ಶಾನನನನುಕಂಪೆಪುಟ್ಟಿ, ಕರುಣಿಸಿ, ತನ್ನಂ
ತಾನೆ ಪಟಿದುಟಿದು ಕರ್ಮಾ
ಧೀನ ಸಮುತ್ಪನ್ನ ದುರಘದುಷ್ಪರಿಣತಿಯಂ.

ಕದಡಿದ ಸಲಿಲಂ ತಿಳಿವಂ
ದದೆ, ತನ್ನಿಂ ತಾನೆ ತಿಳಿದ ದಶವದನಂಗಾ
ದುದು ವೈರಾಗ್ಯಂ ಸೀತೆಯೊ
ಳುದಾತ್ತನೊಳ್ ಪುಟ್ಟದಲ್ತೆ ನೀಲೀರಾಗಂ !

ಪತ್ತುವಿಡದಿರ್ದನೇ ರವಿ
ಪತ್ತಿದ ಸಂಧ್ಯಾನುರಾಗಮಂ, ಮನದಟಿಪಿಂ
ದೆತ್ತಾನುಂ ಪೊಲ್ಲೆನಿಪುದ
ನುತ್ತಮನಾಚರಿಸಿ ಪತ್ತುವಿಡದಿರ್ದಪನೇ !

ಅಂತು ಮನದೊಳೊಗೆದ ಕಾರುಣ್ಯರಸಮೆ ಸೀತೆಯೊಳಾದನುರಕ್ತತೆಯಂ ಕರ್ಚಿಕಳೆವುದುಂ, ಸ್ವಭಾವ ಪರಿಣತಿಯೊಳ್ ನಿಂದು, ಸ್ವಕೀಯಾಪ್ತಪುರುಷ ಪರಿಷಜ್ಜನಕ್ಕಿಂತೆಂದಂ—

ಗುಣ ಪರಿಪಾಲನಾರ್ಥಮೆನಗಂ ಬಗೆದೋಱದಿದಳಿಲ್ಲ, ದಿವ್ಯ ಭೂ
ಷಣ ವಸನಾಂಗರಾಗಮುಮನೊಲ್ಲದೆ, ಖೇಚರ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ
ತೃಣಸಮನಾಗೆ ಭಾವಿಸಿದಳೀ ಸತಿಯುಂ ಮೊದಲಾಗೆ, ಪೌರುಷ
ಪ್ರಣಯಿಯೆನಿಂತಪೇಕ್ಷಿಸುವೆನೇ ಗುಣಹಾನಿಯನೆನ್ನ ಪಾಪದಿಂ !

ಇವರಂ, ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯರಂ,
ನೆವಮಿಲ್ಲದೆ, ಕರ್ಮವಶಮೆ ನೆವಮೆನೆ ಕಂದ
ರ್ಪ ವಿಮೋಹದಿಂದಗಲ್ಚಿದೆ
ನವಿವೇಕಿಯೆನೆನ್ನ ಕುಲದ ಪೆಂಪಟಿವಿನೆಗಂ !

ರಾಮನನಗಲ್ಚಿ ತಂದಾ
ನೀ ಮಾನಿನಿಗಿನಿತು ದುಃಖಮಂ ಪುಟ್ಟಿಸಿದೆಂ
ಕಾಮವ್ಯಾಮೋಹದಿನಾ
ರಾಮುಖಮಂ ಪುದಿಯೆ ದುರ್ಯಶಃಪಟಹರವಂ.

ಎನಗೆ ವಿಭೀಷಣಂ ಹಿತಮನಾದರದಿಂದಮೆ ಪೇಳೆಪೆ, ಕೇಳದಾ
ತನನವಿನೀತನೆಂ, ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಬಯ್ದನುಜಾತನಂ ವಿನೀ
ತನನಱಿಯಟ್ಟಿ. ದುರ್ವ್ಯಸನಿಯೆಂ, ಕಟಿದೆಂ, ವ್ಯಸನಾಭಿಭೂತನಾ
ವನುಮನುರಾಗವೇಗದೆ ಹಿತಾಹಿತ ಚಿಂತೆಯನೇಕೆ ಮಾಡುಗುಂ!

ಜಸದಟಿವಂ, ಪರಾಭವದ ಪತ್ತುಗೆಯುಂ, ದೊರೆವೆತ್ತ ತಮ್ಮ ಮಾ
ನಸಿಕೆಯ ಕೇಡನ್, ಉನ್ನತಿಯ ಬನ್ನಮನ್, ಅನ್ಯಭವಾನುಬದ್ಧಮ
ಪ್ಪಸುಗತಿಯುಂ, ಸುಹೃಜ್ಜನದ ಬೇವಸಮಂ. ಜನತಾಪವಾದಮಂ
ವ್ಯಸನಿಗಳಾರುಮೆತ್ತಱಿವರ್ ವಿಷಯಾಸವಮತ್ತಚೇತಸರ್?

ಎಂದುದ್ವೇಗಪರನಾಗಿ ನುಡಿದಾತ್ಮಗತದೊಳಿಂತೆಂದಂ—

ಇರುದುಯ್ದೀಗಳೆ ಕೊಟ್ಟೊಡೆನ್ನ ಕಡುಪುಂ, ಕಟ್ಟಾಯಮುಂ, ಬೀರಮುಂ,
ಬಿರುದುಂ, ಬೀಸರಮಕ್ಕು ಮೋಸರಿಸಿದಂತಾಗಿರ್ಕುಮಂತಾಗದಂ
ತಿರೆ ದೋರ್ಗರ್ವಮನಿರ್ವಲಂ ಪೊಗಟ್ಟಿನಂ, ಸೌಮಿತ್ರಿಯುಂ ರಾಮನಂ
ವಿರಥರ್ಮಾಡಿ ರಣಾಗ್ರದೊಳ್, ಪಿಡಿದುತಂದಾಂ ಕೊಟ್ಟಪೆಂ, ಸೀತೆಯಂ.

ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿಜನಿವಾಸಕ್ಕೆ ವಂದಂ.

ಇಂಥ ಬರವಣಿಗೆ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ. ಪದ, ಅರ್ಥ, ಭಾವ, ರಸ, ಮನುಷ್ಯ ಹೃದಯಜ್ಞಾನ, ಔದಾರ್ಯ, ಸೀತೆಯ, ರಾವಣನ ಉದಾತ್ತ ಚಿತ್ರ,—ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಒಂದು ನುಡಿ ಬಿಡದ ಹಾಗೆ, ಒಂದು ನುಡಿ ಸೇರಿಸದ ಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದವಿನ್ಯಾಸ, ಸರಳ, ಗಂಭೀರ, ನಾಟಕೀಯ ಶೈಲಿ, ವೃತ್ತ ಕಂದ ವಚನಗಳ ಸಮುಕಟ್ಟು. ಎಲ್ಲಾ ಹದಿಮೂರೇ ಪದ್ಯ!

ರಾವಣನಿಗೆ ಉಳಿದಿರುವುದು ಇನ್ನು ಸಾವೊಂದು. ದುಶ್ಯಕುನಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಬೆದರಿ ಮಂಡೋದರಿ "ನೀತಿ"ಯನ್ನೋದಲು—

ರೋಷಾವೇಶದಿಂ ರಾವಣಂ
ನೀ ನಿಲ್ಲಿಂ ತೊಲಗೆಂದು ಚಪ್ಪರಿಸಿದಂ ಮಂಡೋದರೀದೇವಿಯಂ!

(೧೪. ೧೨೩)

ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಚಕ್ರ ವಿಧಿನಿಯಮಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಸಿತು—"ಕೈಲಾಸಮಂ ತೂಗಿದ ಗಂಡ" ನನ್ನು "ಕೋಟಿಕಶಿಲೆಯುನೆತ್ತಿದ ಮಹಾಸತ್ವಂ ಸುದರ್ಶನಚಕ್ರದಿಂದಿಡುವುದುಂ"—

ಹೃದಯಂ ಸೀತಾನಿಮಿತ್ತಂ ಮನಸಿಜನಿಸೆ ಪಂಚೇಷುವಿಂ ಭಿನ್ನಮಾಗಿ
ರ್ದುದಱಿಂ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಧರಂ ಕೋಪದಿನಿಡೆ ಪೆಱತೇಂ ಚಕ್ರರತ್ನಕ್ಕೆ ಪಾಡಾ
ದುದೆನಲ್, ನಟ್ಟುರ್ಚಿ ಬೆನ್ನಿಂ ಪೊಱಮಡೆ, ವಿಗತಪ್ರಾಣನಾ ದಾನವೇಂದ್ರಂ,
ತ್ರಿದಶೇಂದ್ರಂ ವಜ್ರದಿಂದಿಟ್ಟೊಡೆ ನಡುಗೆ ನೆಲಂ ಬೀೞ್ವಂತೆ, ಬಿೞ್ದಂ. (೧೮೯).

ಶಾಂತಮಸ್ತು !

ಜಯ, ಜಿತವೃಜಿನ, ಜಿನೇಶ್ವರ,
ದಯಾನದೀಪುಳಿನರಾಜಹಂಸ, ಭವಾಂಭೋ
ಧಿಯ ತಡಿಯನೆಯ್ದಿಸೆಮ್ಮಂ
ನಯ ನಿಕ್ಷೇಪಪ್ರಮಾಣಪಾತ್ರದಿನರ್ಹಾ !

ನೇವಾಳವೆಂದು ಕೆಲಬರ್
ಪಾವಂ ಪಿಡಿವಂತೆ, ದೇವ, ನೀನಲ್ಲದರಂ
ದೇವರಿವರೆಂದು ಪಿಡಿದಿ
ನ್ನೇ ವಿಧಿವಟ್ಟಪರೊ ಮೋಹಮೂರ್ಛೆಯಿನರ್ಹಾ !

ನಿನಗೆ ರಸವೊಂದೆ ಶಾಂತಮೆ,
ಜಿನೇಂದ್ರ, ಮನಮಾ ರಸಾಂಬುನಿಧಿಯೊಳಗವಗಾ
ಹನಮಿರ್ದು, ಮಿಕ್ಕ ರಸಮಂ
ಕನಸಿನೊಳಂ ನೆನೆಯದಂತು ಮಾಡೆಮಗರ್ಹಾ. (ರಾ. ೭. ೪೦-೨).

ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ*

. . . . ಚಾಮರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ ಮತಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ಕಾವ್ಯಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ. ವಿಷಯ ಸಂಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕಥಾರಚನೆಯ ಕೌಶಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಪಾತ್ರನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಸರಳ ಸಹಜರೀತಿ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಮರಸನ ಕವಿತಾಮಾರ್ಗ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದುದು. ಈ ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರ್ವರೂ ರುಚಿನೋಡಿ ಆನಂದಪಡಬಹುದಾಗಿದೆ. ಮತಗ್ರಂಥವಾದುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಾಂತಬೋಧನೆಯೂ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶವೂ ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟು. ಇವೂ ಕೂಡ ಉದಾತ್ತ ಭಾವವುಳ್ಳ, ವಿಶಾಲ ಹೃದಯವುಳ್ಳ, ವಿವಿಧ ಮತಗಳ ನಾಮ ರೂಪಾಂತರಗಳಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗದ ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೂ ಆದರಣೀಯವಾಗಿವೆ. . . .

---

*ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೩ ನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾದ 'ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆಯ ಸಂಗ್ರಹ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ. (೧೯೩೪).

ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು*

*　　　*　　　*　　　*

ಭರತವರ್ಷದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಮಹಾನುಭಾವರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥದ ನಾಯಕರಾದ ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು ಒಬ್ಬರು. . . .

ಶ್ರೀ ಠಾಕೂರರು ಭರತ ಭೂಮಿಗೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡಿಯ ವಿಶ್ವಕ್ಕೇ ಅಲಂಕಾರ ಪ್ರಾಯರು, ಆದರ್ಶ ಪುರುಷರು. ಮೂಡಣ ಮತ್ತು ಪಡುವಣ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಾಗರಿಕತೆಗಳ ಸಾರವನ್ನೂ ಆಳವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಎರಡರ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಐಕ್ಯಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಜನರನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇವರು ಕೈಕೊಂಡ ದೀಕ್ಷೆ. ಸಂಕುಚಿತ ಹೃದಯವೆಂಬುದು ಇವರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತ ಜನಾಂಗದ ಮಹಿಮೆ, ಕೀರ್ತಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಗೆ ಇವರು ಹೆಮ್ಮೆಗೊಳ್ಳುವರು, ಹೋರಾಡುವರು, ಬಿರುದುಸಿರಿಗಳನ್ನು ತೊರೆಯಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವರು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಶಕ್ತಿ, ಸಾಹಸ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ರಾಜಕ ಬಲ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ, ಒಳಗೆ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಧರ್ಮವಾತ್ಸಲ್ಯ—ಇವುಗಳನ್ನೂ ಸಂತೋಷಚಿತ್ತದಿಂದ ಹೊಗಳತಕ್ಕವರು, ಭಾರತೀಯರ ಸಾಧನಕ್ಕೆ ಗುರಿತೋರತಕ್ಕವರು. ಇಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮತ್ಸರವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಖಂಡಿಸತಕ್ಕವರು. ಈ ಸಮತಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇವರು ವಿಶ್ವದ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ, ವಿಶ್ವದ ಹಿತವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿ, ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶ್ವಭಾವನೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಅತಿ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದರೆ ಇವರು ಶಾಂತಿನಿಕೇತನದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ವಿಶ್ವಭಾರತಿ ಎಂಬ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ. ವಿಶ್ವ, ಭಾರತಿ, ಶಾಂತಿ—ಈ ಮೂರು ಮಾತುಗಳು ಇವರ ಬಾಳಿಕೆಯ ರಹಸ್ಯ. ಶಾಂತಿಯಲ್ಲಿ, ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು, ವಿದ್ಯೆ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಶುದ್ಧಿಮಾಡಿ, ಸಮಾಜಗಳನ್ನೆತ್ತಿ, ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಂತೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ, ಧರ್ಮಜೀವನದಲ್ಲಿ, ಕಲೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ, ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಮಾನವನೂ

---

*ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೬ ನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾದ 'ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಠಾಕೂರರು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ. (೧೯೩೫).

ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಪರಿಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಿ ಆನಂದಪಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇವರ ಬೋಧನೆ—ನಡೆದು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸಂದೇಶ.

ಹೋರಾಟ ಚೀರಾಟಗಳಿಂದಲ್ಲ, ಇಂತಹ ಹಿರಿಯರನ್ನು ಹೆತ್ತುದರಿಂದಲೇ ಭರತಮಾತೆಯ ಹೆಸರು ಮತ್ತೆ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ; ಜಗದ್ವಂದ್ಯ ವಾಗುತ್ತಿದೆ. "ಸಹ ನಾವವತು; ಸಹ ನೌ ಭುನಕ್ತು; ಸಹ ವೀರ್ಯಂ ಕರವಾವಹೈ; ತೇಜಸ್ವಿನಾವಧೀತಮಸ್ತು; ಮಾ ವಿದ್ವಿಷಾವಹೈ—ಓಂ ಶಾಂತಿಶ್ಶಾಂತಿಶ್ಶಾಂತಿಃ" ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಾರ್ಥಕತೆಯೂ ಜೀವಕಳೆಯೂ ಕೂಡುತ್ತಿವೆ. . . .

. . . .ಅವರಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರು ಭಾರತ ಭೂಮಿಗೆ ಸದಾ ನಾಯಕರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿ.

ಕನ್ನಡದ ತೇರು *

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕವನಗಳನ್ನು ಓದಿ ಆನಂದಪಡದ ಕನ್ನಡಿಗ ನಿರಲಾರನು. ಅವರ 'ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ'ಯನ್ನು ಹಾಡದ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ; 'ತಾನಾಜಿ'ಯ ವೀರರಸಕ್ಕೆ ಕಾವೇರದ ಎಳೆಯರಿಲ್ಲ; ಮಲೆನಾಡಿನ ದಿವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಶಾಂತಗಾಂಭೀರ್ಯವನ್ನೂ ಎದೆಗೊಳ್ಳದ ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲ.

* * * *

ಈಗ, ಹೊಸದಾಗಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ† "ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ"ಯ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ "ಕಾವ್ಯಾಲಯ" ಎಂಬ ಬೇರೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸುಲಭಕ್ರಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಇದರ ಗುರಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಇದರ ಮೊದಲನೆಯ ಆಧಾರ. ಈ "ಕಾವ್ಯಾಲಯ"ದ ಮುದ್ರಣಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾಗುವು ವೆಂದೂ, ಅವರು ಅವಕ್ಕೆ ಉತ್ತೇಜನ ಕೊಡುವರೆಂದೂ ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಕನ್ನಡಿಗರು ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆಯಬಾರದೆಂದು ನನ್ನ ಬಿನ್ನಹ. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು. ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರು ಕನ್ನಡ ದೇವಿಯನ್ನು ತೇರಿನಲ್ಲಿ ಬಿಜಯಮಾಡಿಸಿ ಭಕ್ತಿಕಾಣಿಕೆ ಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಈಗ ರಥ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುನಿಂತಿದೆ: ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆಯುವುದೇ, ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳುವುದೇ—ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಮಿಡಿ ಯುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವಕಾಲದ ರಾಜರು, ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು, ಶ್ರೀಮಂತರು ತಾಯಿಗೆ ಹೊಂದೊಡಿಗೆಯನ್ನು ತೊಡಿಸಿ, ಹೊಮ್ಮುಡಿಯನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಕೈಗೆ ಹೊಂಗೋಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಫಲವಾಗಿ ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ, ಹೊಸ ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಭಾಷಾಭಿಮಾನಗಳು ಚಿಗುತು ಹೊಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಜನತೆಗೆಲ್ಲಾ ತಕ್ಕ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಂದು ಕಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡಿಗರು ಒಡೆದಿದ್ದಾರೆ: ಒಡಕು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೂ ಇದೆ.

---

* 'ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ'ಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾದ 'ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥನ ಕವನಗಳ'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ (೧೯೩೬).

† "ಕಾವ್ಯಾಲಯ"ಸಂಸ್ಥೆ ಈಗ ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. —ಸಂ.

ವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಜ್ಞಾನಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿರಬೇಕಾದ ಪ್ರಧಾನಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹೋರಾಡುವವರು ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಮಾತ್ರ. ಕನ್ನಡನಾಡಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಗತಿಯಿಲ್ಲ; ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡನಾಡು ಮತ್ತೆ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಜೀವಾಳವನ್ನು ಜನವಿನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನದಟ್ಟು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ದುರ್ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಣೆಮಾಡುವ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವವರೂ, ಅಚ್ಚಿಟ್ಟು ಒದಗಿಸುವವರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಹಿತಚಿಂತಕರು. ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು.

. . . . "ಕಾವ್ಯಾಲಯ"ದ ಸೇವಾಶಕ್ತಿಯೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕನ್ನಡದ ಭಕ್ತಿಯೂ ವರ್ಧಿಸಲೆಂದು ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು*

*   *   *   *

೧

ನಾಟಕಪ್ರೇಮಿಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಸಂಸ್ಕೃತ, ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮತ್ತು ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕಕವಿಗಳ ಕಾಲ ಜೀವನಚರಿತೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮುಂದೆ, ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನನ್ನ 'ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ'ವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ'ದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಇದೆ. ಈ ಮೂರು ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ಜನರು ನಾಟಕದ ಸ್ವರೂಪ ವಿಸ್ತಾರಶಕ್ಯತೆಗಳು ಏನೆಂಬುದನ್ನು ತಾರತಮ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲೂ ನಾಟಕೀಯತೆಯ ನಿಜಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಆನಂದಿಸಲೂ ನೆರವಾದೀತೆಂದು ಆಸೆಪಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ೫ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಪಾರಸಿಕರ ಸೋಲಿನಿಂದ ಜೀವಕಳೆಯೇರಿದ ಅಭ್ಯುದಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಪೆರಿಕ್ಲೀಸಿನ ಹೊನ್ನಿನ ಯುಗದ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ, ಆಥೆನ್ಸಿನ ದಿವ್ಯನಗರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಮ್ಮಿ ಅರಳಿ, ಹಿರಿಯರಾದ ಮೂವರ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿ, ಈ ನಾಟಕಪುಷ್ಪ ಬಹುಬೇಗ ಉದಿರಿಹೋಯಿತು. ಈಸ್ಕಿಲಸ್, ಸಾಫೊಕ್ಲೀಸ್, ಯೂರಿಪೀಡೀಸ್—ಇವರು ಗ್ರೀಕರುದ್ರನಾಟಕಗಳ (tragedy) ರತ್ನತ್ರಯಗಳು. ಗ್ರೀಕರ ಯುದ್ಧವಿಜಯವನ್ನು ಸಾರುವ ಈಸ್ಕಿಲಸಿನ 'ಪಾರಸಿಕರು' ಎಂಬ ನಾಟಕ ಕನ್ನಡದ ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ನಾಟ್ಯಮಾಡಿದೆ. ಈಸ್ಕಿಲಸಿನ ನಾಟಕಗಳು ೭, ಸಾಫೊಕ್ಲೀಸಿನವು ೭, ಯೂರಿಪೀಡೀಸಿನವು ೧೯; ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಹಸನ (Comedy)ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವ ಅರಿಸ್ಟೋಫೇನೀಸ್ ಇವನ ನಾಟಕಗಳು ೧೧—ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಉಳಿದಿರುವ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳು ೪೪. ಇವು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ಕಾಯ,

---

* ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೦ನೆಯ ಪುಸ್ತಕವಾದ "ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳು" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ (೧೯೩೭).

ಲಕ್ಷ್ಯ. ೪ನೆಯ ಶತಮಾನದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಾದ ಪ್ಲೇಟೋ ಮತ್ತು ಆತನ ಶಿಷ್ಯ ಅರಿಸ್ಟೋಟಲ್—ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಈ ನಾಟಕಗಳ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಗುಣಪರಿಶೀಲನೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿತಾವೇಶದಿಂದಾಗುವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದರೂ ಪ್ಲೇಟೋ ತತ್ತ್ವದೃಷ್ಟಿಯ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಪ್ರಪಂಚ ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಪಂಚವೆಂದೂ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ ಮನುಷ್ಯನ ಚಾರಿತ್ರಶುದ್ಧಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಬರುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಬಹಿಷ್ಕಾರ ಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ—"ಕಾವ್ಯಾಲಾಪಾಂಶ್ಚ ವರ್ಜಯೇತ್" ಎಂದು ನಮ್ಮವರು ಹೇಳಿದಂತೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ, ನಾಟಕದ ಅನುಕರಣದ 'ಆಟ' ಮಿಥ್ಯೆಯ ಮತ್ತು ಮಾಯೆಯ ಮೂಲಕ ಜೀವನದ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ದಿವ್ಯಕಲೆಯೆಂದೂ, ರಾಗದ್ವೇಷ ಮುಂತಾದ ಮಾನವಹೃದಯದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ನೋಟಕರಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಮ್ಮಿಸಿ, ರಸಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ, ವೈದ್ಯನು ಮದ್ದಿಕ್ಕಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಸಿ ಕಲ್ಮಷವನ್ನು ಕಳೆಯುವಂತೆಯೇ ನಾಟಕಕವಿಯೂ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ, ಜನರನ್ನು ತಮ್ಮ ಅಲ್ಪವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆಳೆದು, ಮಹಾಪುರುಷರ ದೊಡ್ಡ ಬಾಳಿನ ಅಮೋಘವಾದ ಸುಖದುಃಖ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಮೀಯಿಸಿ, ಆನಂದವನ್ನೂ ಅನುಕಂಪವನ್ನೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನೂ ಪಾಪಭೀತಿಯನ್ನೂ ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮವನ್ನೂ ಕಲಿಸತಕ್ಕ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೇ ಸರಿ, ಬೋಧಕನೇ ಸರಿ ಎಂದೂ ಅರಿಸ್ಟೋಟಲ್ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಸಮರ್ಥಿಸಿದ್ದಾನೆ—ನಮ್ಮವರು "ನಾನೃಷಿಃ ಕುರುತೇ ಕಾವ್ಯಂ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ. ಗುರುವಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಷ್ಯ! ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕವಿಮರ್ಶೆಗೆ, ಯೂರೋಪಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಅಡಿಗಲ್ಲು, ಮೂಲಾಧಾರ, ಅರಿಸ್ಟೋಟಲಿನ 'ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ' (*poetics*). ಈ ಸಣ್ಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ವರೂಪ, ರುದ್ರನಾಟಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಹಸನಗಳ ಲಕ್ಷಣ, ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೇಳ, ನಾಟ್ಯ, ಗೀತ (Chorus, ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ)—ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾನ, ಕಾರ್ಯ (Action, Fable or Plot), ಪಾತ್ರರಚನೆ (Characterization), ಶೈಲಿ, ಇತಿಹಾಸ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ (Epic) ರುದ್ರನಾಟಕಕ್ಕೂ ಪರಸ್ಪರ ತಾರತಮ್ಯ—ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ರುದ್ರನಾಟಕ ಘನವಾದ, ಉದಾತ್ತವಾದ, ಗಂಭೀರವಾದ ಕಾರ್ಯದ

ಅನುಕರಣ ; ಕಥನವಲ್ಲ, ನಟನ, ಅಭಿನಯ ; ಕಾರ್ಯ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರಬೇಕು ; ತಕ್ಕ ಗಾತ್ರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಮೇಳದ ಗೀತಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳ ಸಂವಾದಗಳು ಸುಂದರವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದ ಕನಿಕರವನ್ನೂ ಭಯವನ್ನೂ ಎಬ್ಬಿಸಿ, ಈ ರಸಗಳನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಬೇಕು. ರುದ್ರನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವದ ಆಳವನ್ನು ನೋಡಬಹುದು ; ರುದ್ರನಾಯಕನು ಮಹಾಪುರುಷನಾಗಿ ಅನೇಕ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದವನಾಗಿ, ಯಾವುದೋ ಒಂದು ದೋಷದಿಂದ, ಲೋಪದಿಂದ, ಮದದಿಂದ, ಕ್ರೂರವಿಧಿಯಿಂದ ಕಷ್ಟಕ್ಕೊಳಗಾಗಿ ಸತ್ತುಹೋಗುವನು. ಆತನ ಗತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಭಯವೂ, ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ "ಅಯ್ಯೋ ಪಾಪ" ಎಂಬ ಮರುಕವೂ ಉಂಟಾಗುವುವು.

ಅಥೆನ್ಸ್ ರಾಜ್ಯ ನಾಶವಾದ ಮೇಲೆ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಮಹಾವೀರನ ವಿಜಯಗಳ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ಪಟ್ಟಣ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ). ಅಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸೇರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಥನಮಾಡಿ ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ಅಲಂಕಾರ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಹೊಸ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳನ್ನೂ ಬೆಳಸಿದರು. ಆದರೆ ಇದು ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷಣಯುಗ, ಸೃಷ್ಟಿಯುಗವಲ್ಲ. ಆಗ ಅರಿಸ್ಟೋಟಲಿನ ಉದಾತ್ತ ತತ್ತ್ವಗಳು ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿ, ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಕೂದಲು ಸೀಳಿಕೆ ಬಲವಾಗಿ, ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೂರ್ಯ ಅತಿಚರ್ಚೆಯ ಮಂಜಿನ ಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಯಿತು.

ಆದರೆ ಸಂಜೆಗೆಂಪಿನ ಬೆಳಕು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದ ರೋಮ್ ನಗರಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಗೆದ್ದ ರೋಮನ್ ಜನಕ್ಕೆ ಸೋತ ಗ್ರೀಕ್ ಜನರು ಗುರುಗಳಾದರು. ತತ್ತ್ವ ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರೀಕರ ಪಡಿಯಚ್ಚಾದರು ರೋಮನರು. ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರನಾಟಕ ಮತ್ತು ಪ್ರಹಸನಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಮಾಡಿ, ರೂಪಾಂತರಮಾಡಿ, ಸಂಕಲಿಸಿ, ಅನುಕರಿಸಿ, ಲ್ಯಾಟಿನ್ ನಾಟಕ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದಿತು (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨ನೆಯ ಶತಮಾನ—ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೆಯ ಶತಮಾನ). ಈ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ನಾಟಕ ಸತ್ತು ಮತ್ತೆ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಯೂರೋಪಿನ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಯಿತು.

ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರಿನ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು ; ಪಾರಸಿಕರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಭಾರತಭೂಮಿಗೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟು, ಸಿಂಧು ಪ್ರಾಂತವನ್ನು

ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು—ಕ್ಷಣಕಾಲಮಾತ್ರ. ಆದರೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಗ್ರೀಕರು ('ಯವನ'ರೆಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ) ವಾಯವ್ಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ವರೆಗೆ ಮತ್ತೆ ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿ, ಸುಮಾರು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳು ಆಳಿದರು. ಯವನಸಾಚಾರ್ಯರ ಪರಿಚಯ ನಮಗೂ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಆದಹಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ಹೆಲೆನಿಸ್ಟಮ್' ಎಂಬ ಗ್ರೀಕ್ ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೊಳಕೊಂಡ ನಾಗರಿಕತೆ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯರ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿರಬಹುದೇ ? ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಚರಿತ್ರಪರಿಶೋಧಕರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಮೇಲೆಯೂ (ಇದು ಈಗ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿಸ್ತಶಕ ೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವುದರಿಂದ) ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೇ ಎಂಬ ಚರ್ಚೆಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ, ೧-೬ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ರಾಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ್ಷೀಣವಾಗುತ್ತ ಸುಮಾರು ೮-೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಖಿಲವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆ ಮೇಲೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪಂಡಿತರು ಬರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರೂ ಅದು ಕೇವಲ ಅಂಧಾನುಕರಣ, ಕೂಳೆ ಬೆಳೆ. ಗ್ರೀಕರ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡ್ರಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಂತೆ ಲಕ್ಷಣ ಬಂಧನದ್ದು; ಚಮತ್ಕಾರ ಶಬ್ದಾಡಂಬರ ಪ್ರದರ್ಶನದ್ದು. ಸೃಷ್ಟಿಶಕ್ತರಾದ, ಪ್ರತಿಭಾಪೂರ್ಣರಾದ, ಸ್ವಲ್ಪ ಲಕ್ಷಣದ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತೇಜಸ್ಸುಳ್ಳವರಾದ ಕಾಳಿದಾಸಾದಿ ನಾಟಕಕವಿಗಳ ನಾಟಕವೇ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಉತ್ತಮ ನಾಟಕ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಹೊಳೆಯುವುವು ಅಶ್ವಘೋಷನ ಬುದ್ಧದೇವನ ಉಪದೇಶಗಳ ಪ್ರಚಾರ; ಭಾಸನ ವೈದಿಕಶ್ರದ್ಧೆ, ಅವನ ವೀರ್ಯ, ಸರಳತೆ, ನಾಟಕೀಯತೆ; ಶೂದ್ರಕನ ಬೌದ್ಧ ವೈದಿಕ ಮಿಶ್ರವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರ, ಗ್ರೀಕ್ ಛಾಯೆ; ಕಾಳಿದಾಸನ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ, ಸೌಂದರ್ಯದರ್ಶನ, ಭೋಗಶೃಂಗಾರ, ವೇದಾಂತತತ್ತ್ವ, ಸಂಸಾರ ರಹಸ್ಯ, ಸಾತ್ವಿಕ ಪ್ರೇಮ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೃತಕತೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕಸೂರ್ಯ ಆಕಾಶದ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಏರಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕಥಾರಚನ ಗೀತ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಸೀಮನಾದ ಕಾಳಿದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಈ ಕಾವ್ಯಗೀತ ಗುಣಗಳು ಹಬ್ಬಿ ನಾಟಕೀಯತೆ ಭಾಸನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆಯಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ವಿಶಾಖದತ್ತನ ಚರಿತ್ರನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರಗಳೂ, ಕಾಳಿದಾಸನ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಹರ್ಷನ ಶೃಂಗಾರ ನಾಟಕಗಳೂ (ಸ್ವಲ್ಪ ಬೌದ್ಧ ನಾಟಕದ ಸೋಂಕೂ),

ಭವಭೂತಿಯ ಕರುಣರಸದ ಅಸಾಧ್ಯ ಪ್ರವಾಹವೂ ಅದ್ಭುತ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಜಟಿಲತೆಯೂ, ರಸಜ್ಞರು ಕಲೆಯ ರಹಸ್ಯ 'ಅತಿ'ಯಲ್ಲವೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದರೆ—"ಉತ್ಪತ್ಸ್ಯತೇಽಸ್ತಿ ಮಮ ಕೋಽಪಿ ಸಮಾನಧರ್ಮಾ, ಕಾಲೋಹ್ಯಯಂ ನಿರವಧಿರ್ವಿಪುಲಾಚ ಪೃಥ್ವೀ" ಎಂಬ ಕೆಚ್ಚೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. "ಆಪರಿತೋಷಾದ್ ವಿದುಷಾಂ ನ ಸಾಧು ಮನ್ಯೇ ಪ್ರಯೋಗ ವಿಜ್ಞಾನಂ" ಎಂಬ ವಿನಯ ವಾಕ್ಕಿಗೂ ಈ ದರ್ಪಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಂತರವೇ ನಾಟಕಕಲೆ ಎಷ್ಟು ದೂರ ಬಂದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನ. ಬಳಿಕ ಕ್ಷೇಮೀಶ್ವರನ 'ಚಂಡಕೌಶಿಕ', ಭಟ್ಟನಾರಾಯಣನ 'ವೇಣೀ ಸಂಹಾರ', ಕೃಷ್ಣಮಿಶ್ರನ ವೇದಾಂತ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ 'ಪ್ರಬೋಧ ಚಂದ್ರೋದಯ'—ಇವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ 'ನವೀನತೆ'ಯನ್ನು ಅರಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಗೌರವಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಾಗಿವೆ.

ಆ ಬಳಿಕ ನಾಟಕಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯಗಳ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಹೊತ್ತು, ಭಾಣ ಪ್ರಹಸನಗಳನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತ, "ಪರಿಣಯ" "ವಿಜಯ"ಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಯುತ್ತ, ಅನಂಗನನ್ನೂ ಲಂಬೋದರನನ್ನೂ ಅಧಿದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಉಪಾಸನೆಮಾಡಿ, 'ರಸಿಕ', 'ರಸಿಕತೆ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ತಂದುಬಿಟ್ಟುವು.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಅನುಬಂಧದಿಂದ ಸುಮಾರು ೬೫೦ ನಾಟಕಗಳ ಹೆಸರು ಕಾಣಬಂದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಉತ್ತಮ ನಾಟಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸುಮಾರು ೪೦-೫೦ ; ಉತ್ತಮ ಕವಿಗಳು ೮-೧೦. ಈ ನಾಟಕ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹುಟ್ಟಿವೆ; ಅವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಾಟಕಗಳೂ ಕಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸಾರವೇನು? ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇವು ವಿಶ್ವದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಳಿತವಾಗುವುವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲೆಳಸುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರೀಕ್ ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದವುಗಳೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಆಮೇಲೆ ೧೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಬೆಳೆದ ಯೂರೋಪಿನ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕದ, ಲಕ್ಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಸಬೇಕು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತಲೆದೋರಬಹುದು. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ಸಂಸರ್ಗವುಂಟೇ? ಎಂಬುದೊಂದು. ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಿರ್ಧರಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಆದರೆ ಇನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ? ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ವ್ಯವಹಾರ

ದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದ್ದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ), ಆಡುವ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕವಿಗಳಿಂದ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಸ್ಥಾನಾಂತರ ಕಾಲಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾದದ್ದು, ಅಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಇಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಪ್ರದರ್ಶನವಾದದ್ದು. ಗ್ರೀಕ್ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳಂತೆ ಇದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ, ಜನಾಂಗ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಜನಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟ, ಭಾಗವತರಾಟ, ಮೂಕಾಭಿನಯ, ನಾಟ್ಯ, ಗೀತ ಮುಂತಾದುವು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಭರತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಈವೊತ್ತಿಗೂ ಉಳಿದಿದ್ದರೂ, ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯ ಪೂರ್ವದಿಂದ ಬಂದದ್ದು ಬಹು ಅಪೂರ್ವ. ಇದರ ರಹಸ್ಯವೇನು? ಆಡುವ ನಾಟಕಕ್ಕಿಂತಲೂ ಓದುವ ನಾಟಕವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅದಕ್ಕೇ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಗಳಾದ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರತು, ನಾಟಕೀಯತೆಗಿಂತಲೂ ಕಾವ್ಯಗುಣವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಸರಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಗ್ರೀಕರು ತಮ್ಮ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಮಹಾ ವೀರರ, ದೇವಾಂಶ ಸಂಭೂತರ, ದೇವತೆಗಳ, ಕಥೆಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮತಾಚರಣಸಂಬಂಧವಾದ ಜಾತ್ರೆ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತೆಯೇ, ಭರತಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತ, ಭಾಗವತ (ಜೊತೆಗೆ ಬೃಹತ್ಕಥೆ—ಇದರ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಎಲ್ಲಿ?)—ಈ ಮುಖ್ಯವಾದ ಆಕರಗಳಿಂದ ನಾಟಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮತಾಚರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ರಾಮ, ಕೃಷ್ಣ, ಪಾಂಡವರು, ಕೌರವರು, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳು (ಸ್ವತಂತ್ರಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಿದ್ದರೂ) ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಆಕರಗಳ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿವೆಯೇ ಹೊರತು ನಾಟಕ ಕವಿಗಳ ಪಾತ್ರರಚನೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟು ಬೆಳಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಕವಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮದೇ ಒಂದು ಜೀವಕಳೆಯಿಂದ ಸರ್ವಜನಾಂಗದ ಭಾವನಾಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ಭಾರತೀಯರ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರಗಳು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವುವೇ? ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಅವನ ದುಷ್ಯಂತ ಕೂಡ ಅಷ್ಟು ವರ್ಚಸ್ಸಿನಿಂದ ಕಡೆದ ಬಿಂಬವೇ? ಭವಭೂತಿಯ ಸೀತೆ ಹೇಗೆ? ಈ ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಯೋಚನೆ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಉತ್ತಮ ನಾಟಕಗಳು ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಪಡೆದು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಈ ಕಾಲದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಆಡಿ, ಜನರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ತೋರಬಹುದು.

ಲಕ್ಷಣ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಜನರ ಮನೋಭಾವ ಹೇಗೆ? ಕೃಷಿ ಎಷ್ಟು? ಯೂರಿಪೇಡೀಸ್, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳ ಮೇಲಿರುವಷ್ಟು ತರಂಗ ತರಂಗವಾದ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ ನಮ್ಮ ಕಾಳಿದಾಸ ಭವಭೂತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉಂಟೇ? ಸಾಧಾರಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರೇಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಿಮರ್ಶೆಗಳಿರುವುವೇ?

ಭಾಸೋ ಹಾಸಃ ಕವಿಕುಲಗುರುಃ ಕಾಳಿದಾಸೋ ವಿಲಾಸಃ |
ಕಾವ್ಯೇಷು ನಾಟಕಂ ರಮ್ಯಂ ನಾಟಕೇಷು ಶಕುಂತಲಾ |
ತತ್ರಾಪಿ ಚ ಚತುರ್ಥೋಽಂಕಃ ತತ್ರ ಶ್ಲೋಕಚತುಷ್ಟಯಂ ||
ಉತ್ತರೇ ರಾಮಚರಿತೇ ಭವಭೂತಿರ್ವಿಶಿಷ್ಯತೇ |
ಮುರಾರೇಸ್ತೃತೀಯಃ ಪಂಥಾಃ ||

ಎಂಬಂಥ ಎಲ್ಲೋ ಒಂದೆರಡು 'ವಚನ'ಗಳು ಕಿವಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳಬಹುದು. ಆಳವಾದ ವಿಚಾರವೆಲ್ಲಿ?

ಆಕಾರದ ಬೆಳವಳಿಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ರೂಪ, ಆರಂಭ ಕಾಲದ, ನೇಳ ತೊಡರಿಕೊಂಡ, ಸಂವಾದ; ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಾಟಕ ಕೆಲವು ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ (ಈಗ ಬಿಡುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ) ನಾಟಕದ ಪೂರ್ಣ ರೂಪ; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದ ಅರ್ಧ ನಾಟಕೀಯತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ ಹುಟ್ಟುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಹು ಮುಂಚೆ) ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಟಕದ ಪೂರ್ಣಾಕಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಭಾರತೀಯ ಜನಾಂಗದ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನೂ ದಿವ್ಯದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ, ಉದಾತ್ತವಾದ ಬೋಧನಾವೇಶಗಳನ್ನೊಳಕೊಂಡು, ಅವರ ಭಕ್ತಿ, ಅವರ ಧರ್ಮಪ್ರೇಮ, ಅವರ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಅವರ ಕುಟುಂಬಪ್ರೇಮ, ಅವರ ಕರುಣ, ಅವರ ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ವಿನೋದ, ಲೀಲೆ, ಅವರ ಕಲೆಗಳು (ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವಿಡಂಬನ)—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿರುವುದು. ಕೊನೆಯ ಮಾತಾಗಿ, ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುನ್ನತಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಅಗ್ರಪಂಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ಇಡಬಹುದಾದ ನಾಟಕಗಳು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿವೆಯೆಂದು ನಾವು ಹೆಮ್ಮೆಪಡಬಹುದು. 'ಸ್ವಪ್ನವಾಸವದತ್ತ', 'ಪ್ರತಿಮಾನಾಟಕ', 'ಪಂಚರಾತ್ರ', 'ಶಾಕುಂತಲ', 'ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ', 'ಉತ್ತರ ರಾಮಚರಿತ' ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರತಿಭೆ, ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ,

ಒಂದು ರಮ್ಯತೆ, ಒಂದು ಪ್ರಸಾದ, ಒಂದು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಅವುಗಳ ಮೋಹನ ಶಕ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತವೆ.—ನಾಟಕ ಮಣಿಗಳು ಅವು; ಜೀವಕಣಿಗಳು. ಎಚ್ಚತ್ತು ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಅವು ಪುನರುತ್ಥಾನವಾಗಿ, ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ವಿಶಾಲಹೃದಯದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸವಾಗಿ, ಭಾರತದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಉನ್ನತ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪ್ರಚೋದಕಗಳಾಗುವುವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದೇಹವೂ ಇಲ್ಲ.

೨

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ನಾಟಕಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ನಾಟಕಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕೆಲವು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಬಹುದು—

(೧) ನಾಟಕದ ಸ್ವರೂಪ (Nature)—ನಾಟಕ ಆಟ, ನೋಟ; ರೂಪಕ, ದೃಶ್ಯ; ಡ್ರಾಮ, ಪ್ಲೇ; ಮಾಡಿದ್ದು, ಆಡಿದ್ದು, ತೋರಿದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಬೇಕಾದದ್ದು ರಂಗಸ್ಥಳ, ಸ್ಟೇಜ್, ಥಿಯೇಟರ್. ಬಯಲಾಟದಂತೆ, ಈ ಸ್ಥಳ ಒಂದು ಬಯಲಾಗಬಹುದು. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದಂತೆ, ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊರೆದು ಮೆಟ್ಟಲು ಮೆಟ್ಟಲಾದ ದುಂಡು ಜಾಗವಾಗಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಆಕಾಶ, ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಅಟ್ಟ. ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ತೆರೆ ನೇಪಥ್ಯ (ವೇಷಗೃಹ) ಉಪಕರಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಟಕ ತೊಟ್ಟಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ನಾಟಕಶಾಲೆಯಾಗಬಹುದು. ಕೆಲವು ಕಾಲ, ವೇಷಭೂಷಣಗಳ, ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರಗಳ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಬಹುದು. ಬೇಸರವಾದರೆ ಸರಳತೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ನಾಟಕವಸ್ತು ರಸ, ಅಭಿನಯ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಆಕರ್ಷಣ ಮಾಡಲು ಮಾರ್ಪಡಬಹುದು. ದುಷ್ಯಂತನು ರಾಜವೈಭವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೊಕ್ಕಂತೆ.

(೨) ನಾಟಕದ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಜೀವಾಳ (Origin and Essence)—ನಾಟಕ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ದೇವತೆಗಳ, ಸತ್ತು ಅಮೃತಗಣಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮಹಾಪುರುಷರ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ; ವರ್ಷದ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮರಳಿದಾಗ; ಕೃಷಿದೇವತೆಯ ಮಳೆಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಕ್ತಿಯ ತರ್ಪಣಕ್ಕಾಗಿ (ತೃಪ್ತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ) ಮಾಡುವ ವ್ರತಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ; ಇದರ ಆವರಣ ಮತಾವರಣ, ಜನರು ಸೇರಿದ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಅರ್ಚಕರು ಪುರೋಹಿತರು ಯಾಗಮಾಡಿ, ಬಲಿಕೊಟ್ಟು, ದೇವತಾಸ್ತುತಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅಧಿದೇವತೆಯ ಇಲ್ಲವೇ ವೀರನ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಳಿಗೆ, ಮದುವೆ, ಕಷ್ಟಸುಖಗಳು, ಸಾಹಸಕಾರ್ಯಗಳು,

ಅದ್ಭುತ ಗುಣಗಳು, ಸಾವು, ಪುನರುತ್ಥಾನ—ಇವುಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವೇಷ ಧರಿಸಿ, ಆ ದೇವತೆಯೇ, ವೀರನೇ ತಾವು ಎಂಬಂತೆ ನಟಿಸಿ (ಅನುಕರಣಮಾಡಿ) ಕುಣಿದು, ಹಾಡಿ, ಆಡಿ, ತೋರಿಸಿ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಳೆ ಬೆಳೆ ಆಗಲಿ, ದೇವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಕಾಪಾಡಲಿ, ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನೋ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೋ ಕೊಡಲಿ, ರಾಜರು ಧರ್ಮದಿಂದ ಆಳಲಿ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆಲ್ಲಾ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ನಾಯಕನಿಗೂ ನಾಯಕಿಗೂ ಮದುವೆಯೂ ನಾಯಕ ಪ್ರತಿನಾಯಕರ ಘರ್ಷಣವೂ ಮುಖ್ಯ; ಅದೇ ನಾಟಕದ ಜೀವಾಳ. ಈ ಮತಕಾರ್ಯದಿಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಫಲಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಆನಂದ. ಈ ಮುಖ್ಯ ಜೀವಾಳ ಎಲ್ಲಾ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಮತಾಚರಣೆಯ ಕೋಶ ಬಿದ್ದುಹೋಗಿ ಒಳತಿರುಳಾದ ಒಂದು ಉದಾತ್ತಾನುಭವವೂ ಅಭಿನಯಕಲೆಯೂ ಅರಳುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. ಹಾಡು ಕುಣಿತಗಳು, ಬಣ್ಣ ಮೊಗವಾಡಗಳು ಮೊದಲಿದ್ದಂತೆ ಆಮೇಲೆ ಇಲ್ಲ. ಮೇಳ, ಗೀತ, ನಾಟ್ಯ—ಇವು ನಾಟಕದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಉಚಿತ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು, ಬರದೆ ಇರಬಹುದು.

(೩) ನಾಟಕದ ಆಕಾರ (Form)—ಮೇಳ ಗೀತದ ಕುಣಿತದಿಂದ ಆರಂಭವಾಗಿ, ಮೇಳದ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಂವಾದವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ದೂತ ಮೊದಲಾದವರ ಕಥನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಟ್ಟು, ತೋರಲಾಗದುದನ್ನು ಅಥವಾ ತೋರಬಾರದೆಂಬ ಭಾವವುಳ್ಳದ್ದನ್ನು (ಕೊಲೆ ಮುಂತಾದವು) ಆಖ್ಯಾನರೂಪವಾಗಿ, ವಿಷ್ಕಂಭಾದಿರೂಪವಾಗಿ, ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸಿ, ಪಾತ್ರ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ನಡಸುತ್ತ, ಕಡೆಗೆ ನಾಟಕೀಯತೆಯೆಂದರೆ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂವಾದ,ಪಾತ್ರಗಳ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವ, ನೋಡತಕ್ಕದ್ದರ ಪ್ರಧಾನತೆ, ಹೇಳತಕ್ಕದ್ದರ ಅಭಾವ—ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ನಾಟಕದ ಆಕಾರ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮೊದಲಿಂದ ಕಡೆಯ ವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಒಂದು ದೃಶ್ಯ; ಇಲ್ಲ, ವಿರಾಮಕ್ಕಾಗಿ ವಸ್ತು ವಿಭಾಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಅಲ್ಲಲ್ಲೆ ತೆರೆ (ಅಂಕ) ಒಂದು, ಎರಡು, ಐದು, ಏಳು, ಹದಿನಾಲ್ಕು—ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ನಾಟಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ ಕಥೆಯನ್ನು, ಚಿತ್ರವನ್ನು, ದೃಶ್ಯದ ಮೇಲೆ ದೃಶ್ಯ ತೋರುತ್ತ, ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಾಗಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

(೪) ನಾಟಕದ ವಾಹಕ (Medium)—ದೇವತಾಂಶವಾದ ಉದಾತ್ತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಮೇಳ ಗೀತ ನಾಟ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಟಕ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಆ

ಮೇಲೆ ಗೀತಹೋಗಿ, ಬರಿಯ ಛಂದಸ್ಸು. ಆಮೇಲೆ ನಾಟಕೀಯತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ, ಲೋಕಸಹಜವಾದ ಗದ್ಯ, ಛಂದಸ್ಸು ಮತ್ತು ಗದ್ಯದ ಮಿಶ್ರ, ಕೊನೆಗೆ ಲೋಕಸ್ವಭಾವ ಸಮಾಜ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಈಗಿನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದು ಬರಿಯ ಗದ್ಯಪ್ರಯೋಗ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರು ತ್ತದೆ. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ ಬರಿಯ ಛಂದಸ್ಸೇ; ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕ ಗದ್ಯದ ಹಾಸು, ಪದ್ಯದ ಹೊಕ್ಕು; ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ ಮಿಶ್ರಣದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ಈಗ ಬರಿಯ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿದೆ. ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಕವಿತೆಗೂ (Drama and Poetry) ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಏಳುತ್ತದೆ.

(೫) ನಾಟಕದ ವಿಷಯ, ವಸ್ತು, ಉದ್ದೇಶ (Matter, Fable, Myth, Purpose, Aim)—ಇದು ಮೊದಲು ಮತಾಚರಣೆಯ ಆವರಣ ದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದದ್ದಾದುದರಿಂದ ಮತದ ನಂಬಿಕೆಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಮಹಾಪುರುಷರ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿತು. ಗ್ರೀಕ್ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ, ಡಯೊನೀಸಸ್, ಪ್ರೊಮೆಥಿಯಸ್, ಜ್ಯೂಸ್, ಅಥೀನ, ಯೂಲಿಸಿಸ್, ಏಜಾಕ್ಸ್, ಅಗಮೆಮ್ನಾನ್, ವಿಷ್ಣು, ರುದ್ರ, ಕೃಷ್ಣ, ರಾಮ, ಮಹಾಭಾರತದ ವೀರರು ಮುಂತಾದವರೇ ನಾಯಕರು. ಅವರ ಸುಖದುಃಖಗಳು, ಅವರ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ, ಅವರ "ಆಟ—ಪಾಟ—ಮಾಟ"ಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಉಂಟಾ ಗುವ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು, ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯದ ಆನಂದ—ಇವೇ ರುದ್ರನಾಟಕಗಳ, ಉದಾತ್ತ ನಾಟಕಗಳ, ಪೂಜ್ಯ ನಾಟಕಗಳ ವಸ್ತು ಮತ್ತು ಫಲ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಾಮನ ಹಬ್ಬ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಶ್ಲೀಲವಾದ, ವಿಡಂಬನ ಪೂರಿತವಾದ, ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ಸಂಯೋಗ ವಿಚಾರ ವಾದ, ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾದ ನಾಟಕಗಳು—ಇವೂ ದೇವತಾ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥ ವಾಗಿಯೇ, ಜನರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸಂತೋಷಗಳಿಗಾಗಿಯೇ. ಏಕೆಂದರೆ ಈ ಸಂಯೋಗವ್ರತಾನುಭವವಿಲ್ಲದೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಇಲ್ಲ; ಬೆಳೆ ಬೆಳೆಯದು; ಗಿಡ ಹಣ್ಣು ಕೊಡದು; ಹೆಂಗಸರು ಹೆರರು; ಗಂಡಸರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗರು. ಮೂರನೆಯದಾಗಿ, ಅಪೂರ್ವ ವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಿಷಯ. ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಇವು ಮೂರೂ ಉಂಟು. ರುದ್ರನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ನೈಜವಾಗಿಯೇ ಒಮ್ಮೆ ಇದ್ದು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ರುದ್ರನಾಟಕದ ವಿಷಯವೂ ರಸೋತ್ಪಾದನೆಯೂ ಧರ್ಮಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಇವೆ.

ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನಾಗರಿಕತೆ ಬೆಳೆದಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಬುದ್ಧಿವಿಚಾರ ಜ್ಞಾನವಿಕಾಸಗಳು ಹಬ್ಬಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ, ನಾಟಕದ ಮತಭಾವ ಹಿಂಗುತ್ತ, ಕಲಾಭಾವ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಜೀವನಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ಮಹಾವೀರರ ಉದಾತ್ತ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ, (secular) ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಲೋಕಾಯತ, ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ನಾಟಕದ ಆಕಾರವೂ ಬದಲಾಯಿಸಿತು; ರೀತಿ ಆತ್ಮಗಳೂ ಬದಲಾಯಿಸಿದುವು. ಪುರಾಣ ಕಥೆಗಳು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದುವು ಅಥವಾ ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೊಳಗಾದುವು; ಕವಿಗಳ ಕಲ್ಪನಾ ಪ್ರಪಂಚ ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತ ಬಂತು; ಹಾಸ್ಯ ಮತ್ತು ಶೃಂಗಾರ ರಸಗಳ ಆಕರ್ಷಣೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಪ್ರಕರಣಗಳು, ಪ್ರಹಸನಗಳು, ಭಾಣಗಳು, ವಿಡಂಬನಗಳು ಪ್ರಬಲ ವಾದುವು; ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳೂ ಸ್ವಂತ ಕಲ್ಪನೆ ಗಳೂ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಆಕರಗಳಾದುವು. ಮೇಧಾವಿಗಳು, ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕಾರಕರು, ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಸಮಾಜ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸುವುದು ಕೂಡ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಷಯವಾಯಿತು. ಹೊತ್ತು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ, ವಿನೋದಕ್ಕೆ, ಹರ್ಷಕ್ಕೆ, ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಪುರಾಣ, ಪುಣ್ಯ ಕಥೆ, ವ್ರತಫಲ, ಮುಕ್ತಿ, ಶ್ರೇಯಸ್ಸು—ಇವು ಹಿಂದಾದುವು, ಮರೆಯಾದುವು.

(೬) ನಾಟಕವಿಮರ್ಶೆ—ಉತ್ತಮ ನಾಟಕಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಕಾರ್ಯವನ್ನು ತತ್ತ್ವಜ್ಞರೂ ರಸಜ್ಞರೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರು. ಕೆಲವು, ಸರ್ವಸಮಾನವಾದ, ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕವಾದ ಮುಖ್ಯ ತತ್ತ್ವಗಳು. ಬೇಕಾದಷ್ಟು (ಬೇಡವಾದಷ್ಟೋ?) ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ನಿಬಂಧನೆಗಳು: ಮಹಾಕವಿಗಳು ಬಂದು ಮುರಿದುಹಾಕಿದಂತಹವು. ಸ್ಥಳೈಕ್ಯ, ಕಾಲೈಕ್ಯ, ಕಾರ್ಯೈಕ್ಯ. ರುದ್ರನಾಟಕ ದಲ್ಲಿ ಹಾಸ್ಯ ಬೆರೆಯಬಹುದೇ? ವಿಧವಿಧ ವಿಂಗಡಣೆ—ನಾಟಕ ನಾಟಿಕೆ, ತ್ರೋಟಕ ಸಟ್ಟಕ, ರೂಪಕ ಉಪರೂಪಕ, ನಾಯಕ ನಾಯಿಕಾಭೇದಗಳು, ನಾಂದಿ ವಿಷ್ಕಂಭಕ, ಭರತವಾಕ್ಯಗಳು, ಭಾಷೆ—ಎಷ್ಟೋ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಮೂರು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡುವು; ಬೇರಿನಿಂದ, ತಾಳಿನಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಕೊಂಬೆಗಳಾಗಿ, ಕವಲುಗಳಾಗಿ ಬರಲಾಗಿ ಸೋರಿಗಿ ಹೋದುವು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಾಟಕ ಸ್ವರೂಪದ, ನಾಟಕೀಯತೆಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಜೀವಾಳವನ್ನು ಅರಿಸ್ಟೋಟಲಿನ 'ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ' ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಭರತನ 'ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ'ದಲ್ಲಿಯೂ, ಈಸ್ಕಿಲಸ್, ಕಾಳಿದಾಸ,

ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳ ನಾಟಕ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ನೂತನ ಯೂರೋಪಿನ ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನಾಂಗಗಳ ಅವರವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಜೀವನಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಪೌರಾಣಿಕ, ಗಂಭೀರ, ರುದ್ರ ನಾಟಕ (tragedy), ಹರ್ಷ ನಾಟಕ (comedy), ಪ್ರಹಸನ (farce), ಚರಿತ್ರ ನಾಟಕ (historical play), ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕ (social play, problem play)—ಈ ಅಚ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ, ದೇವತೆಗಳ, ಮಹಾಪುರುಷರ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನಚಿತ್ರಗಳನ್ನು, ವ್ಯಕ್ತಿಮಹತ್ವವನ್ನು, ಗುಣಗಳ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು, ಮಾನವಜನ್ಮದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು, ಧ್ಯೇಯ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು, ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳನ್ನು, ಮದುವೆ ಸಾವುಗಳನ್ನು, ಧಾರ್ಮಿಕ ರಾಜಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜ್ಞಾನೋತ್ತೇಜನಕ್ಕೂ ಆನಂದ ವಿನೋದಗಳಿಗೂ ವರಕವಿಗಳು ಧಾರೆಯೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವಿಕವಾದ ಅಥವಾ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಕಥೆ ಕಟ್ಟುವುದು, ಕಥೆಗೆ ಜೀವಾಂಗ ರಚನೆಯ ಐಕ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದು, ಕಥೆಯನ್ನು ಕಥನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ದೃಶ್ಯವಾಗಿ ತೋರಿಸುವುದು, ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ಪಾತ್ರದಿಂದ ರಸವನ್ನೂ ಹೊಂದಿಕೆಗೊಳಿಸುವುದು, ನಾಟಕದ ಅಚ್ಚನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೂ ಸರಳತೆಗೆ ಎಳೆಯುವುದು, ಭಾಷೆಯನ್ನು (ಛಂದಸ್ಸಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗದ್ಯವಾಗಲಿ) ಸ್ವಾಭಾವಿಕತೆಯ ಭ್ರಾಂತಿ ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಪಳಗಿಸುವುದು, ಮಾನವ ಹೃದಯದ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ತೊಡಕುಗಳು, ಆಳಗಳು, ವಿವರಗಳು, ಕೆಟ್ಟದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಬೆರಕೆಯಾದದ್ದು, ತಾನರಿತದ್ದು, ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಅರಿಯದೆ ನಡೆದುಬಿಟ್ಟು ನುಡಿದುಬಿಟ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡತಕ್ಕದ್ದು: ಎಲ್ಲಾ ರಹಸ್ಯ, ಎಲ್ಲಾ ವಿಚಿತ್ರ, ಎಲ್ಲಾ ರಸ, ಎಲ್ಲಾ ಸಾಹಸ, ಎಲ್ಲಾ ಪೂರ್ವವಾಸನೆ, ಎಲ್ಲಾ ಭವಿಷ್ಯದ್ ಧ್ಯೇಯಸಾಧನೆ, ಆಸೆ, ಭಯ, ಅಳಲು, ನಗೆ, ಒಲವು, ಮುರಿವು, ಅಳುಕು, ಎದುರುಬೀಳು, ಒಳಗಿನ ಹೊರಗಿನ ಹೋರಾಟ, ಎದೆಯ ತಣ್ಣನೆಯ ತಂಪು—ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅನುಕರಿಸುವುದು, ಎಂದರೆ ಪುನಸ್ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಡುವುದು: ತಾದಾತ್ಮ್ಯ, ತಲ್ಲೀನತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು—ತನ್ನ ಅಮೋಘವಾದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಉತ್ತಮ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೂಪುಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತಮ ನಟರ ಮೂಲಕ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಆನಂದಗೊಳಿಸುವುದು, ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು, ಅನುಭವವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು, ಬದುಕನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವುದು: ಈ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿದರೆ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟು

ಗಳನ್ನು ವಿಾರಿ ಮುರಿದರೂ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಧನ್ಯರು. ಅಂತಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ (ಓದಿ ?) ಆನಂದಪಟ್ಟವನೂ ಧನ್ಯನು. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾನವ ಜನ್ಮದುಃಖ ಈ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ತೊಳೆದುಹೋಗುವುದು ; ಅಮೃತತ್ವ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಗೂಡುವುದು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಮೆಚ್ಚಿಕೆ

ಕನ್ನಡದ ಜಯಭೇರಿಯನ್ನು, ನಾವು ಬಲ್ಲಮಟ್ಟಿಗೆ, ಮೊದಲು ಮೊಳಗಿಸಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನೂ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಾರಿದವನು ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಒಕ್ಕಟ್ಟಿಗೂ, ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲ್ಮೆಗೂ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿ ಕೊಟ್ಟವನು ಆ ಮಹಾನುಭಾವನು. ಆತನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಸಮ್ರಾಜನಾದ, ಅಮೋಘವರ್ಷನೀತಿನಿರಂತರ, ಸರಸ್ವತೀತೀರ್ಥಾವತಾರ ಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ನೃಪತುಂಗ. ಈತನು ಕ್ರಿ.ಶ. ೮೧೪ ರಿಂದ ೮೭೭ ರ ವರೆಗೆ ಮಾನ್ಯಖೇಟದಲ್ಲಿ (ಈಗ ಮಾಲ್‌ಖೇಡ) ಆಳಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತೊರೆದು ಜೈನಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈತನ **ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವೇ** ಮೊದಲನೆಯದು. ಕೆಲವರು ಇದನ್ನು ಈತನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಈತನ 'ಅನುಮತ'ದಿಂದ ಬರೆದನೆಂದು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ರಾಜಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದಿದೆ; ಬರೆದ ಕೈ ಯಾವುದೇ ಆಗಲಿ, ಒಳ ಆತ್ಮ ನೃಪತುಂಗನದು.

ಆತನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—

ಕಾವೇರಿಯಿಂದಮಾ ಗೋ
ದಾವರಿವರಮಿರ್ದ ನಾಡದಾ ಕನ್ನಡದೊಳ್
ಭಾವಿಸಿದ ಜನಪದಂ. . .
ಅದರೊಳಗಂ ಕಿಸುವೊಳಲಾ,
ವಿದಿತಮಹಾಕೊಪಣನಗರದಾ, ಪುಲಿಗೆರೆಯಾ,
ಸದಭಿಸ್ತುತಮಪ್ಪೊಂಕುಂ
ದದ, ನಡುವಣ ನಾಡೆ, ನಾಡೆ, ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳ್.

ಅಂದರೆ, ಕಾವೇರಿಯಿಂದ ಗೋದಾವರಿಯವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿರುವುದು ಕನ್ನಡ ನಾಡು; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಿಸುವೊಳಲು, ಕೊಪಣ, ಪುಲಿಗೆರೆ, ಒಂಕುಂದ ಈ ಊರುಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ನಾಡು ಕನ್ನಡದ ತಿರುಳು.

ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಹೀಗೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ—

ಪದನರಿದು ನುಡಿಯಲುಂ, ನುಡಿ
ದುದನಾರಯಲುಂ, ಆರ್ಪರಾ ನಾಡವರ್ಗಳ್,
ಚದುರರ್ ನಿಜದಿಂ, ಕುರಿತೋ
ದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯಪ್ರಯೋಗಪರಿಣತಮತಿಗಳ್.

ಕುರಿತವರಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಂ
ಪೆರರುಂ ತಂತಮ್ಮ ನುಡಿಯೊಳೆಲ್ಲಂ ಜಾಣರ್
ಕಿರುಮಕ್ಕಳುಂ ಆ ಮೂಗರು
ಮರಿಪಲ್ಕರಿವರ್ ವಿವೇಕಮಂ ಮಾತುಗಳಂ.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನವರು ಸೊಗಸಾಗಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರು, ಆಡಿದ್ದನ್ನು ಒರೆ ಹಚ್ಚಬಲ್ಲರು, ಹುಟ್ಟುತ ಜಾಣರು, ಅದೇ ಕೆಲಸವಾಗಿ ಓದದೆಯೂ ಕಾವ್ಯ ಸಾರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವವರು, ಮಕ್ಕಳು ಮೂಗರು ಕೂಡ ವಿವೇಕವನ್ನು ಹೇಳಬಲ್ಲರು. ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ, ಏನು ಪ್ರೇಮ, ಏನು ಅಭಿಮಾನ, ನಮ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ!

ಈ ಜನರ, ಈ ಹಿರಿಯದಾದ ನಾಡಿನ, ನುಡಿಯನ್ನು ಮೆರುಗುಗೊಳಿಸಿ, ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ, ದಿವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಆತನ ಅಕ್ಕರೆ ಆರ್ತಿ ಎಷ್ಟು! ಮುಕ್ತಿಯ ಸೋಪಾನವಲ್ಲವೇ ಕಾವ್ಯ?—

ಪಾಪವಿದು ಪುಣ್ಯವಿದು, ಹಿತ
ರೂಪನಿದಹಿತಪ್ರಕಾರವಿದು, ಸುಖವಿದು ದುಃ
ಖೋಪಾತ್ತಮಿದೆಂದರಿವುಗು
ಮಾ ಪರಮಕವಿ ಪ್ರಧಾನರಾ ಕಾವ್ಯಂಗಳ್.

ಪಾಪ ಇದು, ಪುಣ್ಯ ಇದು, ಹಿತ ಇದು, ಸುಖ ಇದು, ದುಃಖ ಇದು ಎಂದು ಆ ಪರಮಕವೀಶ್ವರರ ಕಾವ್ಯಗಳು ಅರುಹುವುವು. (ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೆದರಬೇಡಿ, ಪ್ರಿಯವಾಚಕರಿರಾ: ಕೊಂಚ ಅಭ್ಯಾಸವಾದರೆ ದೊಡ್ಡ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಬೀಗದ ಕೈ ಅದು.)

ಪ್ರಾಂತದ ದೇಶಿಗಳಿಗೆ ತೊಡರುಬೀಳದೆ ಕನ್ನಡ ನೆಟ್ಟಗೆ ಬೆಳೆಯಲು ತಿರುಳು ಕನ್ನಡವಾಗಿರಬೇಕು; ಗಂಭೀರವಾಗಿರಬೇಕು.

ದೋಸಮಿಸಿತೆಂದು ಬಗೆದು
ದ್ಭಾಸಿಸಿ ತರಿಸಂದು ಕನ್ನಡಂಗಳೊಳೆಂದುಂ
ವಾಸುಗಿಯುಮರಿಯಲಾರದೆ
ಬೇಸರುಗುಂ ದೇಶಿ ಬೇರೆ ಬೇರಪ್ಪುದರಿಂ.

ಕೆಲವರು 'ಪಳಗನ್ನಡಮಂ ಪೊಲಗೆಡಿಸಿ ನುಡಿವರ್'—ಹಾಗೆ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದು ನೃಪತುಂಗನ ಕಟ್ಟು. ಶೈಲಿ, ನಡೆ, ಹೇಗಿರಬೇಕು? ಕೇಳಿ—

ನುಡಿಗಳೊಡಂಬಡಲ್ ಬಗೆದವೊಲ್ ಬಗೆಯಂ ಮಿಗಲೀಯದೊಂದೆ ನಾ
ಳ್ನುಡಿಯ ಬೆಡಂಗೆ ಕನ್ನಡದ ಮಾತಿನೊಳ್, ಆ ವಿಕಟಾಕ್ಷರಂಗಳೊಳ್
ತೊಡರದೆ, ಸಕ್ಕದಂಗಳ ಪದಂ ಪವಣಾಗಿರೆ, ಮೆಲ್ಲು ವೆತ್ತು ದಾಂ
ಗುಡಿವಿಡುವಂತೆ ನೀಳ್ದು ನಿಲೆ, ಪೇಳ್ವುದು ನೀತಿನಿರಂತರಕ್ರಮಂ.

ಬಗೆಯೂ ನುಡಿಯೂ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳಲಿ; ನಾಡನುಡಿಯ ಬೆಡಗೇ ಕನ್ನಡದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲಿ; ಗಡುಚಿಲ್ಲದೆ ಮೆಲುವಾಗಿ ಬಳ್ಳಿ ಹಬ್ಬುವಂತೆ ಹಬ್ಬಲಿ; ಸಂಸ್ಕೃತ ಹವಣಿನಲ್ಲಿ, ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ, ಇರಲಿ. ಹೆಚ್ಚು ಮಾತು ಎಚ್ಚರಿಕೆ!

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರಿಯಾಗಿರಲು, ದೋಷವನ್ನು ಸೋಸಿ ತೆಗೆಯಿರಿ; ವರ್ಣನೆ, ಅಲಂಕಾರ (ಸುಮಾರು ೩೫-೪೦ ಸಾಕು), ರಸ, ಧ್ವನಿ—ಇವುಗಳನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಬಳಸಿ. ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನು ನೆನೆದು ಅವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿ. (ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ಕವಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣದಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ—ಈ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ:

ತಾರಾ ಜಾನಕಿಯಂ ಪೋಗಿ ತಾರಾ ತರಳನೇತ್ರೆಯಂ
ತಾರಾಧಿಪತಿ ತೇಜಸ್ವಿ ತಾರಾದಿವಿಜಯೋದಯಾ.

ಯಾರಿಗಾದರೂ ಜೀವನದ ಮೂಲಮಂತ್ರವಾಗಬಹುದಾದ, ಆದರಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ, ನೀತಿ ನಿರಂತರನ ಈ ನೀತಿವಾಕ್ಯವನ್ನು ಮರೆಯದಿರೋಣ—

ಮಿಗೆ ಪಳಿವರೆನ್ನನೆನ್ನದೆ,
ಪೊಗಳ್ವರ್ ನೆರೆದೆಲ್ಲರೆನ್ನನೆನ್ನದೆ, ತನ್ನೊಳ್
ಬಗೆದುಭಯಲೋಕಹಿತದೊಳ್
ನೆಗಳೆ, ಜನಂ ಪಳಿಗೆ ಪೊಗಳ್ಗೆ ತನಗೇನದರೊಳ್!

ಅಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಆಶೀರ್ವಾದ; ಇಂದು ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ರಾಜರ್ಷಿಗಳ ಉದಾರ ಘೋಷಣೆ: ಕನ್ನಡ ಗೆದ್ದೇ ಗೆಲ್ಲುವುದು.

೪-೧೦-೧೯೩೮.

ಕವಿ ಕಂಡ ನಾಡು

ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಕಣ್ಣು ನಾಡನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ಮಂದಿಯನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ, ನಾಡನುಡಿಯನ್ನು ಹಸನುಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಪುಣ್ಯದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವಂತೆ ರಾಜಮಾರ್ಗವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುವುದರ ಮೇಲೆ. ಕವಿಯ ಕಣ್ಣೋ? ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಆನಂದದಿಂದ ಉಬ್ಬಿ, ಮಣ್ಣನ್ನು ಹೊನ್ನುಮಾಡಿ, ಜನರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವನ್ನು ತುಂಬುವುದು. ಕವಿಯಿಲ್ಲದ ನಾಡು ಕುರುಡು ನಾಡು. ಕವಿ ಕಣ್ಣುಕೊಟ್ಟ ನಾಡು ಬಿಡುಗಣ್ಣರ ಬೀಡು.

ಅದೋ ಪಂಪ! ಕಪ್ಪು ಬಾನ ಕೆಳಗೆ ಕನ್ನಡನಾಡ ಸಿರಿಯನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಜಲಜಲನುಕ್ಕಿ ಹರಿಯುವ ಕಾಲುವೆ, ಕಾಲುವೆಯಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕಿ ಬೆಳೆಯುವ ಹೊಸ ನೆಯ್ದಿಲ ಹೂವು, ನೆಯ್ದಿಲ ಸೊಕ್ಕುಗಂಪನ್ನು ಬೀರುತ್ತ ಕೆಂದೆನೆಗೆ ಜೋಲುವ ನೆಲ್ಲು, ಆ ತೆನೆಗೆ ಹಾಯುತ್ತಿರುವ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗ, ಹಚ್ಚಗೆ ಹಬ್ಬಿ ಬೆಳೆಯಿಂದ ಬಾಗಿದ ಕೈಹೊಲ, ಕೈ ಹೊಲವನ್ನು ಬಳಸಿದ ಹೂವು ತುಂಬಿದ ಹೂಗೊಳ, ಹೂಗೊಳಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ ಸುಂದರ ನಂದನವನಗಳು, ಅವನ್ನು ಬಳಸಿ ಸುತ್ತಾಡುವ ದುಂಬಿ. ತೆಂಬೆಲರಿಗೆ ಹಾರುವ ಭೂಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕುಂತಳ! ಯಾವ ನಾಡನ್ನು ಸರಿಮಾಡುವುದು ಈ ನಾಡಿಗೆ? ಒಪ್ಪಿ ತೋರಿ ಸಿರಿ ಸೋಡುವುದು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ. ಅಡವಿಯೇ, ಲಲಿತ ವಿಚಿತ್ರ ಪತ್ರ ಫಲ ಪುಷ್ಪದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸೊಕ್ಕಿದಾಸೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುವುದು; ಹೊಲವೇ, ಮಳೆತಾಯಿ ಕಾಪಾಡಿ ಸುಗಂಧ ಹೊಮ್ಮಿದ ನೆಲ್ಲನ್ನು ಬೆಳೆಯುವುದು; ರಮ್ಯನಂದನವನಗಳೇ, ಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಬೇಟವನ್ನು ಬೆಳೆಯುವುದು;— ಈ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾಡ ಕಾಡ ಬೆಳಸು.

ಆವಲರುಂ ಪಣ್ಣುಂ ಬೀ
ತೋವವು ಗಡ ಬೀಯವಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳುಂ ಇ
ಮ್ಮಾವುಗಳುಂ ಎಂದೊಡಿನ್ ಪೆಱ
ತಾವುದು ಸಂಸಾರಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವ ಫಲಂ!

ಯಾವ ಹೂವೂ ಹಣ್ಣೂ ಬೀತುಹೋಗವು; ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳೂ ಇಮ್ಮಾವೂ ಅಲ್ಲಿ ಬೀಯವು; ಎಂದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಏನಿದೆ ಸಂಸಾರಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವಫಲ?

ಇನ್ನೂ ಕೇಳಿ ನಮ್ಮ ಚೆಲುವ ಕನ್ನಡನಾಡ ಸಿರಿಯನ್ನ—

ಮಿಡಿದೊಡೆ ತನಿಗರ್ಬು ರಸಂ
ಬಿಡುವುವು, ಬಿರಿದೊಂದು ಮುಗುಳ ಕಂಪಿನೊಳೆ ಮೊಗಂ
ಗಿಡುವುವು ತುಂಬಿಗಳ್, ಅೞ್ಕಿಮೆ
ವಡುವುವು ಕುಡಿದೊಂದು ಪಣ್ಣ ರಸದೊಳೆ ಗಿಳಿಗಳ್ !

ಹದವಾದ ಕಬ್ಬುಗಳು ಮಿಡಿದರೆ ರಸಬಿಡುತ್ತವೆ. ಬಿರಿದ ಒಂದು ಮೊಗ್ಗಿನ ಕಂಪೇ ಸಾಕು, ಮೊಗಗೆಡುತ್ತವೆ ತುಂಬಿಗಳು! ಒಂದೇ ಒಂದು ಹಣ್ಣು ಸಾಕು, ರಸ ಕುಡಿದು, ಅರಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಅಜೀರ್ಣಪಡುತ್ತವೆ ಗಿಳಿಗಳು ! ಆಹ! ಏನು ಬೆಳೆ, ಏನು ಹೊರವು, ಏನು ಹುಲುಸು !

ಸುತ್ತಿಱಿದ ರಸದ ತೊಱೆಗಳೆ,
ಮುತ್ತಿನ ಮಾಣಿಕದ ಪಲವುಮಾಗರಮೆ, ಮದೋ
ನ್ಮತ್ತ ಮದಕರಿ ವನಂಗಳೆ,
ಸುತ್ತಲುಂ, ಆ ನೆಲದ ಸಿರಿಯನೇನಂ ಪೊಗೞ್ವೆಂ ||

ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಸುತ್ತಿರಿದ ರಸದ ತೊರೆಗಳೆ; ಮುತ್ತಿನ ಮಾಣಿಕದ ಹಲವು ತೋಡು ಬೀಡುಗಳೆ; ಸೊಕ್ಕಿ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತೆ, ಮದದಾನೆಗಳು ನುಗ್ಗುವ ಕಾನುಗಳೆ;—ಆ ನೆಲದ ಸಿರಿಯನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೊಗಳಲಿ !

ಮಳೆ, ಹೊಳೆ, ಕಾಡಬೆಳೆ, ನಾಡಬೆಳೆ—ಇಂದಿಗೂ ಕನ್ನಡನಾಡ ಸಿರಿ ಪಂಪ ಕಂಡದ್ದೇ ನಾವು ಕಾಣುವುದೂ ಅಲ್ಲವೆ? ಬೆಳೆಯಲಿ ಒಂದು ಹತ್ತಾಗಿ, ಹತ್ತು ನೂರೆಸಳಾಗಿ ಕನ್ನಡನಾಡು !

* * * *

ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹೂವುಗಳೋ ! ಮೈಸೂರಿನ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹುಡುಗರಾಗಿದ್ದಾಗ ನೋಡಿದ್ದ ಹೂವಿನಂಗಡಿ ಸಾಲು, ಈಗಲೂ ಯಾವ ಹಳ್ಳಿ ಯಾವ ಊರಲ್ಲಾದರೂ ಚೆಲುವೆಯರು ಕಟ್ಟಿಮಾರುವ, ಬಿಡಿ ತೋರುವ, ಮುಡಿ ಹೇರುವ ಅರಳುಗಳು !—ತಡೆಯಿರಿ, ಪಂಪನನ್ನು ಕೇಳುವ ! ಎಲ್ಲೋ ಉತ್ತರದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಭರತನಂತೆ, ತನ್ನ ಮೇಳದಾಕೆಗಳ ಕೂಡ ಯಾವುದೋ ವನವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನಂತೆ ಹಿಮದ ಬೆಟ್ಟದ ತಪ್ಪಲಲ್ಲಿ ! ಎಲಾ ಪಂಪ, ನಿಜಹೇಳು—ದಿಟ ಹೇಳಿದರೂ ಒಪ್ಪುತೇವೆ—ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದರೂ ಒಪ್ಪುತೇವೆ—ಮಾಟಗಾರ ನೀನು, ಆಟಗಾರ ನೀನು : ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದೇಶವೆಂದು ಹೊರಳಿಸುತ್ತಿಲ್ಲವೇನಯ್ಯಾ ನೀನು—ಹೇಳು, ಹೇಳು, ಬಲ್ಲೆವು ನಾವು.

ಕೊಳಗಳ, ಮರಗಳ, ಲತೆಗಳ
ಫಳಪ್ರಸೂನಂಗಳೊದವಿನೊಳ್, ಪಕ್ಷಿಗಣಂ
ಗಳ ಪುದುವಿನೊಳ್ ಆಱುಂ ಋತು
ಗಳ ಚೆಲ್ವಂ ಕಾಣಲಾದುದಾ ನಂದನದೊಳ್

ಆಗಲಿ, ಆಗಲಿ, ಮುಂದೆ—

ಪಸುರ್ ನನೆಯೊಳಡಿದ ಮಲ್ಲಿಗೆ—

ಹಸುರು ಮೊಗ್ಗು, ಇಡಿದಿದೆಯೋ, ಆಗಲಿ, ಮುಂದೆ—

ನನೆಯಿಂ
ಮುಸುಕಿದ, ತಳಿರಂ ಪೇಱಿದ
ಪೊಸಮಾವುಗಳಿಂ ಬಸಂತಮೆಸೆದಪುದಿದಱೊಳ್.

ಹಾಗೆ ಬಾ, ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಳು ಬರಲಿ—ಹುರುಳಾದ, ತಿರುಳಾದ, ಇಂಪಾದ, ಸೊಂಪಾದ, ತಾಯಾದ, ತವರಾದ, ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡನುಡಿಗಳು ಬರಲಿ—ನೀನಲ್ಲದೆ ಯಾರಣ್ಣಾ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯ? ಸುರಿ, ನಿನ್ನ ಚೊಕ್ಕಸವನ್ನ!

ಪಾದರಿ ಪೂತುವು ತೋರಿದು
ವಾದುವು ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ್, ಎಯ್ದೆ ಪಣ್ತುವು ಮಾವು

ಪಸಣ್ಣಾ, ಮಾವು, ಮಲ್ಲಿಗೆ; ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಮಾವು—ಅಲ್ಲಿಗೇ ಬರಬೇಕೋ ನೀನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ನೆನಸಿಕೊಂಡು?

'ತಳಿರೊಳ್ಗೊಂಚಲೊಳ್ ಊಳ್ವ ಕೋಕಿಳಕುಳಂ'—ಅಯ್ತು, ಕೋಗಿಲೆ! ಪೂಗೊಂಚಲೊಳ್ ಪಾಡುತಿರ್ಪಳಿವೃಂದಂ—ಓಹೋ, ದುಂಬಿ!—'ತುಱುಗಿರ್ದ ಬಲ್ಮಿಡಿಯ ತೂಗುಂಗೊಂಚಲೊಳ್ ಪಾಯ್ದು ಬಂಡುಳಿಸುತ್ತಿರ್ಪ ಶುಕಾಳಿ'—ಗಿಳಿ—'ತಮ್ಮ ಬೆಸದಿಂ ತಂತಮ್ಮ ತಾಣಾಂತರಂಗಳೊಳಿರ್ದಂಗಜ ತಂತ್ರದಂತೆಸೆವಿನಂ, ಚೆಲ್ವಾದುವಿಮ್ಮಾವುಗಳ್'. ತಳಿರ್ಗೊಂಬು—ಕೋಗಿಲೆ; ಪೂಗೊಂಬು—ದುಂಬಿ; ತೂಗುಂಗೊಂಬು ಗಿಳಿ; ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾವು ತಾವು ನಡಸುತ್ತಿವೆಯೋ ಇಮ್ಮಾವಿನಲ್ಲಿ? ಬೇರೆ ಮರಗಳಿಲ್ಲವೋ ಇವಕ್ಕೆ?

ತಳಿರೊಳ್ ನೀನೆ ಬೆಡಂಗನೈ, ನನೆಗಳೊಳ್ ನೀನ್ ನೀಱನೈ ಪುಷ್ಪಸಂ
ಕುಳದೊಳ್ ನೀನೆ ವಿಳಾಸಿಯೈ ಮಿಡಿಗಳೊಳ್ ನೀನ್ ಚೆಲ್ವನೈ ಪಣ್ತಪ
ಣ್ಗಳಿನೋವೋ ಪೆಱತೇನೊ ನೀನೆ ಭುವನಕ್ಕಾರಾಧ್ಯನೈ ಭೃಂಗಕೋ
ಕಿಳಕೀರಪ್ರಿಯ ಚೂತರಾಜ ತರುಗಳ್ ನಿನ್ನಂತೆ ಚೆನ್ನಂಗಳೇ!

ವಹವ್ವಾ! ಮಹಾ ಕವಿ, ನೀನೆ ಬೆಡಂಗಸೈ, ನೀನ್ ನೀಱಸೈ, ನೀನೆ ವಿಳಾಸಿಯೈ, ನೀನ್ ಚೆಲ್ವಸೈ, ನೀನೆ ಭುವನಕ್ಕಾರಾಧ್ಯಸೈ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರಿಯ, ಕವಿರಾಜ, ಕವಿತಾ ಗುಣಾರ್ಣವ, ಕವಿಗಳ್ ನಿಸ್ಸಂತೆ ಚೆನ್ನಗರ್ಗಳೇ!

ವಿರಹಿಗಳಂ ತೆರಳ್ಚಿ ತುಟಿವಲ್ಲಿಗೆ ನೀನ್ ನೆರವೆನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ನೀನ್
ಬರೆ ಭುವನಂಗಳೊಳ್ ನೆಗೆಟ್ದುದೀ ಮಧುಮಾಸಮುಮ್, ಈ ಬನಕ್ಕೆ ನೀನ್
ಅರಸನೆ, ಎನ್ನ ರಾಜ್ಯ ವಿಭವಕ್ಕೆಲೆ ನೀನೆ ದಲೆಂದು ಬಂದ ಮಾ
ಮರನನೆ ಮೂಱುಸೂಟ್ ಪಿರಿದುಮೞ್ಕಱಿನಿನ್ ಬಲವಂದನಂಗಜನ್.

ಅಗಲಿದ ಇನಿಯರನ್ನು ತುಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಮನಿಗೆ ಬಂದ ಮಾವಿನ ಮರ ನೆರವಾಗಬೇಕು; ಮಾವು ಬಂದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಮಧುಮಾಸವೂ ಬಂದೀತು; ಈ ವನಕ್ಕೆ ಮಾವೇ ಅರಸು; ನನ್ನ ರಾಜ್ಯ ವೈಭವಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಸರಿ ಎಂದು ಮನ್ಮಥ ಮೂರುಸಾರಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಮಾಡಿದನಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ!

ಅಂತಃಪುರ ಸ್ತ್ರೀಯರು ವನದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸುಳಿದಾಡಿ, ಹೊನ್ನೆಯರಳು, ಸುರಗಿಯ ಮುಗುಳು, ಪೊಗಡೆಯ ಹೂವು, ಇರುವಂತಿ, ಅದಿರ್ಮುತ್ತೆ, ಜಾಜಿ, ಮೊಲ್ಲೆ—

ಪುಲ್ಲಶರಂಗಿಸುವೆಡೆಗಿವೆ
ನಲ್ಲಂಬುಗಳೆನಿಸಿ ತುಱುಗಿ ಮಲರ್ದಲರ್ದೆಸೆವೀ
ಮೊಲ್ಲೆಯುಮ್, ಒಲಿಸಿದ ನಲ್ಲರ
ಲಲ್ಲೆಯುಮ್, ಆರಾರ ಮನಮುಮನ್ ಸೋಲಿಸವೇ!

ಪಾದರಿ, ಸುರಹೊನ್ನೆ—

ಎಸಳ್ಗಳನೆಯ್ದೆ ಕಂಡರಿಸಿ ಮುತ್ತಿನೊಳ್, ಅಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣಚೂರ್ಣಮನ್
ಪಸರಿಸಿ ಕೇಸರಾಕೃತಿಯೊಳ್, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಣಿಕೆಯಂದವಾಗೆ ಕೀ
ಲಿಸಿ ಪೊಸತಪ್ಪ ಮಾಣಿಕದ ನುಣ್ಬರಲನ್, ಮಧುಮನ್ಮಥಂಗೆ ಬ
ಣ್ಣಿಸಿ ಸಮೆದಂತೆ ತೋಱುವುದು ಪೂಗಳೊಳೇನ್ ಸುರಹೊನ್ನೆ ಚೆನ್ನನೋ!

ಕಣಿಗಲೆ, ಸಂಪಗೆ—

ಪಡೆದೊಡೆ ಕಂಪಂ ಬಣ್ಣಂ
ಬಡೆಯವು ಬಣ್ಣಮನೆ ಪಡೆದುವಪ್ಪೊಡೆ ಕಂಪಂ
ಪಡೆಯವು ಉಳಿದಲರ್ಗಳ್ ಎರಡುಮನ್
ಒಡವೆಳೆದೀ ಚಂಪಕಕ್ಕೆ ಪೂಗಳ್ ದೊರೆಯೇ?

ಕೇದಗೆ, ಚೆನ್ನೈದಿಲು, ಬಕುಳ, ಗೊಜ್ಜಗೆ (ಸೇವಂತಿಗೆ)—ಇದ್ದಬದ್ದ ಹೂವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೊಯ್ದರಂತೆ. 'ಭಿನ್ನರುಚಿಗಳಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚಿದಿಚ್ಚೆಯ ಪೂಗಳನೆ' ಪೊಗಟ್ಟರಂತೆ.

ಮಲ್ಲಿಗೆ, ಮಾವು: ಮಾವು, ಮಲ್ಲಿಗೆ! ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಪಂಪನೇ ಹೊಗಳಲಿ.

ಮುಗಮುಗಿಸಲ್ಕೆ ಮುಂದಯಿಸಿ ದಿಕ್ತಟಮನ್ ಬಳಸಲ್ಕೆ ಪೀರ್ವ ತುಂ
ಬಿಗೆ ತಣಿಪಲ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜಸಮನ್ ಬೆಳಗಲ್ಕೆ ಇವೆ ಸಾಲ್ಗುಮೆಂದು ತ
ಳ್ತಗಲದಲಂಪಿನಿನ್ ಮಧುಮನೋಭವರಿರ್ವರುಮ್ ಅಟ್ಟಿವಟ್ಟು ಮ
ಲ್ಲಿಗೆಗೆ ಬಸಂತದೊಳ್‌ಬಯಸಿ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಪಟ್ಟ ಬಂಧಮನ್.

ಸೊಡರ ಬೆಳಗಿನೊಳ್ ಕೊರಗುವ ಜಾಜಿಯನ್ ತುಂಬಿಯೊಳ್ ಪಗೆಗೊಂಡ ಸಂಪಗೆಯನ್
ಮುಡಿಯೆ ಸೊಗಯಿಸಿದದಿಮುರ್ಗುತ್ತೆಯಲರನ್ ಮಸಿಯೊಳೆ ಸಮನಾದ ಗೊಜ್ಜಗೆಯನ್
ನುಡಿಯಲಕ್ಕುಮೆ ಪೂಗಳ ಲೆಕ್ಕಮನೆಂದೆಯ್ದೆ ಕಾಮನೊಡ್ಡೋಲಗದೊಳ್
ಮುಡಿಗೆಯಿಕ್ಕಿಯುಂ ಕೈಯನೆತ್ತಿ ಪೊಗಟ್ಟುಂ ತಣಿಯನೆ ಮದನನುಂ ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್.

ಪರೆಯೆ ಪಸುರ್ಪು, ಬೆಳ್ಪಡರೆ ಬಲ್ಮುಗುಳೊಳ್ ಪೊರೆದೋಱೆ ತೆಂಬೆಲರ್
ಪೊರೆಪೊರೆಯಂ ಸಡಿಲ್ಚಿ ನಡುಪೊಂಗಿರೆ ಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ್ ವಸಂತದೊಳ್
ಬಿರಿದೊಡೆ ನಲ್ಲರನ್ ನೆನೆದು ನಲ್ಲರ ಮೆಲ್ಲೆರ್ದೆಗಳ್ ನಿರಂತರಂ
ಬಿರಿವುವದೆಂತೊ! ಮಲ್ಲಿಗೆಗೆ ನಲ್ಲರ ಮೆಲ್ಲೆರ್ದೆ ವೇಳೆಗೊಂಡುದೋ!

ಅದೇನು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದನೋ ಪಂಪ ಕನ್ನಡನಾಡ ಚೆಲುವನ್ನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ, ಬನವಾಸಿಯನ್ನು ಹೊಗಳುವಾಗ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದುಹೋಗುತ್ತದೆ, ಎದ್ದೆದ್ದು ಅಲೆಯಾಗಿ ಚಿಮ್ಮುತ್ತದೆ, ಆತನ ಅಭಿಮಾನ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಒಲುಮೆ, ಹೆಮ್ಮೆ—ನೃಪತುಂಗನ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಹರವಿನ ಸೊಬಗಿನ, ಅಘೋಷ ಶಾಸನದಂತೆಯೇ, ಪಂಪನ ಈ ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯ ಘೋಷಣೆ—ಇವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡಿಗನೂ, ಕನ್ನಡಿತಿಯೂ, ಕನ್ನಡದೇಳಿಯ ಮಗುವೂ, ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಹುದಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಜೀವನದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಇದರ ಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ, ಹೊಂಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು—

ಸೊಗಯಿಸಿ ಬಂದ ಮಾಮರನೆ, ತಳ್ತೆಲೆವಳ್ಳಿಯೆ, ಪೂತ ಜಾತಿ ಸಂ
ಪಗೆಯೆ, ಕುಕಿಲ್ವ ಕೋಗಿಲೆಯೆ, ಪಾಡುವ ತುಂಬಿಯೆ, ನಲ್ಲರೊಳ್ಮೊಗಂ
ನಗೆಮೊಗದೊಳ್ ಪಳಂಚಲೆಯೆ ಕೂಡುವ ನಲ್ಲರೆ, ನೋಳ್ಪೊಡಾವ ಬೆ
ಟ್ಟುಗಳೊಳಂ ಆವ ನಂದನವನಂಗಳೊಳಂ, ಬನವಾಸಿ ದೇಶದೊಳ್.

ಚಾಗದ ಭೋಗದಕ್ಕರದ ಗೇಯದ ಗೊಟ್ಟಿಯಲಂಪಿನಿಂಪುಗ
ಳ್ಗಾಗರವಾದ ಮಾನಸರೆ ಮಾನಸರ್ ಅಂತವರಾಗಿ ಪುಟ್ಟಲೇ
ನಾಗಿಯುಮೇನೊ ತೀರ್ದಪುದೆ, ತೀರದೊಡಂ ಮಱಿದುಂಬಿಯಾಗಿ ಮೇಣ್
ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವುದು ನಂದನದೊಳ್ ಬನವಾಸಿ ದೇಶದೊಳ್.

ತೆಂಕಣಗಾಳಿ ಸೋಂಕಿದೊಡಮ್, ಒಳ್ನುಡಿಗೇಳ್ದೊಡಮ್, ಇಂಪನಾಳ್ದ ಗೇ
ಯಂ ಕಿವಿವೊಕ್ಕೊಡಮ್, ಬಿರಿದಮಲ್ಲಿಗೆಗಂಡೊಡಮ್, ಆದಕೆಂದಲಂ
ಪಂ ಗೆಡೆಗೊಂಡೊಡಮ್ ಮಧುಮಹೋತ್ಸವಮಾದೊಡಂ, ಏನನೆಂಬೆನ್ ಆ
ರಂಕುಸಮಿಟ್ಟೊಡಂ, ನೆನೆವುದೆನ್ನ ಮನಂ ಬನವಾಸಿ ದೇಶಮನ್.

ಅಮರ್ದಂ ಮುಕ್ಕುಳಿಪಂತುಟಪ್ಪ ಸುಸಿಲೊಂದಿಂಪುಂ, ತಗುಳ್ದೊಂದು ಗೇ
ಯಮುಮ್, ಅದಕ್ಕರಗೊಟ್ಟಿಯುಂ ಚದುರರೊಳ್ವಾತುಂ ಕುಳಿರ್ಕೋಟ್ಟ ಜೊಂ
ಪಮುಮ್, ಏವೇಟ್ಟುದನುಳ್ಳ ಮೆಯ್ಯುಕಮುಮ್, ಇಂತೆನ್ನನ್ ಕರಂ ನೋಡಿ ಸಾ
ಡೆ ಮನಂಗೊಂಡಿರೆ ತೆಂಕನಾಡ ಮಱಿಯಲ್ಕಿನ್ನೇನ್ ಮನಂ ಬರ್ಕುಮೇ.

ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು ಕಣ್ತುಂಬ, ಎದೆ ತುಂಬ, ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಹೋಗಲಾರದೆ ಹೋದ ಅರ್ಜುನ ತಮ್ಮೂರಿನಿಂದ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುವಸಂತೆ ಹೀಗೆ:—ಈಗ ಮಾದರಿಯ ಮೈಸೂರನ್ನು ಲೋಕದ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಂದುಬಂದು, ನೋಡಿ ನೋಡಿ, ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ಬಡವರು, ಮರೆಯಲಾರದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಎಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಪಂಪ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನೋ! ಅದೇ ತೋಳಲಿಕೆ— ಮಾವಿನಮರ, ಮಲ್ಲಿಗೆ; ಕೋಗಿಲೆ, ತುಂಬಿ; ಬೆಟ್ಟ, ಹೊಲ, ನಂದನವನ; ನಲ್ಲರೋ ನಲ್ಲರು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಲ್ಲರು; ತ್ಯಾಗವೋ, ಭೋಗವೋ, ಸಾಹಿತ್ಯವೋ, ಸಂಗೀತವೋ, ಗೋಷ್ಠಿಯೋ, ಸಮ್ಮೇಳನಗಳೋ, ಏನು ಜನ! ಹಾಗಿದ್ದರಲ್ಲವೇ ಮನುಷ್ಯ! ಹಾಗಲ್ಲವೇ ಕನ್ನಡ ಮಂದಿ; ಅಂತಹ ಮನುಷ್ಯರಾಗಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಹುಟ್ಟಲಿಕ್ಕಾದೀತೇನಣ್ಣಯ್ಯ? ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಬಹುಜನ್ಮದ ಪುರಾಕೃತಪುಣ್ಯ ಬೇಕದಕ್ಕೆ! ಮೊದಲು ಒಂದು ಮರಿದುಂಬಿಯಾಗಿ, ಇಲ್ಲ ಒಂದು ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟು—ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ—ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮುಕ್ತಿಸೋಪಾನವನ್ನು ಹತ್ತುವೆ, ಮೆಟ್ಟಲು ಮೆಟ್ಟಲಾಗಿ. ಯಾವ ಪರದೇಶದಲ್ಲಿರು—ಒಂದು ತೆಂಗಾಳಿ ಸೋಕಲಿ, ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ನುಡಿ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿ, ಇಂಪಾದ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ ಎದೆಯನ್ನು ಹೊಗಲಿ, ಬಿರಿದ ಒಂದು ಮಲ್ಲಿಗೆ ಕಾಣಲಿ, ಪ್ರೇಮಸುಖ ಆನಂದದ ಸಖನಾಗಿ ಕೂಡಿಬರಲಿ, ವಸಂತೋತ್ಸವಗಳಾಗಲಿ, ಅದೇನು ಮಾಯವೋ, ಅದೇನು ಮೋಹವೋ, ಯಾರು ಅಂಕುಶವಿಟ್ಟರೂ ಮನಸ್ಸು ಕನ್ನಡನಾಡ ಕಡೆ ತಡೆಕಿತ್ತು ಸೊಕ್ಕಾನೆಯಂತೆ ನುಗ್ಗುವುದು. ಅಮೃತವನ್ನು

ಮುಕ್ಕುಳಿಸಿದಂತಹ ಒಲುಮೆಯ ಸಲುಮೆ; ಇಂಪಾದ ಹಾಡು, ಓದು, ಮಾತು; ತೋಟದ ತಂಪು; ಏನು ಬೇಕು. ಏನು ಬೇಡಬಹುದು, ಆ ಎಲ್ಲಾ ಸೌಖ್ಯ, ಸೌಭಾಗ್ಯ : ಕನ್ನಡನಾಡನ್ನು, ನಾಡಿಗರನ್ನು. ನೋಡಿ ನಾಟಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಂದೀತು ಆ ತೆಂಕನಾಡನ್ನು !

ಕವಿ ಕಂಡನಾಡು ! ಪಂಪನ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕನ್ನಡನಾಡು ; ಸಂಸಾರಸಾರ ಸರ್ವಸ್ವಫಲದ ಸ್ವರ್ಗದ ಬೀಡು ! ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಸಿ ಕಂಡುಂಡ ನಾಡು. ಪಂಪನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಏಳು, ಎಚ್ಚರವಾಗು, ಉಸಿರು ತುಂಬು—ಈ ಚಿಮ್ಮುಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸೀಸೇಳದೇ ಹೋದರೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಬೀಳು ! ಬಿದ್ದಿರು ! ಓ ಕನ್ನಡ ಮಗುವೇ !

೪-೧೧-೧೯೩೮.

ಜೀವಗನ್ನಡ*

* * * *

ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಂತೋಷ ಈ ಕವಿಗಳನ್ನು ಓದುವವರಿಗೆ—ಕವಿಗಳಲ್ಲವೆ ಅವರು ಬಿಡಿನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರೂ? ಸೃಷ್ಟಿಕಾರರಲ್ಲವೇ ಅವರು ನಡೆಯುವ ಬಾಳನ್ನು ಹೊಂಬಣ್ಣದ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ತೂರಿಸಿದರೂ?—ಆ ಸಂತೋಷವೇನೆಂದರೆ ಪ್ರೌಢಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಭಾಷೆಯ ಆಡಂಬರ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಮಾರಿಹೋಗಿ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಡಲೆಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಇಂಪಾದ ತಿರುಳು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತೆ ಜೀವಗನ್ನಡವಾಗಿ, ಜೀವಗನ್ನಡಿಯಾಗಿ, ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಊರು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕೇರಿ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ, ಆಡುವ, ಓಡಾಡುವ, ನಲಿದಾಡುವ ಕನ್ನಡವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. ಹಿರಿಯರು, ಕಿರಿಯರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ಓದಿ, ಹೀರಿ, ಹಿಗ್ಗಬಹುದಾದ ಕನ್ನಡವಾಗುತ್ತಿರುವುದು. —ಬಾಳಲಿ ಈ ಬಾಳುಗನ್ನಡ!

ಇನ್ನು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯದ, ಕವಿತ್ವದ, ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮಾತು ಒಂದು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೇವಲ ಸಂತೋಷಕ್ಕೇ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರೇರಣೆ ಗುರಿ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕುಣಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಅಲ್ಲ, ಹೃದಯವನ್ನು ತೊಳೆದು ಶುದ್ಧಿಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ; ಇರುವುದರ ಚೆಲುವಿನ ಬಣ್ಣನೆಯ ಹೆಮ್ಮೆಗೇ ಅಲ್ಲ, ಇರುವುದರ ಕೊಳಕಿನ, ಕೊರತೆಯ, ನಾಚಿಕೆಯ, ಕೊರಗಿಗೂ, ಮರುಕಕ್ಕೂ; ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಇರಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇಲ್ಲೆನಿಸುವುದಕ್ಕೂ; ಪ್ರಶ್ನೆಹಾಕಿ, ಕರುಳನ್ನು ಜಾಲಾಡಿ ಕಾವೇರಿಸಿ, ಹೊಸ ಸಮಾಜಸೃಷ್ಟಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಲಿಕ್ಕೂ; ಈ ಕತೆಗಳನ್ನು ಓದುವವರು ಕತೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕೆ ಹರ್ಷಗೊಳ್ಳುವರು. ಪಾತ್ರದ ಸ್ವಭಾವ ನಿರೂಪಣೆಗೇ ತಲೆದೂಗುವರು. ಶೈಲಿಯ ಸರಳತೆಗೆ ಮೆಚ್ಚುವರು. ಕಟ್ಟಿದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸೈಯೆನ್ನುವರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಣಿಯರು. ನಗೆಯೋ, ಕೊರಗೋ, ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹರಿದುಬಂದು ಇಂದು ನಿಂತ ನೀರಾಗಿ ಕೊಳೆ ನಾರುತ್ತಿರುವ ಜೀವನ ಪ್ರವಾಹದ ಕಶ್ಮಲವೋ, ಶಾಶ್ವತವೋ ಎಂಬಂತೆ ಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರುವ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ಕೆಟ್ಟತನಗಳೋ, ದುರ್ಬುದ್ಧಿಗಳೋ,—ಈ ಕತೆಗಳ ಆಳದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ತೀವ್ರ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ, ಸತ್ಪ್ರೇರಣೆ ತುಂಬಿ, ತಮ್ಮ ಬದುಕನ್ನೂ ನಾಡಬದುಕನ್ನೂ ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡುವರು, ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋರಾಡುವರು. ಆಗ, ಓದಿದವರೂ ಧನ್ಯರು, ; ಬರೆದವರೂ ಇನ್ನೂ ಧನ್ಯರು.

---

* ಬೆಳಗಾಂವಿಯ 'ಕಥಾಕುಂಜ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ'ಯ ಮೊದಲನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಆರು ಕಥೆಗಳು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ (೧೯೩೯).

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ*

ಈ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾಲೇಜಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದವರು ಕೈಕೊಂಡು ಹಲವು ವರ್ಷಗಳಾದುವು. ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಇದು ಬೆಳಕು ಕಾಣುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಾಲರಾಯನು ಇಬ್ಬರು ಸಾತ್ವಿಕ ಶಿರೋಮಣಿಗಳನ್ನು, ಇಡಿಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡ ಭಕ್ತರನ್ನು, ಕನ್ನಡಸುಡಿಯ ಹಿರಿಯ ನಾಯಕರನ್ನು ತನ್ನ ಕರಿಯ ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಚಾಚಿ ನುಂಗಿಬಿಟ್ಟನು. ಇಬ್ಬರೂ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕರು; ಅದಕ್ಕೆ ರೂಪುಕೊಟ್ಟು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮೂಲಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ನೆರವಾಗುವ ಓಲೆ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತರಿಸಿ, ಅದರ ಒಂದು ಸಂಗ್ರಹ ರೂಪವನ್ನು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಪ್ರೇಮ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದವರು; ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಹೃದಯವನ್ನು ತಾವು ಹೊಕ್ಕು, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ದಾರಿಯನ್ನು ಸವಸಿದವರು—ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ಶ್ರೀ. ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರೊಬ್ಬರು, ಶ್ರೀ. ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರೊಬ್ಬರು. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ, ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಈ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಮಂಗೇಶರಾಯರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು, ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿ, ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು. ಅವರ ನಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರಿಡುತ್ತ, ಅವರ ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಮುನ್ನುಡಿಕಾರನು ಈ ತನ್ನ ಹಿನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

*　　　*　　　*

ಈ ಲೇಖನಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಕಾಲ, ಮತ, ಮಹಿಮೆ, ಆತನ ಮಹಾಕಾರ್ಯದ ಗುಣಗಳು, ಪಾತ್ರಗಳು, ಶೈಲಿ—ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾನಾದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿ ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದವನೇ, ೧೫ನೆಯ ಶತಮಾನದವನೇ ?

---

* ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾಲೇಜು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದಿಂದ, ೧೯೪೦ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಪ್ರಶಸ್ತಿ'ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ.

ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸ್ಮಾರ್ತನೇ, ವೈಷ್ಣವನೇ ?—ವೀರಶೈವನಾದ ಚಾಮರಸನ ಭಾವಮೈದುನನೇ ಅಲ್ಲವೇ ?—ವಿಜಯನಗರದ ವೈಭವಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯದ ತುಂಬ ತುಂಬಿದ್ದಾನಲ್ಲವೇ, ಹೇಗೆ? ಈತನ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಕ್ಕರೆಯ ಕೃಷ್ಣರಾಯನು ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನೆಯೋ, ವಿಜಯ ನಗರದ ರಾಯನೂ ಹೌದೋ ?—ರಾಜಕೀಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ರಾಜಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಲೌಕಿಕ ಮಹಾನುಭಾವನೋ ಈತ; ಇಲ್ಲ, ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಆತ್ಮಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ, ಲೋಕಾನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಪೌರಾಣಿಕ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿದ, ಪರಮ ಯೋಗೀಂದ್ರನೋ ಈತ ; ಇಲ್ಲ, ಇಹಲೋಕ ಪರಲೋಕಗಳೆಂಬ ದ್ವೈತವನ್ನು ತೂರಿ ಒಂದೇ ಆನಂದಮಯ ಲೋಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಕವಿ ಬ್ರಹ್ಮನೋ ಈತ?—ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿಯ ಮುಂದೆ ಒದ್ದೆಯ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ನಿಂತು ನಿರ್ಮಲಹೃದಯದಿಂದ ಆವೇಶವನ್ನು ಹೊರ ಸೂಸಿದನೋ ; ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಆತ್ಮರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನನ್ನು ಕಂಡು, ದುರ್ಯೋಧನನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ, ಕವಿಯ ಮೃದುಸ್ವಭಾವದ ಕರುಣೆಯನ್ನು ಉಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಂತೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಹಾಡಿದನೋ ? ಆತನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಲಾಂಛನವಿದ್ದರೇನು ನಮಗೆ : ನಮ್ಮ ಈ ದಿವ್ಯಕವಿ ನಮ್ಮವನು ; ಕನ್ನಡಿಗನು, ಕನ್ನಡಿಗರ ಕುಲವನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ಬೆಸೆಯುವವನು : ಕನ್ನಡಿಗರ ದೊಡ್ಡ ಹೆಮ್ಮೆ ; ದೊಡ್ಡ ಕಣ್ಣು ; ಮಹಾತ್ಮ ; ಪಂಪನಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕಾಲೂರಿ, ಗಗನಕ್ಕೆ ಚಿಮ್ಮಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ನೆಲಮುಟ್ಟಿ, ಬಣ್ಣಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಮಿನುಗುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯವೃಷ್ಟಿಯ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಈತನ ನೆಲೆ ನಟ್ಟನಡು, ನೆತ್ತಿಯ ಮುಡಿ : ಹಳೆಯ, ಹೊಸ ಕನ್ನಡದ ತಲೆಯ ಕಿರೀಟ, ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದೂ ಇಂದೂ ಗಮಕಿ ಶಿರೋಮಣಿಗಳಿಂದ—ಆಗಿನ, ಈಗಿನ ಬಿಂದೂರಾಯರು ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಪತ್ಕುಮಾರಾಚಾರ್ಯರುಗಳಿಂದ—ನಾಡು ನಾಡೇ ಮೊಳಗಿ ರೋಮಾಂಚಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ರಸವನ್ನ, ಇಂಪನ್ನ, ಲಯವನ್ನ, ತಾನವನ್ನ, ಮಾತಿನ ಹರಹನ್ನ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ಕುಣಿತವನ್ನ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿಸಿ ಹರಿಯಿಸಿದ ಮಾಟಗಾರ. ಕನ್ನಡದ ಹೊಸ ಹುಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಗೆ ದಿಕ್ಸೂಚಿ, ಧ್ರುವತಾರೆ. ವೇದವ್ಯಾಸರ ಪ್ರೇಮಕುಮಾರ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನೆಂದರೂ ಸರಿ—ವೀರನಾರಾಯಣನ ಪ್ರೇಮಕಿಂಕರ, ನಮ್ಮ ನಚ್ಚಿನ ನಾರಣಪ್ಪನೆಂದರೂ ಸರಿ—

ಕನ್ನಡಿಗನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಂಬಿಸಿ ನಿಲ್ಲುವ ಚಿತ್ರ, ಆಕಾರ, ವ್ಯಕ್ತಿತನ, ಘಟ್ಟಿ—ಇದು ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಮರ್ಶಕ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸುವ ಸಿದ್ಧಿ.

* * * *

"ನಾರಾಯಣಂ ನಮಸ್ಕೃತ್ಯ ನರಂಚೈವ ನರೋತ್ತಮಂ
ದೇವೀಂ ಸರಸ್ವತೀಂ ಚೈವ [ವ್ಯಾಸಂ] ತತೋ ಜಯಮುದೀರಯೇತ್!"

ಎಂದು ಆರಂಭವಾಡಿ ಯಾವ ಒಂದು **ಭಾರತ** ಮ**ಹಾಭಾರತ**ವಾಯಿತೋ;—ದೇವಾಂಶಪುರುಷರ ವೀರಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಯುದ್ಧದ ಜಯವನ್ನು ಹಾಡಿ; ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮನುಷ್ಯನ ಆತ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಾರಥಿಯನ್ನಾಗಿ ಹೂಡಿ ಗೀತೆ ಅನುಗೀತೆಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ; ಆಖ್ಯಾನ ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಕ್ಕೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು, ನಳ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಸಾವಿತ್ರಿ, ಶಕುಂತಲೆ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಪುರಾತನ ಭಾರತ ವೀರರುಗಳ, ಪವಿತ್ರ ಪುರುಷರ, ದಿವ್ಯ ರಮಣಿಯರ ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು; ಒಂದುಸಾವಿರ ವರ್ಷದ, ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನಾಗರಿಕತೆಯ, ಧರ್ಮ ಮಹೋನ್ನತಿಯ, ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರದ ವಿಶ್ವಕೋಶವೆಂಬಂತೆ, ಮತೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ರಾಜಕೀಯ, ಆರ್ಥಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ, ತಾತ್ತ್ವಿಕ, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ, ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನ, ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನ, ಸಂವಾದಗಳನ್ನ, ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನ, ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನ, ಸುಳಿ ಸುಳಿಯಾಗಿ, ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ, ಸೊರೆಸೊರೆಯಾಗಿ ಏಳಿಸಿ, ಕೇಳಿಸಿ, ಹೇಳಿಸಿ **"ಮಹಾಭಾರಾವತಾರ"** ವಾಯಿತೋ;—ಆದರೂ ಕಾವ್ಯದ ಕಾವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ, ಅದಿರಿನ ರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನ ಮಿನುಗುವಂತೆ, ಆ ಹಳ ಎಳೆ, ಆ ಬಳ ಎಳೆ ಇನ್ನೂ ಮಿನುಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು "ಪ್ರತಿ ಪರ್ವ ರಸೋದಯಂ" ಎನ್ನಿಸುತ್ತಿರುವುದೋ—ಆ ಮಹಾಭಾರತದ ಸಾರ, ಒಟ್ಟು ಆಕಾರ, ಭಾರತೀಯರ ಕಲ್ಪನಾ ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ, ರಾಮಾಯಣದೊಡನೆ, ಇನ್ನೂ, ಎಂದಿಗೂ ಪೂಜ್ಯವಸ್ತುವಾಗಿ ಬದುಕಿರುವುದೋ, ಆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಜನಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಗಮಕಿಯೂ, ಹರಿಕಥೆಯ ಭಾಗವತನೂ, ಕವಿ ಮಹಾಕವಿಗಳೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು, ರೂಪಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವರು, ಭಾಷೆಭಾಷೆಗೆ ಹೊಯ್ಯುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ರೀತಿರೀತಿಗೆ ನೆಯ್ಯುತ್ತಲೇ ಇರುವರು. ಮೊದಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದೇನೋ, ಇಲ್ಲದ್ದೇನೋ: ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇರುವುದೇನೋ, ಇಲ್ಲದ್ದೇನೋ: ಭಾರತದ ನಾನಾ ಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದದ್ದೇನೋ, ಹೋದದ್ದೇನೋ: ಜನಗಳ ಕಥೆ ಉಪಕಥೆ ದಂತಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಿದ್ದೇನೋ, ಉಬ್ಬಿ

ದ್ದೇನೋ—ದೊಡ್ಡ ಅರಣ್ಯ, ಅಗಾಧ ಸಮುದ್ರ, ಯುಗಯುಗಾಂತರದ ಜೀವಚರಿತ್ರೆ!

* * *

ಕವಿಯ ವೀರಭಾರತ, ಭಾಗವತನ ಪಂಚಮವೇದ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಯ ಪರಮ ರಹಸ್ಯ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ, ಸುಧಾರಕನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಕೈಪಿಡಿ, ಶೈವ ವೈಷ್ಣವ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳ ವಾದಭೂಮಿ,—ಈ ಹತ್ತೆಂಟು ಮುಖಗಳಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರ ಮೆಗೊಳಿಸುವ ಈ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳು—ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಂಕ್ಷೇಪಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ, ಜನತೆಯ ಊಹಾಪೋಹಗಳಿಂದಲೂ, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕಲಾಚರನೆಯ ಆವಶ್ಯಕತೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅನುಭವ ಆಶೋತ್ತರಗಳಿಂದಲೂ ಏನೇನನ್ನು, ಯಾವ ಯಾವಾಗ ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಂಡರು: ಗಣಿಯಿಂದ ಆಯ್ದು, ತಮ್ಮ ಉಳಿಯಿಂದ ಹೊಯ್ದು, ವಿಗ್ರಹ ಕೆತ್ತಿದರು? ನಮ್ಮ ಆದಿಕವಿ ನಾಡೋಜ ಪಂಪ—ಆತನ ಹಿಂದೆ ೧೦ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ—ಭಾರತ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತೋ? ಕನ್ನಡಿಗರು ಭಾರತದ ಕಥೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೋ? ಭಾರತದ ಭಾಗಗಳನ್ನು (ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧದಂತೆ) ನಯಮಾಡಿ ಕವಿಗಳು ಹಾಡಿದ್ದರೋ? ಪಂಪನೇನೋ ಹಿಂದೆ ಯಾರೂ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವನ್ನೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ, ನೀನು ಹೇಳೆಂದು ಹೇಳಲು ನಾನು ವ್ಯಾಸನೆಂದು ಗರ್ವಪಡದೆ ನನ್ನ ರಾಜನಿಗಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇ ನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ **ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವೇ** ಕನ್ನಡದ ಈಗ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಮೊದಲ ಭಾರತ. ಆಮೇಲೆ ಅದೇ ಶತಮಾನದ ರನ್ನನ **ಸಾಹಸ ಭೀಮ ವಿಜಯ;** ಇದು ಗದಾಯುದ್ಧ ಮಾತ್ರ. ಮೂರನೆಯದು, ಕನ್ನಡದ ಕಾಮನಬಿಲ್ಲಿನ ನಡುನೆತ್ತಿಯ ಕಿರೀಟವೆಂದು ನಾನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕುಮಾರ ವ್ಯಾಸನ **ಕರ್ನಾಟಭಾರತಮಂಜರಿ:** ಗದುಗಿನ ಭಾರತ. ನಾಲ್ಕನೆಯದು, ಷಡಕ್ಷರಿಯ **ಶಬರಶಂಕರವಿಲಾಸ:** ಇದು ಅರ್ಜುನನ ಪಾಶುಪತಾಸ್ತ್ರ ವನ್ನು ಪಡೆದ ಭಾಗ ಮಾತ್ರ. ಐದನೆಯದು, "ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ"—**ಜೈಮಿನಿಭಾರತ:** ಅಶ್ವಮೇಧಪರ್ವ ಮಾತ್ರ.

ಇವು ಐದು, ಭಾರತವನ್ನು ಹೇಳುವ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಹಿರಿಯ ಕಾವ್ಯಗಳು. (ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಕವಿಗಳ ಅನುಕರಣ, ಸಂಗ್ರಹಕಾವ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡ.) ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ, "ಕವಿ"ಯ ವೀರಭಾರತದ ತಿರುಳನ್ನು, ಕರುಳನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡು, ತಮ್ಮ ಕಾಲದ, ಜನದ, ಮತದ, ತನ್ನದೇ ಒಂದು ಅನುಭವದ, ದರ್ಶನದ, ರಸದ, ಜೀವವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಕಡೆದು, ಕಾಲದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ

ಮಣಿಗಳಂತೆ ಮಿರುಗಲಿಟ್ಟ ಐವರು ಕವಿಗಳಿವರು. ನಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತ್ರಿವೇಣೀ ಸಂಗಮದ ಮೂರು ಮತದ ಕವಿಗಳೂ ಇಲ್ಲಿರುವರು. ಇಬ್ಬರು ಜೈನರು; ಇಬ್ಬರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು; ಒಬ್ಬ ವೀರಶೈವ (ಸತ್ತ್ವರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ, ಶಿವಕಥೆ, ಅಂತೂ ಭಾರತದ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಪೂಜ್ಯಕಥೆ). ಎರಡು ಸಂಪೂರ್ಣಭಾರತ: ಮೂರು ಉಪಾಖ್ಯಾನಗಳು. ಎರಡು ಬೇಲೂರು, ಹಂಪೆಯಂತಹ ದಿವ್ಯ ದೇವಾಲಯಗಳು: ಮೂರು ಆ ದೇವಾಲಯಗಳೊಳಗಿನ ದಿವ್ಯವಾಗಿ ಕಡೆದ ಮಂಟಪಗಳು, ಕಂಬಗಳು.

* * *

ಪಂಪ—ನಾರಣಪ್ಪ: ನಾರಣಪ್ಪ—ಪಂಪ: ಯಾರು ದೊಡ್ಡವರು? ಬೇಡ: ಯಾರು ನಮ್ಮ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚು? ಉತ್ತರ ಹೇಳಲೇ ಬೇಕೆ? ಹೇಳಬೇಕಾದ ನಿರ್ಬಂಧವೇನು? ಒಮ್ಮೆ ಇವ, ಒಮ್ಮೆ ಅವ? ಹೀಗೆ ಅವ, ಹಾಗೆ ಇವ? "ನನ್ನ ಜೀವದುಸಿರು, ಕಣ್ಣು"—

ಒಮ್ಮೆ ಅವಳು, ಒಮ್ಮೆ ಇವಳು
ಕುಣಿಸುತಿರುವಳು!

ಸಾಮಾನ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಈಗಿನ ಕನ್ನಡ ಮಕ್ಕಳ ಕಣ್ಣಿಂದು, ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ—ಪಂಪ, ಹಳಗನ್ನಡ: ಸರಳತೆ, ಕಾವ್ಯ, ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ, ಸಾಜ, ಉಂಟು: ಆದರೆ ಕಷ್ಟವೂ ಉಂಟು, ಮಾರ್ಗದ ಮಗ್ಗವೂ ಉಂಟು: ನಮಗೆ "ತಿಪ್ಪಾರಹಳ್ಳಿ ಬಲು ದೂ-ಉ-ಉ-ರ". ಗಾಂಭೀರ್ಯ—ಹೌದು, ಗಂಭೀರ ಮಿತವಚನ ರಚನ. ಸರಸತಿಯ ವಾಣಿ. ಕನ್ನಡದ ಹೆಮ್ಮೆ: "ಆರಂಕುಸಮಿಟ್ಟೊಡಂ." ಕಡೆಗೆ "ಕೋಗಿಲೆಯಾಗಿ, ಮಱಿದುಂಬಿಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವುದು ನಂದನದೊಳ್ ಬನವಾಸಿ ದೇಶದೊಳ್." ಸರಿಯೆ—ಆದರೆ—ಆದರೆ—ಅರ್ಜುನನನ್ನ ಅರಿಕೇಸರಿಯನ್ನೇಕೆ ಮಾಡಿದ? ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡದರಸರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಬಲ್ಲರು—ಹೆರರೂ ಬಲ್ಲರು. ಆದರೆ ಅರ್ಜುನ! ದ್ರೌಪದಿ ಯಾರ ಹೆಂಡತಿ? ಭೀಮನಿಗೂ ಅವಳಿಗೂ ಏನು, ಎಷ್ಟು, ಸಂಬಂಧ? ಹೋಗಲಿ. ಕೃಷ್ಣ, ನಮ್ಮ ಸಲಿಗೆಯ, ಸಮ್ಮೋಹನದ, ಸರ್ವವೂ ತಾನಾದ ಆ ಕೃಷ್ಣ? "ಇವರ್ಗಳಿನೀ ಭಾರತಂ ಲೋಕಪೂಜ್ಯಂ"—ಯಾರಿಂದ? (ಯಾವ ಭಾರತ?)—ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ,—

(ನೆನೆಯದಿರಣ್ಣ ಭಾರತದೊಳಿನ್ ಪೆಱರಾರುಮನೊಂದೆ ಚಿತ್ತದಿನ್
ನೆನೆವೊಡೆ ಕರ್ಣನನ್ ನೆನೆಯ—ಇದು ಬೇರೆ!)

ಕರ್ಣ—ಭೀಮ, ಶಲ್ಯ, ಭೀಷ್ಮ, ದ್ರೋಣ, ಅರ್ಜುನ, ಧರ್ಮರಾಯ—ಒಂದೊಂದು ಗುಣಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು! ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಹೆಸರೇ ಇಲ್ಲ!

ಜೈನಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ರಾಮ ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಪೂಜ್ಯಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ, ವೀರರು, ಮಹಾನುಭಾವರು, ಶಲಾಕಾಪುರುಷರು: ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಧರ್ಮಿಗಳೊ; ಅಹಿಂಸಾ ಚಾರಿತ್ರರೊ? ರಾಮ ಜಿನನುಂಟು; ಕೃಷ್ಣ ಜಿನನಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ಪಂಪನ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಬಣ್ಣವಿಳಿದ: ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಅಕ್ಷಯ ವಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದುವು ಕಣ್ಣುಮರೆಯಾದುವು: ಇಲ್ಲ, ಸಣ್ಣ ಚುಕ್ಕಿಗಳಾದುವು: ಇದೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ. (ಮತದ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೇ ಮಸುಕಾಯಿತೋ?)

ನಾರಣಪ್ಪನ ನೋಟ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ದರ್ಶನ, ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶ ಜೇರೆ. ನೀರೆ ಸೆಳೆದದ್ದೂ ಸೆಳೆದದ್ದೇ: ಉಂಡು ತೇಗಿ ಹೊಟ್ಟೆ ನೀವಿದ್ದೂ ನೀವಿದ್ದೇ: ದೇವ ಬಂದಾ ನಮ್ಮ—ಓ ಹೋ ಹೋ! ಏಳನೆಯ ಸ್ವರ್ಗ! ಪರಮೋ ವ್ಯೋಮನ್! ಕಿವಿ ಹೊಗುವುದೇ ತಡ—ಪರವಶ! ಕೊಚ್ಚುವ ಪ್ರವಾಹ: ಇಂದಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕರುಳಿನಿಂದ ಬಂದು ನಾಲಗೆಯಲ್ಲಿ ನಲಿಯುವ ಕನ್ನಡ: ಆ ಮಾತು, ಆ ಶೈಲಿ, ಆ ಮಾತ್ರೆಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ಭಾವ, ರಸ, ವೈವರತ! ನಾರಣಪ್ಪನೂ ಮಾರ್ಗದ ಕೈವಾಡವನ್ನಾಗಲಿ, ಕೈಗೆ ಬಂದ ಮೊದಲ ಪದವನ್ನಿಟ್ಟು "ಅಳಿಸದ" ಜಂಭವನ್ನಾಗಲಿ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇದೆಲ್ಲೋ ಇಲ್ಲಿ, ಅಲ್ಲಿ! ಕಾಲಗುಣ, ವ್ಯಕ್ತಿದೋಷ. ತುಂಬು ಪ್ರವಾಹ ಬರಲಿ, ವಿಷಯ ಏರಲಿ, ರೀತಿ ಹೊಮ್ಮಲಿ, ರಕ್ತ ಕುದಿಯಲಿ: ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಭಾರತದ ಅನುಕರಣವಲ್ಲ: ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲ, ಅಕ್ಷರಪೂಜೆಯಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕದ ಕೆಚ್ಚು, ವೇದಾಂತದ ತಿರುಳು, ಕಾವ್ಯದ ಕಾವು, ಪಾತ್ರದ ಬೆಡಗು, ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಸಾಜ—ಯಾವ ರಸ ಅಂದರೆ ಆ ರಸ, ಛಟ್ಟೆ ಇಳಿಸಿ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಘಟ್ಟವನ್ನು ಸಿಂಹಾವಲೋಕನದಿಂದ ತನ್ನತನದಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಾಡಿರುವುದನ್ನೂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ "ಮಕ್ಕಿಗೆ ಮಕ್ಕಿ"ಯನ್ನೂ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶಿಕ್ಷೆ (ಎರಡರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ). ಮತಕ್ಕೂ (ಧರ್ಮಕ್ಕಲ್ಲ) ಕಾವ್ಯಕ್ಕೂ ಇರುವ ದೂರ—ಮರವಣೆಗಂ, ಜೇಣೆಗಂ! ಯಾವ ಮಹಾಭಾರತ ಕ್ಷಾತ್ರವೇದವಾಗಿದ್ದು, ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಭಾರತವಾಯಿತೋ, ಯಾವ ವೀರಗಾಯಕನ ಹೃದಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಿಶ್ವನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಮೂಡಿ ಐಕ್ಯವಾದನೋ—ಆ ಎರಡೂ ಕವಿಗಳ, ಋಷಿಗಳ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳ, ಆನಂದಪರವಶರ, ಸಾಯುಜ್ಯ ಸುಖಿಗಳ, ಇಹಲೋಕ ಪರಲೋಕದ್ವೈತಕ್ಕೆ ಮೀರಿದ ಅತಿ ವರ್ಣಾ

ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಪಂಕ್ತಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ. ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ—ಎರಡು ರಣಾಂಗಣದಲ್ಲಿಯೂ ಹೋರಾಟವಾದಾಗ, ಮಾಮಕಾಃ ಪಾಂಡವಾಃ—ಆಸುರಿ, ದೈವಿ,—ಇಬ್ಬರೂ, ಕಿಮಕುರ್ವತ?—ಏನು ಮಾಡಿದರು, ಏನು ಮಾಡಬೇಕು: ಯಾರಲ್ಲಿ ಮರೆಹೊಗಬೇಕು? ಯಾರು ಸಾರಥಿಗಳು ಮನೋರಥಕ್ಕೆ, ಸಂದೇಹದಲ್ಲಿ, ದೌರ್ಬಲ್ಯದಲ್ಲಿ?—ಅರಿಕೇಸರಿಯೊ ಅಸುರಾರಿಯೊ? ಮಾಮೇಕಂ, ಮಮ ಪ್ರಾಣಾ ಹಿ, ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಾಯ, ಪ್ರಿಯೋಸಿ ಮೇ, ಯುಧ್ಯಸ್ವ, ಮಯಿ ಸಂನ್ಯಸ್ಯ: ವಿಮೃಶ್ಯ: ಯಥೇಚ್ಛಸಿ ತಥಾ ಕುರು: ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ತಂತು ಇದು. ಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನ ಲೀಲೆ, ಭಕ್ತವತ್ಸಲತೆ, ಪ್ರೇಮದ ಸಲಿಗೆ:—ಮಾಯಾವಿ, ಜೋಕೆ: ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ: ಹಿಡಿದು ಹಿಡಿದವನಲ್ಲ: ಅಹಂಕಾರ ಮುಸುಕೀತು, ಜೋಕೆ—ದಾಸ್ಯ, ಕೈಂಕರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ವೀರ್ಯ: ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ—ಇದು.

ಪಂಪನ ದರ್ಶನ—ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ದರ್ಶನ: ಷಡಕ್ಷರಿಯ ದರ್ಶನ: ಬೇರೆ: ಹೌದೇ: ಬೇರೆಯೇ ಏನು? ಜಿನಭಕ್ತಿ, ಹರಿಭಕ್ತಿ, ಶಿವಭಕ್ತಿ—ಇವು ಒಂದೋ, ಮೂರೋ, ಎರಡೊ? ಸನಾತನಿಗಳಿಗೆ ಮೂರೂ, ಎರಡೂ, ಒಂದೂ ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಹೇಗೋ; ಸಾಮಾನ್ಯರು—ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮೂರೂ ಒಂದೆಂದು ಅರಿತವರು: ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗುವವರು: ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕಾರ ವಾಸನೆ ರುಚಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿ, ಸಂದಿಸಿ ಅಲ್ಲ. ಇಂತಹವರಿಗೆ ನಾರಣಪ್ಪ ಮಹಾತ್ಮ, ವಿಶ್ವಾತ್ಮ: ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ. ಹತ್ತಿರ, ತೀರ ಹತ್ತಿರ, ನುಡಿ: ಇಂಪು—ಏನಿಂಪು!—ಹಾಡು; ಆಳ—ಅಗಲ, ಅಗಲ—ಆಳ, ನೋಟ; ಅನುಭವರಸಾಯನ, ಅಂಜನ. ಏನಚ್ಚರಿ ಈತ ಲೋಕಪ್ರಿಯನಾದದ್ದು, ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಂಡದ್ದು!

ನಮ್ಮ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯತಲೆ: ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ—ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉತ್ತಮ ರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕರತ್ನ; ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಬಸವಣ್ಣ, ಹರೀಶ್ವರ, ಪುರಂದರ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ—ಇವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಾರಣಪ್ಪನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಲೋಕದ ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯನ್ನಾದರೂ ಧೈರ್ಯದಿಂದ, ಪ್ರೇಮದಿಂದ, ಎದುರುಗೊಳ್ಳಬಹುದು!

ಶ್ರೀವನಿತೆಯರಸನೆ ವಿಮಲ ರಾ
ಜೀವಪೀಠನ ಪಿತನೆ ಜಗಕತಿ
ಪಾವನನೆ ಸನಕಾದಿ ಸಜ್ಜನ ನಿಕರ ದಾತಾರ

ರಾವಣಾಸುರಮಥನ ಶ್ರವಣ ಸು
ಧಾ ವಿನೂತನ ಕಥನ ಕಾರಣ
ಕಾವುದಾನತ ಜನವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಯಣ.

ಹಲಗೆ ಬಳಪವ ಹಿಡಿಯದೊಂದ
ಗ್ಗಳಿಕೆ ಪದವಿಟ್ಟಳಿಸದೊಂದ
ಗ್ಗಳಿಕೆ ಪರರೊಡ್ಡವದ ರೀತಿಯ ಕೊಳ್ಳದಗ್ಗಳಿಕೆ
ಬಳಸಿ ಬರೆಯಲು ಕಂಠ ಪತ್ರದ
ಉಲುಹುಗೆಡದಗ್ಗಳಿಕೆಯೆಂಬೀ
ಬಲುಹು ಸಲುವುದು ವೀರನಾರಾಯಣನ ಕಿಂಕರಗೆ.

ಅರಸುಗಳಿಗಿದು ವೀರ ದ್ವಿಜರಿಗೆ
ಪರಮವೇದದ ಸಾರ ಯೋಗೀ
ಶ್ವರರ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ಮಂತ್ರಿಜನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗುಣ
ವಿರಹಿಗಳ ಶೃಂಗಾರ ವಿದ್ಯಾ
ಪರಿಣತರಲಂಕಾರ ಕಾವ್ಯಕೆ
ಗುರುವೆನಲು ರಚಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವ.

ಹೊನ್ನಮ್ಮ *

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಲೇಖಕಿಯರಲ್ಲಿ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದವರು ಇಬ್ಬರು: ವೀರತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ, ಬಸವನ ಮಹಾಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆವಹಿಸಿದ ಅಕ್ಕ ಮಹಾದೇವಿ ಒಬ್ಬಳು; ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರ ಸಂಚಿಯ ಊಳಿಗದವಳಾಗಿ ಅವರ ಕನ್ನಡದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣೆಗೊಂಡು ತನ್ನ ಅಳಿಲು ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು. ಇಬ್ಬರೂ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮಿಗಳು, ಉಜ್ಜ್ವಲ ಭಕ್ತರು, ಸಮಾಜ ಸೇವಕರು. ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ರುದ್ರ ಕನ್ನಿಕೆ; ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ದೇವರನ್ನು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಶಿವನೇ ಗಂಡನೆಂದು ತನ್ನ ಆತ್ಮವನ್ನೂ ಜೀವನವನ್ನೂ ಶಿವಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಪಣಮಾಡಿ, ದೊಡ್ಡ ಧರ್ಮಚಳವಳಿಗಾಗಿ ನಾಡನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುತ್ತಿ, ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾಣ್ಕೆಯನ್ನು ಬೀರಿ, ಆವೇಶ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವಳು. ಮನೆಗಿಂತ ಅವಳಿಗೆ ನಾಡು ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಸೌಮ್ಯಮೂರ್ತಿ; ಮನೆ ಮಕ್ಕಳ, ಗಂಡ ಹೆಂಡಿರ, ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ಧರ್ಮಬಾಳಿನ ಚೆಲುವನ್ನು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡಿ, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವೇ ಭಗವಂತನ ಪಾದವನ್ನು ಸೇರುವ ಹಾದಿ ಎಂದು ಸಾರಿದವಳು. ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಒಡೆಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಉಲ್ಲಾಸಪಡಿಸುವ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಡಿನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದವಳು. ಸಂಸಾರದ ಎರಡು ಮುಖವನ್ನೂ ತೋರಿರುವ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಕನ್ನಡಿತಿಯರು, ಆರಾಧಿಸತಕ್ಕವರು.

* * * *

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗೃಹಿಣಿಗೆ ಯಾವ ಸ್ಥಾನ, ಏನು ಅವಕಾಶಗಳು, ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆಗಳೂ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ ಯಾವುವು ಎಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಉತ್ತಮಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನೂ ತಳಹದಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಮಾರ್ಪಾಟುಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಹೊಸದೂ ಹಳದೂ ಸಮನ್ವಯವಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ

---

* ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೪ನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ 'ಹದಿಬದೆಯ ಧರ್ಮ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ. (೧೯೪೦).

ಜೀವನ ಮುಂದುವರಿಯುವಂತೆ ಆಗಲೆಂದು ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಹೊನ್ನಮ್ಮನವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹಾರೈಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹೊನ್ನಮ ಕೇಳುವಂತೆ—

ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ತಮ್ಮನೆಲ್ಲ ಪಡೆದ ತಾಯಿ ?
ಪೆಣ್ಣಲ್ಲವೆ ಪೊರೆದವಳು ?
ಪೆಣ್ಣು ಪೆಣ್ಣೆಂದೇತಕೆ ಬೀಳುಗಳೆವರು
ಕಣ್ಣು ಕಾಣದ ಗಾವಿಲರು ?

ಕುವರನಾದೊಡೆ ಬಂದ ಗುಣವೇನದರಿಂದ ?
ಕುವರಿಯಾದೊಡೆ ಕುಂದೇನು ?
ಇವರಿರ್ವರೊಳೇಳ್ಗೆವಡೆದವರಿಂದ
ಸವನಿಪುದಿಹಪರ ಸೌಖ್ಯ.

ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ

'ಪಸರಿಪ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನೊರ್ವನೆ ಸತ್ಕವಿ ಪಂಪನ್' ಎಂದ ಕವಿ ನಾಗರಾಜನ ಅಮೃತವಾಕ್ಯ ಇಂದಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತಿದೆ. ಪಂಪ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದು ಇಂದಿಗೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಅವನ 'ಸಾಜದ ಪುಲಿಗೆಱೆಯ ತಿರುಳಕನ್ನಡ'ದ ಬಣ್ಣ ಇಂದಿಗೂ ಕಂದಿಲ್ಲ, ಕುಂದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಕವಿತೆಯ ರಸದೊರತೆ ಇಂದಿಗೂ ಬತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಅವನು ಕವಿಕುಲಗುರುವಾಗಿ, ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ, (ಅಭಿನವ ಪಂಪನೊಬ್ಬನಿದ್ದರೂ) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನೆ ಪಂಪನಾಗಿ, ಆದಿಕವಿಯೆನಿಸಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ.

ಪಂಪ ಬರೆದಿರುವುದು ಎರಡು ಕಾವ್ಯಗಳು—ಎರಡೂ ದೊಡ್ಡ ಕೃತಿಗಳು, ಆದರ್ಶಗ್ರಂಥಗಳು—ಒಂದು, ಆದಿತೀರ್ಥಂಕರನಾದ ಪುರುದೇವನ ಚರಿತೆ, 'ಆದಿಪುರಾಣ'; ಇನ್ನೊಂದು 'ಪಂಪಭಾರತ' ಎಂದು ಹೆಸರಾಗಿರುವ 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನವಿಜಯ.' ಇವು "ಮುನ್ನಿನ ಕಬ್ಬಮನೆಲ್ಲ ಮಿಕ್ಕಿ ಮೆಟ್ಟಿದುವು." ಪಂಪ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಜಿನಾಗಮವನ್ನೂ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವನ್ನೂ ಬೆಳಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪಂಪನ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನ ಶೈಲಿಯ ಸೊಬಗನ್ನಾಗಲಿ, ಅವನ ಮಾತಿನ ಪೆಂಪು, ಸೊಂಪು, ಇಂಪುಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕುರಿತು ಹೇಳಲು, ನೆನೆಯಲು, ಮನತುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎಡೆಕಟ್ಟಿನ ಹವಣರಿತು ಸುಮ್ಮನಿರಬೇಕಾಗಿದೆ. ಪಂಪನ ಪಾತ್ರಸೃಷ್ಟಿಯೋ—ಅವನ ಅರ್ಜುನ, ದುರ್ಯೋಧನ, ಕರ್ಣ, ಭೀಷ್ಮ, ಶಲ್ಯ ಮುಂತಾದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳೋ, ಅವನ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯೋ, ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನವೋ, ಅವನ ಲೋಕಾನುಭವವೋ, ಅವನ ವೈರಾಗ್ಯಬೋಧೆಯೋ, ಅವನ ಕೋಮಲಹೃದಯವೋ, ಅವನ ರಸಿಕತೆಯೋ, ಅವನ ವಾಗ್ವಿಳಾಸವೋ, ಅವನ ನುಡಿಕಟ್ಟೋ, ಅವನ ಬಂಧದ ಜಿಗಿಯೋ ಬಂಧುರತೆಯೋ, ಅವನ ಹಾಳತವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳೋ, ಅವನ ಶಬ್ದಚಿತ್ರಗಳೋ—ಒಂದೊಂದೂ ಪಂಪನ ಘನತೆಯನ್ನು ಬಿಚ್ಚಳಿಸುವಂಥದು, ರಸಿಕರಿಗೆ ರಸದೂಟಿ. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾಗಿ, ಪಂಪನ ಕನ್ನಡನಾಡಪ್ರೇಮವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ಎಷ್ಟು ಕೊಂಡಾಡಿದರೂ ಸಾಲದು: ಅದು ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಎಲ್ಲ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಆದರ್ಶ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ

ಹುಟ್ಟವುದೇ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗ್ಯ ಎಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದ ಆತ. ಅಲ್ಲಿ, ಮನುಷ್ಯ ರಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, "ಮಱಿದುಂಬಿಯಾಗಿ ಮೇಣ್ ಕೋಗಿಲೆ ಯಾಗಿ ಪುಟ್ಟುವುದು" ಎಂಬುದು ಅವನ ಹಿರಿಹಂಬಲು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿಗೆ ಈ ಹಂಬಲು ಇದ್ದೀತು?

ಪಂಪನ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರುವ ಪುಷ್ಪಾಂಜಲಿಯಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹೂಗಳ 'ಪ್ರಸಾದ' ಎತ್ತಿಕೊಡಬಯಸು ತ್ತೇವೆ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮುಡಿಗಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು. 'ಸುಭಗಕವಿ ಪಂಪನಿಂ ವಾಗ್ವಿ ಭವೋನ್ನತಿ ನೆಗಟ್ದುದು' (ರನ್ನ); 'ಸುಕವಿ ಪಂಪ' (ನಾಗಚಂದ್ರ); 'ಪಂಪನ ಗೀರ್ಗುಂಫದ ಪೆಂಪು' (ದುರ್ಗಸಿಂಹ); 'ಗುರುಹಂಪ ದೇವೋಕ್ತ ಪ್ರಯೋಗಃ' (ನಾಗವರ್ಮ); 'ಪಂಪನ ನುಣ್ಪುವೆತ್ತ ನುಡಿ' (ಪಾರ್ಶ್ವ ಪಂಡಿತ); 'ಪಂಪನಿಂಪು' (ಜನ್ನ); 'ಪಂಪನೋಜೆ' (ಗುಣವರ್ಮ); 'ಸತ್ಕವಿ ಪಂಪನ ಪೆಂಪು' (ಕಮಲಭವ); 'ಆದಿಕವಿ ಪಂಪ' (ಮಧುರ).

ಇಂಥ ಕವಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಧನ್ಯ. ಪಂಪನ 'ಆದಿ ಪುರಾಣ' ಗ್ರಂಥರಚನೆಯ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೯೪೧) ಸಹಸ್ರ ಸಾಂವತ್ಸರಿಕ ಸ್ಮಾರಕೋತ್ಸವ ಆಚರಿಸುವ ಸುಯೋಗ ನಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಸುಕೃತ. ಈಗಾಗಲೇ ಹಲವುಕಡೆ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆದಿವೆ, ನಡೆಯುವವಾಗಿವೆ. ಬರುವ ಡಿಸೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಪುಲಿಗೆರೆಯಲ್ಲಿ (ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ) ಈ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡಸುವ ಏರ್ಪಾಟು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನೂ ನೀಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಅದು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವಂತೆ ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ.

ಪದಿನೂಱು ನೆಱೆಯೆ, ಪಿರಿದೊಸಗೆ ಮೆಱೆಯೆ,
ಪುಲಿಗೆಱೆಯ ತಿರುಳ ಕನ್ನಡದ ಪುರುಳ
ರಸರಸದ ಬಾವಿ ಮನೆಮನೆಗೆ ತೀವಿ
ತನ್ನೆರಡು ಪಾಟ್ಟುಮೆಸೆಯೆ, ನೆಲನೊಸೆಯೆ,
 ತನ್ನ ಸೆಱಿಪೇ ಸೆಱಿಪು
 ತನ್ನ ತೇಜಮೆ ತೇಜಮ್
 ಎನೆ ಬೆಳಪ ಪಂಪನ್
ಎಮ್ಮ ತಾಯ್ನುಡಿಗೀಗೆ ಪೊಸಪೊಸತು ಪೆಂಪನ್

೨೫-೧೦-೧೯೪೧.

ಗ್ರೀಕರ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ*

* * * *

ಪ್ರಪಂಚದ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಮರ್ಶೆಗಳನ್ನೂ, ರಾಜಕೀಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ರಚನೆಗಳನ್ನೂ, ಕಲಾಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಾರ ಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ, ಬೇರೆ ಆಧಾರವನ್ನು ಬಯಸದೆ ಕೇವಲ ಬುದ್ಧಿ ವ್ಯಾಪಾರದ ಅನುಭವದಿಂದಲೇ ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣ ಮಾಡತಕ್ಕ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮೂಲಾಧಾರಗಳನ್ನೂ ಅರಿಯಬೇಕೆಂಬವರಿಗೆ—ಯಾವ ವಿದ್ಯಾವಂತನು ತಾನೇ ಇವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ವಿದ್ಯಾವಂತನಾಗುವನು?—ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಗ್ರೀಕರ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಇತಿಹಾಸಕಾವ್ಯವೆ, ನಾಟಕವೆ, ಭಾವಗೀತೆಯೆ, ಚರಿತ್ರೆಯೆ, ತತ್ವವೆ, ವಾಗ್ಮಿತೆಯೆ, ರಂಜನಕಥೆಯೆ, ರಾಜಕೀಯ ಆದರ್ಶಗಳೆ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಯೆ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ವಿವೇಕವೆ, ಕಲೆಯೆ, ಶಿಲ್ಪವೆ, ಚಿತ್ರವೆ, ಸಂಗೀತವೆ, ವಿಜ್ಞಾನವೆ, ಕುಶಲಕರ್ಮವೆ, ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಸೊಬಗೆ, ವ್ಯಾಯಾಮವೆ, ಆರೋಗ್ಯವೆ, ವಿನೋದವೆ ಗಭೀರತೆಯೆ, ದ್ಯಾವಾಪೃಥಿವಿಯ ವಿಶ್ವವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ಸಕಲ ಸೌಭಾಗ್ಯಗಳಿಗೂ ಪುರಾತನ ಹೆಲಸ್ ತವರುಮನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ದೇಶವೆಂದರೆ, ಇಂತಹ ಇನ್ನೊಂದು ಜನವೆಂದರೆ ಪುರಾತನ ಭಾರತ, ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ಇನ್ನೂ ಪರಿಶೋಧನೆಮಾಡಿ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲೇ ನಾವಿದ್ದೇವೆ. ಇಂದಿನ ಭಾರತೀಯರು ಈ ಎರಡು ಜನರ ಇತಿಹಾಸಗಳನ್ನೂ, ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರುಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರ ಹಿರಿಯರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹೋಮರ್, ಈಸ್ಕಿಲಸ್, ಸಾಕ್ರಟೀಸ್, ಪ್ಲೇಟೊ, ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್, ಹೆರೊಡೊಟಸ್, ಥೂಸಿಡಿಡಿಸ್, ಪೆರಿಕ್ಲಿಸ್, ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್, ಡೆಮಾಸ್ಥನಿಸ್, ಎಪಿಕ್ಟೆಟಿಸ್, ಮಾರ್ಕಸ್ ಅರೀಲಿಯಸ್—ಒಂದೊಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಪಂಚ; ಒಂದೊಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು; ಒಂದೊಂದು ಜೀವಸಂಜೀವನ.

* ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೭ ನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ "ಗ್ರೀಕರ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ"ಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ (೧೯೪೧).

ಕಸ್ಮೈ ದೇವಾಯ ಹವಿಷಾ ವಿಧೇಮ ?—ಯಾವ ದೇವನನ್ನು, ಯಾವ ಆದರ್ಶ ಪುರುಷನನ್ನು, ಯಾವ ಸುಖ ಸಮಾಜವನ್ನು ನಾವು ಅವಲಂಬಿಸೋಣ? ನೆನೆಯೋಣ, ನಂಬೋಣ, ನುಡಿಯೋಣ, ನಡೆಯೋಣ? ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನಮಾರ್ಗ ಎತ್ತ? ಭಾರತದ ಕೆಂಡ ಬೂದಿಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕನಲುತ್ತಿದೆ. ಊದಿಬಿಡುವ ಬೂದಿ ಯಾವುದು; ಊದಿ ಕನಲಿಸುವ ಕೆಂಡ ಯಾವುದು? ವಿಚಾರಪರರು ಪುರಾತನ ಭಾರತೀಯರ, ಪುರಾತನ ಗ್ರೀಕರ, ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾರಾಸಾರ ವಿವೇಕದಿಂದ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ "ಗ್ರೀಕರ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ" ಗ್ರಂಥ ಅಂತಹವರಿಗೆ ಒಂದು ಕಿಟಕಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ಹೊಸ ನೋಟಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬಲ್ಲುದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ವಚನ ಧರ್ಮಸಾರ*

'ವಚನ ಧರ್ಮಸಾರ' ದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಎಂಟುನೂರು ವಚನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಶಿವಶರಣರು ಸಾರಿದ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದೆ. ವಚನಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಅಹುದು; ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಅಹುದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀವರತ್ನಗಳಾಗಿಯೂ, ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಚೆಲುವುಗಳಾಗಿಯೂ ಬೆಳಗುವ ಈ ಹಿರಿಮೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಸವಿದು, ತಮ್ಮ ಹಿಂದಿನ ಇತಿಹಾಸದ ಉಜ್ವಲತೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದೆ.

*　　　　*　　　　*　　　　*

ಶರಣಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲ, ಮಹಾಪುರುಷರಾದ ಪ್ರಮುಖ ಶರಣರು, ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ, ಉಪದೇಶ, ವೀರಶೈವ ಮತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾದ ಅಷ್ಟಾವರಣ ಷಟ್ಸ್ಥಲ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವ ನೀತಿ, ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ, ಸಮಾಜಧ್ಯೇಯಗಳು, ಅವುಗಳ ಕಾವ್ಯಗುಣ—ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣ, ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ಸಿದ್ಧರಾಮ, ಮಹದೇವಿಯಕ್ಕ ಈ ಅಯ್ವರನ್ನು ಆಯ್ದು, ಅವರನ್ನು ಶರಣರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹಿರಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಭಾವಿಸಿ, ಅವರ ಮೂಲಕವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶರಣ ಧರ್ಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯನ್ನೂ, ಶರಣರು ಸಾಧಿಸಿದ ಸುಧಾರಣೆ ಕ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನೂ, ಅವರ ನಿರ್ಭಯ, ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವಾದ ವಿಚಾರಪರತೆಯನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದೆ. ಮುತ್ತಿನ ಮಣಿಯಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ತಿಳಿಗನ್ನಡದ ನಡೆಯನ್ನೂ, ಎಲ್ಲ ಜನಕ್ಕೂ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೀರಬೇಕೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ನೋಟವನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ.

*　　　　*　　　　*　　　　*

ಲೋಕದ ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ 'ಮತ' ಗಳೂ, ಮತೀಯಾಂಶಗಳೂ, ಪುರಾಣಕಥೆಗಳೂ, ಪುರಾತನರ ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಗಳೂ, ತತ್ವವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ

---

* ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ೧೯ ನೆಯ ಗ್ರಂಥವಾದ "ವಚನ ಧರ್ಮಸಾರ' ಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ. (೧೯೪೨).

ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳೂ, ಸಂಸ್ಕಾರಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳು ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಮಾಜವನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತವೆ: ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಮಾಡತಕ್ಕವನಿಗೆ, ತತ್ವಕಾಮನಿಗೆ, ಇವೆಲ್ಲಾ ಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳೇ. ಇವಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ಮಾನವನು ಮಾನವ ಕುಲಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನೂ, ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೇಮಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಬೆಳಸಿಕೊಂಡು "ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುವಂತೆ" ಬಾಳುವುದೇ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಆದುದರಿಂದಲೇ 'ಮತ'ಕ್ಕಿಂತಲೂ 'ಧರ್ಮ' ದೊಡ್ಡ ಮಾತು. ಮತ ಕಾದಿ ಮಡಿದರೆ, ಧರ್ಮ ಕೂಡಿಸಿ ಬದುಕಿಸುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ವಾದ, ತಾನೇ ಸರಿ ಎಂಬ ಹಟ ಒಂದು: ವಿನಯ, ಸೇವೆ, ತ್ಯಾಗ, ಸಾಮರಸ್ಯ, ಗಾಳಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಜಾಗಬಿಡತಕ್ಕ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಸಿರಾಗತಕ್ಕ, ದೊಡ್ಡ ಗುಣ ಮತ್ತೊಂದು. ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ, ಭವರೋಗವೈದ್ಯಕ್ಕೆ, ಧರ್ಮ, ಸನಾತನಧರ್ಮ, ವಿಶ್ವದರ್ಶನಧರ್ಮ ಎಷ್ಟು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಎಲ್ಲ ಮತೀಯರೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯ ಈಗ ಒದಗಿದೆ.

ಸತ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸಹಾನುಭೂತಿ, ಸರ್ವಸಮತೆ— ಇವೆಲ್ಲಾ ಸದ್ಧರ್ಮದ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಚಿನ್ನದೊಡನೆ ಕೂಡುವುದು ಚಿನ್ನ— ಹಿತ್ತಾಳೆಯಲ್ಲ; ಪಾದರಸದೊಡನೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಪಾದರಸ, ಕಸವಲ್ಲ. ತೂರಬೇಕು, ಸೋಸಬೇಕು, ಒರೆಗಲ್ಲಿಗೆ ತೀಡಬೇಕು ನೋಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ್ಗೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ನಿಜ—

ಅಸತೋ ಮಾ ಸದ್ಗಮಯ
ತಮಸೋ ಮಾ ಜ್ಯೋತಿರ್ಗಮಯ
ಮೃತ್ಯೋರ್ಮಾ ಅಮೃತಂ ಗಮಯ.

ಒಂದು ಮತ, ಧರ್ಮ, ಪ್ರಪಂಚದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿರಬಹುದು; ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹರಡಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಬೆಲೆ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣದ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿಲ್ಲ. ಬೆಲೆ ಬೆಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ. ವಚನ ಧರ್ಮದ ಧರ್ಮಸಾರ ಯಾರಿಗೂ ಸತ್ಯವೇ, ಯಾರಿಗೂ ಧರ್ಮವೇ. ಈ ಮಹಾವಾಕ್ಯಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧರ್ಮ, ಸತ್ಯ ಎಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು?—

ದೇವನೊಬ್ಬ, ನಾಮ ಹಲವು.

ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮವಾವುದಯ್ಯಾ ?

ಅಯ್ಯಾ ಎಂದಡೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಎಲವೋ ಎಂದಡೆ ನರಕ.

ನೊಂದ ನೋವ ನೋಯದವರೆತ್ತ ಬಲ್ಲರು ?

ಕಳಬೇಡ, ಕೊಲಬೇಡ, ಹುಸಿಯ ನುಡಿಯಲು ಬೇಡ, ಮುನಿಯಬೇಡ, ಅನ್ಯರಿಗೆ ಅಸಹ್ಯಪಡಬೇಡ, ತನ್ನ ಬಣ್ಣಿಸಬೇಡ, ಇದಿರ ಹಳಿಯಲು ಬೇಡ, ಇದೇ ಅಂತರಂಗಶುದ್ಧಿ, ಇದೇ ಬಹಿರಂಗಶುದ್ಧಿ, ಇದೇ ನಮ್ಮ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವನನೊಲಿಸುವ ಪರಿ.

ಹರ ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ತಿರಿವಂತೆ ಮಾಡುವ. ಒರೆದು ನೋಡುವ ಸುವರ್ಣದ ಚಿನ್ನದಂತೆ, ಅರೆದು ನೋಡುವ ಚಂದನದಂತೆ, ಅರಿದು ನೋಡುವ ಕಬ್ಬಿನ ಕೋಲಿನಂತೆ. ಬೆದರದೆ ಬೆಚ್ಚದೆ ಇದ್ದಡೆ ಕರವಿಡಿದೆತ್ತಿಕೊಂಬ ನಮ್ಮ ರಾಮನಾಥ.

ಕೊಂದಡೆ ಶರಣೆಂಬುದು ಮಾಣೆ.

ಹುತ್ತವ ಬಡಿದಡೆ ಹಾವು ಸಾಯಬಲ್ಲುದೇ, ಅಯ್ಯ ?

ಹಾವಿನ ಬಾಯ ಹಲ್ಲ ಕಳೆದು ಹಾವನಾಡಿಸಬಲ್ಲರೆ ಹಾವಿನ ಸಂಗವೇ ಲೇಸು ಕಂಡಯ್ಯ, ಕಾಯದ ಸಂಗವೇ ಲೇಸು ಕಂಡಯ್ಯ,

ಕರಗಿಸಿ ಎನ್ನ ಮನದ ಕಾಳಿಕೆಯ ಕಳೆಯಯ್ಯಾ ! ಒರೆಗೆ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ತಂದೆನ್ನ ಪುಟವಿಕ್ಕಿ ನೋಡಯ್ಯಾ ! ಕಡಿಹಕ್ಕೆ ಬಡಿಹಕ್ಕೆ ತಂದೆನ್ನ ಕಡಿಯಾಣಿಯ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಪಾದಕ್ಕೆ ತೊಡಿಗೆಯ ಮಾಡಿ ಸಲಹು ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ !

ಶಿವನೊಡವೆಯ ಶಿವನಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ.

ಇದೇ ಶರಣರ ಧರ್ಮಸಾರ, ಇದೇ ಶಿವಕುಲದ ಶಿವಪಥ. ಶಿವಂ ಭೂಯತ್.

ತಮಿಳಿನ 'ಪುಱನಾನೂಱು'ನಲ್ಲಿ ಪೊಯ್ಸಳರು ?

ಸುಮಾರು ಒಂದು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಾಲದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವ 'ಪುಱನಾನೂಱು' ಎಂಬ ತಮಿಳಿನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕವಿತೆಗಳು ಹೊಯ್ಸಳರ ರಾಜವಂಶವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿವೆ. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲ ೯ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕಡೆಯಿಂದ ೧೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದವರೆಗೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಈ ಸೂಚನೆ ನಿಜವೆ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಈ ಕವಿತೆಗಳು ಪುಱನಾನೂಱಿನ ೨೦೧-೨೦೨ ಆಗಿವೆ. ಇವನ್ನು ಹಾಡಿದವರು ಕಡೆಯ ಸಂಘದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳಾದ ಕಪಿಲರು. ತಮ್ಮ ಕೆಳೆಯನಾದ ಪಱಂಬುನಾಡಿನ ಪಱಂಬುಮಲೆಯ ಒಡೆಯನಾದ ವೇಳ್‌ಪಾರಿ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಅವನ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ವಿಚ್ಚಿಕ್ಕೋನ್ ಎಂಬ ದೊರೆಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಅವರನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕವಿ ಕೇಳಿದನು. ರಾಜನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ **ತುವರೈ** ಎಂಬ ಊರನ್ನು ಆಳುವ **ಇರುಂಗೋವೇಳ್** ಎಂಬ ಅರಸನನ್ನು ಬೇಡಲು ಅವನೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟನು (೨೩೬) ಎಂದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕವಿತೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಇರುಂಗೋವೇಳ್ ಎಂಬ ರಾಜನನ್ನು ಈ ಎರಡು ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ **ಪುಲಿಕಡಿಮಾಲ್** ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹಳೆಯ ಒರೆಯಲ್ಲಿ (ಉರೈ=ಅರ್ಥವಿವರಣೆ) ತುವರೈ ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ತುವರಾಪತಿ=ದ್ವಾರಾವತಿ ಯೆನ್ನುಂ ಪಡ್ಡೈವೀಡು, ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಸ್ವಾಮಿನಾಥಯ್ಯರವರು ದ್ವಾರಾವತಿಯನ್ನು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುಲಿಕಡಿಮಾಲ್ ಎಂದರೆ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕಡಿದ ವೀರ ಎಂಬ ಮಾತು, ಸಳನು ಹುಲಿಯನ್ನು ಹೊಯ್ದು ಹೊಯ್ಸಳ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದ ಕಥೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಈ ದ್ವಾರಾವತಿಯ ಹುಲಿಕಡಿದವನು ಹೊಯ್ಸಳನೇ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿ ತಮಿಳರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದು ಹೊರಪಡುತ್ತದೆ. ೧೩ ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರು ತಮಿಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕಣ್ಣನೂರನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದದ್ದು ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ.

ಪೊಯ್ಸಳರಿಗೂ ಪುಱನಾನೂಱಿನ ಈ ಎರಡು ಕವಿತೆಗಳಿಗೂ ಎರಡನೆಯ

ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದುದೆಂದು ಊಹಿಸಿರುವ ಪುಱನಾನೂಱು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೂ ಹೇಗೆ ಸಂಬಂಧ ಬಂದಿರಬಹುದು?

ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಈ ಕವಿತೆಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿ ತೆಗೆಯೋಣ.

೨೦೧. ನೀಯೇ ವಡಪಾಲ್ ಮುನಿವನ್ ತಡವಿನುಳ್ ತೋನ್ಱಿ
. . . ತುವರೈಯಾಂಡು
ನಾಱ್ಪತ್ತೊಂಬದು ವೞಿಮುಱೈವಂದ
ವೇಳಿರುಳ್ ವೇಳೇ . . .
. . . . . . ಪುಲಿಕಡಿಮಾಅಲ್
ಯಾನ್ ತರ ಇವರೈ ಕೊಣ್ಮದಿ . . .

೨೦೨. ನೀಡುನಿಲೈಯರೈಯತ್ತು ಕ್ಕೇಡುಂ ಕೇಳಿನಿ
ನುಂದೈ ತಾಯ ನಿಱೈಪುಱ ವೆಯ್ದಿಯ . . .
. . . . . . ಪುಲಿಕಡಿಮಾಅಲ್
ನುಂಬೋಲಱಿವಿನುಮುರೊಳೊರುವನ್
ಪುಗೞ್ನ್ದ ಚೆಯ್ಯುಳ್ ಕಪಿಲಅತ್ತಲೈಯೈ
ಯಗೞ್ನ್ದದನ್ ಪಯನೇ . . .

ಈ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕಡಿದ ಈ ದೊರೆ ಬಡಗ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಮುನಿಯ ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ದ್ವಾರಾವತಿಯನ್ನು ಆಳಿ, ೪೯ ತಲೆಮೊರೆ ನಡೆದುಬಂದ ರಾಜವಂಶದ ರಾಜನೆಂದೂ, ಇವನ ಹಿರಿಯರು ಪಡೆದ ದಾಯಭಾಗ ತುಂಬಿ ಬಂದಿತೆಂದೂ ದೊಡ್ಡ ನೆಲೆಯಾದ 'ಅರೈಯಂ' ಎಂಬ ಊರು ನಾಶವಾಯಿತೆಂದೂ. ಅದು ಅವನಂತೆಯೇ ಹೀನಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅವರ ಹಿರಿಯನೊಬ್ಬನು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಯಾದ ಕಪಿಲಅತ್ತಲೈಯನ್ನು ತೆಗಳಿದ್ದರ ಫಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ:

೧. ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಪುಱನಾನೂಱಿನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಹೊಂದುತ್ತದೆಯೆ?

೨. ಪುಲಿಕಡಿಮಾಲ್ ಎಂಬುದು ಸಳನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೇ?

೩. ಸಳನ ಹಿಂದೆ ೪೯ ಮಂದಿ ಆ ವಂಶದ ರಾಜರು ಇದ್ದರೇ?

೪. ವೇಳ್, ವೆಳ್ಳಾಳ, ಬಲ್ಲಾಳ ಇವು ಒಂದೇ ಶಬ್ದದ ರೂಪಾಂತರಗಳೇ?

೫. ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಹೊಯ್ಸಳರಿಗೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಾದರೂ ಹೇಳಿದೆಯೇ?

೬. ತುವರ್ರೈ ಎಂಬುದು ದ್ವಾರಸಮುದ್ರವಾದರೆ ಅರ್ರೈಯ ಎಂಬುದು ಯಾವ ಊರು ? (ಇದು ಪೇರರ್ರೈಯುಂ, ಚಿತ್ತರ್ರೈಯುಂ ಎಂದ ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ.)

೭. ಪುಱನಾನೂಱು ಸಂಗ್ರಹದ ಕವಿತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ಕಾಲದ್ದಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದವು ಎಂದು ಊಹಿಸಿ, ಪುಱನಾನೂಱು ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ಸಂಶಯಪಡಬಹುದೆ ?

೮. ಹೋಮಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು, ಹುಲಿಯನ್ನು ಇರಿದದ್ದು, ಮೊಲ ನಾಯಿಯನ್ನು ಅಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದದ್ದು, ಹಾವು ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಆಡಿದ್ದು, ಕೊಪ್ಪರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದು ಮುಂತಾದ ನಾಡ ಕಥೆಗಳು ಜನರಲ್ಲಿ ದಂತಕಥೆಗಳಾಗಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆ ?

ಇವೇ ಮುಂತಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಚರಿತ್ರೆಯ ಶೋಧಕರು ವಿಮರ್ಶಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

೧-೧೦-೧೯೪೩.

ನಾಡಪದಗಳು *

ಶ್ರೀ ಮತಿಘಟ್ಟ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಯವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಶ್ರೀ ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಎಂ.ಎ., ಅವರು ಪರಿಚಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ನಾಡಪದಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಓದಿ ಬಹಳ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿಯ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ನೋಡಿರುವ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಈಗಿನ ಈ ಸಂಗ್ರಹವೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ್ದು ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾದ್ದು. ಇದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜಧಾನಿ ದೋರಸಮುದ್ರ (ಹಳೆಯಬೀಡು) ಪ್ರಾಂತದಿಂದ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಲಾವಣಿಗಳೂ (ಉದಾ: ಲಕ್ಕಣ್ಣ ಈರಣ್ಣ ಎಂಬ ರಾಜಕುಮಾರರನ್ನೂ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಪತನವನ್ನೂ ಕುರಿತವು), ಅನೇಕ ಹೆಂಗಸರ ಹಾಡುಗಳೂ ಎದೆಗರಗಿಸುವ ಕರುಣಕಥೆಗಳೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವ ಗೀತೆಗಳೂ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಸಮಾಜ ಜೀವನ, ಭಾವನೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತಿವೆ. ಈ ಕವನಗಳನ್ನೂ ಇಂಥ ಇತರ ಕವನಗಳನ್ನೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದರೆ ಮೈಸೂರು ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಬೆಳಕು ಬೀಳುವುದು. ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಈ ಕವನಗಳು ವಿದ್ಯಾವಂತರಿಗೂ ಪಂಡಿತರಿಗೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿರುವುದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ; ಈಗ ನಾವು ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲೂ ಇವುಗಳ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವ ಬೀರುವುದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸುತ್ತೇನೆ. ಕರುಳು ಕರುಳನ್ನು ಮಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂತರಂಗ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಮಾರ್ದನಿಗೊಡುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗರ—ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳೆಲ್ಲರ—ಜೀವನಸಾರವನ್ನೆ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಹಾಡುಗಳು

---

* ಶ್ರೀಗಳಾದ ಮತ್ತು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಮತಿಘಟ್ಟ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಶ್ರೀ ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪನವರಿಂದ ೧೯೪೭ ರಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿತ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿರುವ "ನಾಡಪದಗಳು" ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ. (೧೯೪೩).

ಅವರನ್ನು ತಣಿಸಿ ಹುರಿದುಂಬಿಸುವಂತೆ ಮತ್ತೆ ಯಾವುದೂ ಹುರಿದುಂಬಿಸಲಾರದು. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನವೀನಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಅನೇಕ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಈಗ ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ದುಡಿತ, ಬಡತನ, ನಿರಾಸೆ, ಎದೆ ಬಿರಿಸುವಂಥ ಸತ್ವಹೀನತೆ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಹೋಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಜನಕ್ಕೆ ಆಟಪಾಟಗಳ ಮೂಲಕ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರ್ಷ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡಲು ಇವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ನನ್ನ ಸ್ವಂತಕ್ಕೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಜೀವಾವಧಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ ಅಷ್ಟೊಂದು ಕನಸುಗಳನ್ನು ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗ್ರಹಿಸಿ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನನಸಾಗಿಸಿ ಸಾಧಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದು ನನಗೆ ಬಹಳ ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ಈ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಗ್ರಾಹಕರನ್ನೂ ಅವರ ಸಂಪಾದಕರನ್ನೂ ಅವರ ಬಹು ಸೊಗಸಾದ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಿನಂದಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಇಬ್ಸನ್*

"ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಬಲ್ಲ ಮಹನೀಯರು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕೆಲವರು; ಮಿಕ್ಕವರಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು ಮಾಡಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಹಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಘನವಾದ ಕಾರ್ಯ ಯಾವುದು?" ಎಂಬುದಾಗಿ ಕಾರ್ಲೈಲ್ ಒಂದು ಕಡೆ ಹೇಳಿರುತ್ತಾನೆ. ಕವಿತಿಲಕರ ಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಸ್. ಜಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಿಂದ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ತಾವೂ ಅದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ, "ಸಾಕ್ರಟೀಸನ ಮರಣ" ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ಲೇಟೋವಿನ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಒಂದು ನಾಟಕವನ್ನು ಹಿಡಿದೂ, "ಆರ್ಯಕ" ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಯೂರೋಪಿನ ಆಧುನಿಕ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಪುರುಷನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಇಬ್ಸನ್ ಕವಿಯ "ಹೆಲ್ಗೆಲಂಡಿನ ವೀರರು" ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಹಿಡಿದೂ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹೆನ್ರಿಕ್ ಇಬ್ಸನ್ (೧೮೨೮-೧೯೦೬) ಎಂಬಾತನು ನಾರ್ವೆ ದೇಶದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಕವಿ ಮತ್ತು ನಾಟಕಕಾರ. ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಈತನು ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಒಂದು ನಾಟಕ ಸಂಘಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಅವರಿಗೆ ಆಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತ, ೧೮೫೭ ರಲ್ಲಿ "ಹೆಲ್ಗೆಲಂಡಿನ ವೀರರು" ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕದಿಂದ ಮೊದಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದನು. ಈ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಇತಿಹಾಸಗಳ ಸಮುದ್ರಯಾನದ ಜೀವನ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ, ಕ್ರೌರ್ಯ ಶೌರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಮಾನಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ರಚನಾಕೌಶಲ್ಯವೂ, ಪಾತ್ರನಿರೂಪಣವೂ, ರಸೋದ್ರೇಗವೂ ಪ್ರಶಂಸಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇಬ್ಸನ್ ಕವಿಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ, ರಂಜನ ಮತ್ತು ಕವನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ "ಬ್ರಾಂಡ್" (೧೮೬೭), "ಪಿಯರ್ ಗೈಂಟ್" (೧೮೬೯) "ಎಂಪರರ್

---

* "ಸೂತ್ರದ ಬೊಂಬೆ" (ಹೆನ್ರಿಕ್ ಇಬ್ಸನ್ನಿನ "Doll's House" ಎಂಬ ನಾಟಕದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ. ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಸ್. ಜಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ ೧೯೩೬ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು) ಗೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿ.

ಮತ್ತು ಗ್ಯಾಲಿಲಿಯನ್ " (೧೮೭೩) ಎಂಬುವೂ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪುರಾತನ ಚರಿತ್ರೆ, ವೀರಕಥೆ, ಮನೋಹರವಾದ ಕವನ, ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ, ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಆನಂದ, ಶೋಕ, ಸಾಹಸಗಳ ಉಲ್ಲಾಸ, ಸ್ಥಿರಧ್ಯೇಯಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರಪಂಚ—ಇವು ಸುಂದರವಾದ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ತರದ ರಂಜನ ನಾಟಕಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಇಬ್ಸನ್ ಕವಿಗೆ ತಂದುವು ಅವನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಗದ್ಯ ನಾಟಕಗಳು. ಇಬ್ಸನ್ನಿನ ಬಡತನದ ಮತ್ತು ನಿರಾದರಣೆಯ ಕಾಲದ ಮನಃಕ್ಲೇಶವೂ, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ನ್ಯೂನತೆಗಳ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಲ ದೋಷಗಳ ಪೂರ್ಣಾನುಭವವೂ, ಸಮಾಜಸಂಸ್ಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಬೇಕೆಂಬ ಕರ್ತವ್ಯಜ್ಞಾನವೂ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರೇರಕಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಸಮಾಜ ಸ್ತಂಭಗಳು (Pillars of Society, 1877) ಬೊಂಬೆಯ ಮನೆ (A Doll's House, 1879) ಪ್ರೇತಗಳು (Ghosts, 1881) ಜನಗಳ ಶತ್ರು (An Enemy of the People, 1882) ರಾಜಶಿಲ್ಪಿ (The Master Builder, 1892). ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಆನಂದವುಕ್ಕಿ ಹಾಡುವ ಕವಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ, ಸಮಾಜವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ದುಷ್ಟತನ ನೀಚತನಗಳಿಂದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆಯೂ ಆಗ್ರಹವೂ ಕನಲಿ, ಕೆಂಡವಾಗಿ, ಮರ್ಮೋದ್ಘಾಟನೆಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟುದನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಮಾಡಿ, ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಜನಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಬೇಕೆನ್ನುವ ಸಮಾಜಸುಧಾರಕನ ಉಗ್ರಮೂರ್ತಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬದಲು ಗದ್ಯ; ರಸಾತ್ಮಕ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಕೆಯ ಮಾತು; ಎದೆಯುನ್ನುಬ್ಬಿಸುವ ವಿಶಾಲ ವಾತಾವರಣದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಂಕುಚಿತ ಪ್ರದೇಶ, ಸಂಕಟದುಬ್ಬುಸ; ಅದ್ವಿತೀಯ ವೀರ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿಗಳಿದ್ದ ಕಡೆ ಸಾಧಾರಣ ಜನರ, ಕ್ಷುದ್ರಪುರುಷರ ವಿಷಾದಜನಕವಾದ ಛಾಯೆಗಳು—ಇವು ಇಬ್ಸನ್ನಿನ ಎರಡನೆಯ ತರದ ರಂಗಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಣಿಯುತ್ತವೆ.

೧೮೯೮ ರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಸನ್ನಿನ ಎಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬದ ದಿವಸ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗದ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಭಿನಂದನಗಳೂ, ಬಹುಮಾನಗಳೂ ಬಂದು ಸುರಿದುವು. ೧೮೯೯ ರಲ್ಲಿ ನಾರ್ವೆ ರಾಜಧಾನಿ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯಾನಿಯದ ಜನಾಂಗದ ನಾಟಕ ಮಂದಿರದ (National Theatre)

ಮುಂದೆ ಕಂಚಿನ ವಿಗ್ರಹವೊಂದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ೧೯೦೬ ರಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನ ನಾಟಕ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿ ಇಬ್ಸನ್ನನು ದಿವಂಗತನಾದನು.

ಇಬ್ಸನ್ನಿನ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ನಾಟಕ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಕುರಿತು ಇನ್ನೂ ಚರ್ಚೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ಕೆಲವರಿಗೆ ರಂಜನ ಕವನದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ರುದ್ರನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಪ್ರಹಸನದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ನೀತಿಧ್ಯೇಯಗಳಲ್ಲಿ, ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಹಜ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ—ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಗೆ ಅಭಿರುಚಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಹಂಕಾರ; ಬೂಟಾಟಿಕೆ; ಮುಚ್ಚಿಮಾಡಿದ ಪಾಪದ ಫಲ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಮೂಡುವ ರೀತಿ, ಹೆಂಗಸರು ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೊಂಬೆಗಳಾಗಿರುವುದರ ಪರಿಣಾಮ; ಧರ್ಮ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಕರ್ಮ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು—ಜನಗಳ ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆಯಿಂದ; ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಈ ಕಾಲದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಉಂಟಾಗುವ ಸ್ಪರ್ಧೆ—ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು ಇಬ್ಸನ್ನಿನ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿವೆ. "ನಾನು ಬೋಧಕನಲ್ಲ; ಸಮಾಜದ ರೋಗಕ್ಕೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರೆ, ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ರೋಗದ ಸ್ವಭಾವವಿಂತಹುದು ಎಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಇಬ್ಸನ್ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕಥಾಸಂವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ, ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದ ಸಾರವತ್ತಾದ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿಯೂ, ವಿಮರ್ಶನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಈತನ ನಾಟಕಗಳು ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿವೆ ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಗ್ರೀಕರು ಮೂವರು, ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್, ಕಾಳಿದಾಸ—ಇವರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಬ್ಸನ್ ಏರಬಲ್ಲನೇ ಎಂಬುದು ಸಂಶಯ ವಿಷಯ. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ; ನಾಟಕ ಕಲೆ ಯೂರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷೀಣದೆಶೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾಗ ಅದನ್ನು ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ಈಗಿನ ನಾಟಕಕಾರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಆಲೋಚನಾಪರರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದ ಕೀರ್ತಿ ಇಬ್ಸನ್ನನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಸಲ್ಲತಕ್ಕುದು.

ಇಂತಹ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಋಣಿಗಳು. ಇಬ್ಸನ್ ಕವಿಯ ಉತ್ತಮ ನಾಟಕಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಇವರು ನಮಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಾವು ಅವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಈ ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಯಿಂದ

ನಮಗೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲೊಂದು ಗ್ರಂಥ, ಇಲ್ಲೊಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ಅಥವಾ ಒಂದೇ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅನೇಕರು ಕೈಹಾಕುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ, ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಕಾರರು ಯಾವನಾದರೂ ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಕವಿಯನ್ನು ಆಯ್ದು, ಆತನ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನವನ್ನೇ ಆತನಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದು, ಆತನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಬಂದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಉಪಕಾರವಾದೀತು! ಜೊವೆಟ್ ಪ್ಲೇಟೋವಿಗೆ ಹೀಗೆ ತನ್ನ ಜೀವಮಾನವನ್ನು ಅರ್ಪಣ ಮಾಡಿದನು. ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯರು ಬಂಕಿಂ ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೀಗೆ ತಮ್ಮ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಭಾಷಾಂತರ ಕೀಳು ಕೆಲಸವಲ್ಲ; ಸುಲಭವಾದ ಕೆಲಸವೂ ಅಲ್ಲ; ನಿರರ್ಥಕವಾದ ಕೆಲಸವೂ ಅಲ್ಲ. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಭಾಷಾಂತರವಲ್ಲವೆ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ಭಾಷಾಂತರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಬಾಳನ್ನು ಮುಡಿಪುಕಟ್ಟಿದವರೂ ಕೃತಾರ್ಥರಾದ "ದಾಸರೇ" ಎಂದು ನಂಬಿ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕಾರ್ಲೈಲ್ ನುಡಿದದ್ದು.

ಹಳ್ಳಿಗಳ ಏಳಿಗೆ*

ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಏಳಿಗೆಯೇ ತಳಹದಿಯೆಂದು ಸಾರಿ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಏರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಹೂಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಧಿವಿಲಾಸದಿಂದ ನೂರು ನೂರೈವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ಖಿಲವಾಗಿ ಕೆಟ್ಟಿರುವ ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕೊಳಕು ಕೊರತೆಗಳು ಮಾಯವಾಗಿ ಅವು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಂದನವನಗಳಾಗಬೇಕು. ಜನ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾಗಬೇಕು. ಚೊಕ್ಕಟ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿದ್ಯೆ, ಒಕ್ಕಟ್ಟು, ಸಾಹಸ, ದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಭಾಷಾಭಿಮಾನ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ, ತುಂಬುಬದುಕು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಮನೆಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಿರಿಯೂರು, ಸಿರಿಹಟ್ಟಿ, ಸಿರಿಹೊಳಲು ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಒಪ್ಪಿಕೆಯಾಗಿ ಹೊಂದಿ ಜನಪದದ ಹಾಡುಗಳು ಮತ್ತೆ ಊಟೆ ಬುಗ್ಗೆಯಂತೆ ನಲಿದಾಡಬೇಕು. ಗೆಯ್ಮೆ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಾ ಹಾಡು ಹೊಮ್ಮಬೇಕು, ನಾಡು ಹಸನಾಗಬೇಕು. ನಾಡಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳ ಆಸೆ ಇದು.

ಹಳ್ಳಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಬದುಕು ಬದುಕಿದರೆ ನಾಡಿಗೆ ನಾಡೇ ಬಾಳೀತು, ಬೆಳಗೀತು. . . .

---

* ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎನ್. ಸಿ. ಅಣ್ಣಯ್ಯನವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ 'ಗುಡಿಸಲಗುರು' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ (೧೯೪೫, ಧಾರವಾಡ).

ಪ್ರಕಟನೆಗಳು : ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಮಾಲೆ

ಕಥೆ, ಕವಿತೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ಚಿತ್ರ, ನಾಟಕ, ಗೀತನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಭಾಷಣ, ಕಲೆ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾದ ಬಹುವಿಧದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳ ಮಾಲೆ. ಈವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳು :

	ಸಾದಾ ಪ್ರತಿ		ಲೈಬ್ರೆರಿ ಪ್ರತಿ	
ಕುವೆಂಪು—	ರೂ.	ಆ.	ರೂ.	ಆ.
ತಾನಾಜಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥನಕವನಗಳು	....		....	
ಚಿತ್ರಾಂಗದಾ (ಕಾವ್ಯ)	೧	೮	೨	೮
ಕೊಳಲು (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೮	೨	೮
ಪಾಂಚಜನ್ಯ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೪	....	
ಕೋಗಿಲೆ ಮತ್ತು ಸೋವಿಯೆಟ್ ರಷ್ಯಾ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೦	....	
ಅಗ್ನಿಹಂಸ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೮	೨	೮
ಪ್ರೇಮ ಕಾಶ್ಮೀರ (ಪ್ರೇಮಗೀತಗಳು)	೧	೮	೨	೮
ಷೋಡಶಿ (ಪ್ರೇಮಗೀತಗಳು)	೧	೮	೨	೧೨
ಕೃತ್ತಿಕೆ (ಅಷ್ಟಪಟ್ಪದಿಗಳು)	೧	೪	೨	೪
ಪಕ್ಷಿಕಾಶಿ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೮	೨	೮
ನವಿಲು (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೪	೨	೮
ಕಲಾಸುಂದರಿ (ನವಿಲು—೨ ನೆಯ ಭಾಗ)	೧	೮	೨	೮
ಶ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯ ಮಹಾಪ್ರಗಾಥಾ	೦	೮	....	
ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ (ಮಹಾಕಾವ್ಯ)	....		....	
ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ (ಸಚಿತ್ರ)	೦	೮	....	
ಹಾಳೂರು (ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯ)	೦	೪	....	
ನನ್ನ ಮನೆ (ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	....	
ಮರಿವಿಜ್ಞಾನಿ (ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	....	
ಮೇಘಪುರ (ಮಕ್ಕಳ ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	....	
ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮ (ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕ)	....		....	
ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ (ಮಕ್ಕಳ ನಾಟಕ)	....		....	
ಕಿಂಕಿಣಿ (ವಚನ ಕವನಗಳು)	೧	೪	೨	೪
ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	೧	೪	೨	೪

	ಸಾದಾ ಪ್ರತಿ ರೂ.	ಆ.	ಲೈಬ್ರರಿ ಪ್ರತಿ ರೂ.	ಆ.
ಕುವೆಂಪು—				
ನನ್ನ ದೇವರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	೧	೪	೨	೪
ಮಲೆನಾಡಿನ ಚಿತ್ರಗಳು	೧	೧೨	೨	೧೨
ಕಾನೂರು ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಹೆಗ್ಗಡಿತಿ (ಕಾದಂಬರಿ)	೮	೮	೧೦	೮
ಯಮುನ ಸೋಲು ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಟಕಗಳು	೧	೪	....	
ಬಿರುಗಾಳಿ (ನಾಟಕ)	೧	೪	೨	೪
ರಕ್ತಾಕ್ಷಿ (ನಾಟಕ)	....		....	
ಮೂರು ನಾಟಕಗಳು (ಮಹಾರಾತ್ರಿ—ಶ್ಮಶಾನ ಕುರು ಕ್ಷೇತ್ರಂ—ಜಲಗಾರ)	೧	೧೨	೨	೧೨
ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ, ಬಲಿದಾನ (ನಾಟಕಗಳು)	೦	೧೨	....	
ಬೆರಳ್‌ಗೆ ಕೊರಳ್ (ನಾಟಕ)	೧	೦	೨	೦
ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರಚಾರ ಮತ್ತು ಇತರ ಭಾಷಣಗಳು	೧	೪	೨	೪
ನಿರಂಕುಶಮತಿಗಳಾಗಿ (ಭಾಷಣಗಳು)....	೦	೧೨	....	
ಕಾವ್ಯವಿಹಾರ (ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ)	೧	೧೨	೨	೧೨
ತಪೋನಂದನ (ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ)	....		....	
ಬಾಪೂಜಿಗೆ ಬಾಷ್ಪಾಂಜಲಿ	೦	೮	....	
ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್—				
ರಾಮಾಚಾರಿಯ ನೆನಪು (ಗದ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳು)	೧	೪	....	
ರಥಸಪ್ತಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಚಿತ್ರಗಳು	೧	೦	೨	೦
ಧ್ವಜರಕ್ಷಣೆ (ಕಥೆಗಳು)	೧	೪	೨	೪
ಹಣತೆ (ಕವನಗಳು)	೧	೪	....	
ಮಾಂದಳಿರು (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೦	....	
ಶಾರದಯಾಮಿನಿ (ಕವನಗಳು)	೧	೦	೨	೧೨
ಗಣೇಶದರ್ಶನ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ)	೧	೮	೨	೮
ಅಹಲ್ಯೆ (ಗೀತರೂಪಕ)	....		....	
ಹೋಣೆಯ ಬಿನದ ಮತ್ತು ಕವಿ (ಗೀತರೂಪಕಗಳು)	೧	೦	....	
ಗೋಕುಲನಿರ್ಗಮನ (ಗೀತರೂಪಕ)	೧	೦	....	
ಶಬರಿ (ಗೀತರೂಪಕ)	೦	೮	....	
ವಿಕಟಕವಿ ವಿಜಯ (ರಾಜಕೀಯ ರೂಪಕ)	....		....	
ಶ್ರೀ—				
ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ—೧ (ಭಾಷಣಗಳು, ಲೇಖನಗಳು)	೩	೦	ಎರಡು ಭಾಗಗಳೂ ಸೇರಿ ರೂ. ೬	
ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ—೨ (ಮುನ್ನುಡಿಗಳು, ಲೇಖನಗಳು)	೧	೧೨		

	ಸಾದಾ ಪ್ರತಿ		ಲೈಬ್ರರಿ ಪ್ರತಿ	
	ರೂ.	ಆ.	ರೂ.	ಆ.

ಆನಂದ—

ಸ್ವಪ್ನಜೀವಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಕಥೆಗಳು	೧	೦	....	
ಮಾಟಗಾತಿ (ಕಥೆಗಳು)	೧	೪	೨	೪
ದಹನಚಿತ್ರ (ನಾಟಕ)	೦	೮	....	
ಪಕ್ಷಿಗಾನ (ವಚನ ಚಿತ್ರಗಳು)	೧	೪	....	

ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ—

ಭಾವತರಂಗ (ಕವನಗಳು)	೧	೪	....	
ಕಟ್ಟುವೆವು ನಾವು (ಕವನಗಳು)	೧	೪	೨	೮
ಭೂಗರ್ಭಯಾತ್ರೆ (ಅನುವಾದ—ಕಥೆ)	....		....	
ದೆವ್ವದ ಕಥೆಗಳು (ಅನುವಾದ)	....		....	
ಪರ್ಷಿಯಾ ದೇಶದ ವೀರರು (ಕಥೆಗಳು)	....		....	
ರುಸ್ತುಮನ ಕಥೆ	....		....	

ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಐಯಂಗಾರ್—

ಹಳ್ಳಿಯ ಬಾಳು (ಗದ್ಯಚಿತ್ರಗಳು)	೫	೪	೩	೯
ಬೆಸ್ತರ ಕರಿಯ (ಗದ್ಯಚಿತ್ರಗಳು)	೨	೪	....	
ಶಿವರಾತ್ರಿ (ಗದ್ಯಚಿತ್ರಗಳು)	೨	೪	೩	೪
ಸಾಹಿತ್ಯದ ಜೀವಾಳ (ಶೋಪೆನ್‌ಹಾರನ ಪ್ರಬಂಧಗಳು)	....		....	
ವರೋಪಚಾರ (ಗದ್ಯಚಿತ್ರಗಳು)	....		....	

ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ—

ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರಿಕೆ (ನಾಟಕ)	೧	೮	....	
ಹರಿಹರ ಕವಿಯ ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ	೨	೦	೩	೦
ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ (ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಕೋಶ)	....		....	
ಆಧುನಿಕ ಭಾವಗೀತೆಗಳು (ಸಂಕಲನ)	....		....	
ಕಾವ್ಯಸಮೀಕ್ಷೆ (ವಿಮರ್ಶ ಲೇಖನಗಳು)	೨	೦		
ರನ್ನನ ಗದಾಯುದ್ಧ ಸಂಗ್ರಹ	....		....	
ಬಿಡಿಮುತ್ತು (ಮುಕ್ತಕಗಳು)	....		....	

ಮಕ್ಕಳ ಮುತ್ತಿನಮಾಲೆ

ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಮನಸೆಳೆಯುವ ಕಥೆಗಳು, ಪದ್ಯಗಳು, ನಾಟಕಗಳು, ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಪುಸ್ತಕಮಾಲೆ:

	ರೂ.	ಆ.	ಪೈ.
ಕುವೆಂಪು—			
ಬೊಮ್ಮನಹಳ್ಳಿಯ ಕಿಂದರಿಜೋಗಿ	೦	೮	೦
ನನ್ನ ಮನೆ (ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	೦
ಮರಿವಿಜ್ಞಾನಿ (ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	೦
ಮೇಘಪುರ (ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೬	೦
ಹಾಳೂರು (ಪದ್ಯ)	೦	೪	೦
ನನ್ನ ಗೋಪಾಲ (ನಾಟಕ)	೦	೮	೦
ಮೋಡಣ್ಣನ ತಮ್ಮ (ನಾಟಕ)		....	
ರಾಘವ—			
ಹೂವಾಡಿಗಿತ್ತಿ (ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೪	೦
ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ—			
ಚಟಾಕಿ (ಪದ್ಯಗಳು)	೦	೮	೦
ಗ್ರಿಮ್ ಸೋದರರು—			
ಚಂದ್ರನನ್ನು ತಂದರು (ಕಥೆಗಳು)	೦	೮	೦
ಆರು ಹಂಸಗಳು (ಕಥೆಗಳು)	೦	೮	೦
ಮನೆಯ ಸಮಾನವಿಲ್ಲ (ಕಥೆಗಳು)	೦	೬	೦
ಪುಟ್ಟರಾಕ್ಷಸ (ಕಥೆಗಳು)	೦	೬	೦
ಗುಜ್ಜಾರಿ (ಕಥೆಗಳು)	೦	೬	೦
ಶೆಟ್ಟಿಯ ಕುಣಿತ (ಕಥೆಗಳು)	೦	೬	೦
ಹೊಯಿಸಳ—			
ಪೋರಿ (ಮೂರು ಕಥೆಗಳು)	೦	೮	೦
ಹೂವಿನ ಹಾಸಿಗೆ		....	
ರುಕ್ಕಿಲಿ ರಂಗಿಲಿ	೦	೬	೦
ಪುಟ್ಟರಸು, ಇತ್ಯಾದಿ	೦	೬	೦
ಈಸೋಪನ ಕಥೆಗಳು—			
ಯಾರು ಜಾಣರು, ಇತ್ಯಾದಿ	೦	೬	೦
ಆ್ಯಂಡರ್‌ಸೆನ್ನನ ಕಥೆಗಳು—			
ಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಹೊಸ ಬಟ್ಟೆಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ	೦	೬	೦

ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ರಿಯಾಯಿತಿಯುಂಟು. ಚಂದಾ ಹಣ ನಾಲ್ಕು ರೂಪಾಯಿಗಳು. ವಿವರಗಳಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಕಾವ್ಯಾಲಯ * ಪ್ರಕಾಶಕರು * ಮೈಸೂರು

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧. ಭಾಷಣಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು : ಪುಟಗಳು ೧-೧೬೭

೨. ಮುನ್ನುಡಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖನಗಳು : ಪುಟಗಳು ೧೬೯-೨೬೩

ಶ್ರೀಯುತ ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾಯರು ಒಮ್ಮೆ ಮಾಡಿದ ರಸಪ್ರಾಸ ಸತ್ಯ : "ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ 'ಕಂಠ ಶ್ರೀ' ಇತರರಿಗಿಲ್ಲ." "ಶ್ರೀ"ಯವರು ವಾಕ್ಛ್ರೀಯುತರು, ವಾಕ್ಕೋವಿದರು, ವಾಗ್ವೈಭವಶಾಲಿಗಳು. ವಾಗ್ಮಿತೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಐಹಿಕ ಸಾಹಸಗಳ ಚರಿತ್ರೆ ಅಡಗಿತ್ತು ; ಅವರ ಆತ್ಮದ ಕುರುಹು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿತ್ತು. . . . ಆ ವಾಗ್ವಿಜೃಂಭಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಕಾಣೋಣ? ಆ ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಆ ಅವಧಾರಣೆ? ಆ ಲಯ, ಆ ಗತಿ; ಆ ಝುರಿ, ಆ ಜಾಣ್ಮೆ ? ಆ ಪದವಿನ್ಯಾಸ ಕಲೆ, ಆ ಆನಂದಲಹರಿಗಳನ್ನು ಇನ್ನೆಂದು ಅನುಭವಿಸೋಣ? ಪ್ರಥಮಶ್ರೇಣಿಯ ಭಾಷಣಕಾರನಿಗೆ ಇರಬೇಕಾದ ಶಾರೀರಕ ಮಾನಸಿಕ ಗುಣಮಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ "ಶ್ರೀ"ಯವರಲ್ಲಿ ಸಿಬಿಡವಾಗಿ, ಅಪೂರ್ವ ಅಲಂಕರಣದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದವು! "ಶ್ರೀ"ಯವರು ಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ, ಭಾಷಣವನ್ನು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರದೊಂದು ಉಪನ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಲು ಮಾತ್ರ ಮಂದಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಕಣ್ಣು ಕಿವಿ ಚಿತ್ತ ಹೃದಯ ಮನಸ್ಸು ಆತ್ಮವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹಬ್ಬ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. . .

* * * *

ಅವರ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷಣವೂ ಒಂದೊಂದು ಕಾವ್ಯಬಂಧ, ಸಂಗೀತ ಕೃತಿ, ಕಲಾಸೌಧವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. . . . "ಶ್ರೀ"ಯವರು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಹಾಗೆ ಪದಗಳೊಡನೆ, ಪದಗುಮ್ಫನಗಳೊಡನೆ ಚಕ್ಕಂದವಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. . . .

. . . ಈ ಇನ್ನೂರರುವತ್ತುಮೂರು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯ ಲಭಿಸಿದೆ.

ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರ
ಪೀಠಿಕೆಯಿಂದ

ಕಾವ್ಯಾಲಯ * ಪ್ರಕಾಶಕರು * ಮೈಸೂರು